

సర్వస్వాధ్యక్షములు

ప్రకాశక నిధి

1st Edition 1923

2nd Edition 1947

Saraswathi Power Press, Rajahmundry

Printed and Published by

A. Lakshmanaswamy Naidu

For Addepally & Co; Educational Publishers,

4382 - 1947

సంఘర్షణ - పుష్ప పాపములు

౧

రో గ శ య్య

“ నే నొక్కసారి రాయమల్ల సాహేబును జూడఁగల్గినయెడల నాకు రెండు లక్షల రూపాయల కార్యలాభ మగును.”

ఈ మాటలు రాజపుత్రస్థానములో నొక శర్వతప్తదేశములో బూందీ యహగ్రామమున నొకచిన్నయింటిలో నెనుబడి యేండ్లమునలి వాని రోగజీర్ణముఖమునుండి మెల్లమెల్లగాఁ జాలకష్టముమీఁద బయలు వెళులు చుండెను. అప్పుడు రోగశయ్యపైఁ బొండి యుండెను. ఆయన యెవ లె తియో చిక్కి శిల్పమునలెచుండెను. ఆయన మృత్యు ముఖమునఁ బడుచు పిన్నముగా నుండెను. ఒక్కను బదియేండ్ల పడుచు, అపూర్వలాభానతి యొకకన్య కూర్చుని యుండెను. ఆమెయొక్క వేషభూషణములు సామూహ్యముగానుండెను. కానియామె యవరూప మాపకాంతులు గృహముయొక్క నలుదిక్కులను కాంతి వంతముజేయు చుండెను. ఆమె దనకోమలహస్తములతో మృత్యు ముఖస్థుఁ డైవశ్చస్థుని శరీరముపై మెల్లగా గాముచుండెను. ఆనుందరి యొక్క కుసుమ సుకుసూగాంగి సౌప్తవముచు, బరమరమణీయ లావణ్యమును జూచునప్పుడెన్నోరో దేవకన్యకచ్చి వృద్ధునిసేవ చేయుచున్న దని తోచును. ఆ నదనకమలహాస సాహసముచు సౌకుమార్యమును నొక్కచోఁ గాపుర మున్నట్లు గాన్పించును.

అన్యసూదరి యిట్లు ప్రశ్నించిను. ‘ నాయనా రాయమల్ల సాహేబవరు ? ’

మృత్యుడు:—రాయమల్లసాహేబును నే నెప్పుడును నా కంటిలో

జూడలేదు. లోకులు చెప్పకొనరా నాయనలేరు నేను విని యంటిని. ఆయనదా, నావంశము, నూత్నదృష్టి, నర్హత చను, చాలప్రసిద్ధి కెక్కినది. ఆయనతోడితో నాకుకాల ఎరిచెను నున్నది. వరిచతుఃషః కాలం—చాలన్నేహ మున్నది. ఆ జనకుడూరుఁ డెగురాయనట్లు విష్ణును సర్కారువారి యొద్ద గొప్ప యుద్ధోముగఁ గొన్నాఁడు. అందుచే నాయన పెదవఱు నాయనెల్లసాహసము పలుకుచున్నారు. ఆయనకు గొలిచును డని పేరమాడ నున్నది. అంతయాశ్చర్య ప్రమాస్మాతం ఆయనకాఁ యీ చుట్టప్రక్కల నెలకొనరు లేరు.

న-సుందరి:— ఆయనకు నొక యత్తరము వ్రాసిన నున్నది కాదా?

వృద్ధుఁ డీమాటవిని యాయుఁడచటినిఁ దన రెండు చేతులతోఁ బ్రేమావేశమున దగ్గఱకుఁ కదలికొని పట్టుకొనివచ్చెను. ‘అమ్మా! తారా! కేని నాభయంకర రహస్యప్రతాపమును నీకుఁ తెలుపకుండ నాచి లేను. నాజీవితకాలముతము కావచ్చినది. నాజీవితయాత్ర నిశ నాలస్యము చెసి రక్షింప నాలను. నాతల్లీ! తారా! తారా! నేను నీ కి- కేమియును జేయనాలను. అరెవ్వా! నాచిట్టచివరఘడియలు దగ్గఱకు వచ్చినవి.’

అతరుణిపేరు తారాబాయి. వృద్ధుని డీనాలాపములను విని తారాబాయి యేడువఁ జొచ్చెను. కాని యామె ముఖమునందలి ప్రకాశ మణుమాత్రమును నగ్గలేదు. ఆమె తనదైర్యమును గుది గూర్చుకొని “తండ్రీ! జడియాలను. మీరు లేయెడల నీయభాగ్యురాలికి దక్కెవరు? ఎవరు రక్షింపగల రని మీరు చింత పడవలదు. పకిలలోకిరత్నకుడిగు యాడేన జేపుయ నాయెడల సంతసిర్గయిండ్డై యుండునని మీరు దుఃఖింపవలదు” అని పత్కెను.

వృద్ధుడు—నీన్నీలో నోదార్పుమాటలచే నానగించుటశ్చా-
యము. నీన్నీ వంచనచేయుచుండ నధర్మము! నాప్రాణవాత్యపులు కంఠ
గతమైయింపి. ఇప్పుడైన నొక్కసారి రాయవల్లనాహేయము జూడఁ
గల్గితినేని నీకు జేయఁగల యుపకారము చేయఁగలను. ఆయన
చేతులలో నీరక్షణభారము పెట్టితివని నీ కెకివ్వమును నుడిచిని
నామనస్సులో ధైర్యముండఁగలదు. కాని అయ్యో! నాజీవితాశ
యోయాశ్రమమున్నప్పుడైన నేమ ప్రయత్నము చేయవలెనని. ఇప్పుడు
దుఃఖించి యలసేమి? నీకొఱకు నే నన్నయో పనులు చేసి యీ
కొండమువని జేయజేక పోయితినే? ఇంతను కొన్నాళ్ళు ప్రతిజ్ఞ
యెడల నీకొఱ కారంభించినకార్య మంతయు సిద్ధి పొందెడిజే.

చెల్లనన్నమాటలను బూర్తిగ వివరయే మాట కడ్డకువచ్చి
తన, 'నాయనా! నాకొఱకు జేయఁ దలచిన కార్య మెట్టిది?' అనను.

వృద్ధుడు—వేదపట్టార్పు విడిచి యిట్లు విలపించెను, 'అయ్యో!
తల్లీ! నీ కొఱకు జేయఁ దలచినకార్యమా! ఇదిగో యిప్పుడు నా
ప్రాణములు పోవుచున్నవి. ఇంక బ్రతుకులు కాశి లేదు. నీకు నమస్త
కథనుపత్యమఃతప్పక చెప్పుటమంచిది. ఎన్ని యోశప్తములబడినిన్ను బెంచి
పెద్దదాసినిగాఁ జేసెతిని. ఎంతో యాశ పడితిని. నీకు నీ యధార్థ
మగునట్టి యతుల సంపత్తిని బొందఁ జేసి దాని కధికారిణిని జేయఁ
గల నని యనుకొంటిని కాని విధాత పాని కంగీకరింపఁడుయ్యో. ఒడ్డునకు
దాదాపువచ్చి నాయాశానాశ మునిగి పోయెను గదా?'

తార:—నా కితుల సంపదధికారమా! యిది యేమి వింత నాయనా?

వృద్ధుడు:—అమ్మాయీ! నీకు నా యాశ్రమమువల్ల నేమైన యాస్తి
సంపదలు సంక్రమించునా! నా కెక్కడివి? కాని నీ యఖిలై
శ్వర్యము నింత నొకరు సంపాదించి నీకిచ్చి యున్నారు.

అయ్యో! దురదృష్టముచేత నీవు నానందక్షణాలోనికి వచ్చి

[illegible]

తాము:—అయితే నా రాయసుల్తానాహేతువు నేనిధముగ వైస
సిచ్చుటకు దివ్విండుటకు ఏలుకలుగదా? ఉత్తరము(చాసిని
సత్తు నా సేరచూ) :

పృథ్వుః—కాదు. ఇది క్రిమువల్ల ఎనికొకటి అంశవ్యవధి లేదు. ఒకటి
రెండు ఘటాంతర నాడునా నాటి దర్శన మిచ్చిన నాయనకు
సమస్తవ్యవహారమును పరిచయం పొంది యేదైన నుపాయ
మను నిర్ధారణ చేయగలము.

తార:—అయిన యిక్కడ కేంతమూరిమీస పుండురు?

వృద్ధుః—అబ్బో! చాలదూరమున—నాని ఇప్పుడాయన లాలపహాడుకు వచ్చి యుక్కారని వింటివి. నీకు నిశ్చయమైన పనిమీఁద వచ్చినారట, అందుచేతఁ గొన్ని సము లచ్చలుండురట.

తొలి:- లాలవహ డిక్కడికే డెనిమిది గ్రోసులకంటె నెక్కువ మూలముండినది.

వృద్ధుఁ—బోను నాకుఁ దోయను.

తాతఁ—జయించితి నేమి? నేను గుఱ్ఱముమీఁద వెళ్ళి యాయనను
వెంటచే తీసుకొని వాఁడలను. అయినో రామలాల్లీగా రింటి
పక్కన కాదా యుండును?

వృద్ధుఁ—నాకును బాన్దీగారు వెంటపక్కనో యెక్కడనో యుండును. కాని
ఎందుకు? లాభ మేమి? రాత్రి యయిగోయినది నీ
వాక్కులేవు. ఎందును నహుముగను లేదు లాభికవు. నేను
సాహసము చేసి ని న్నొంటరిగఁ బోయిచుఁ గలనా? అదే
కాక పక్కనే ప్రదేశము ఎక్కడజూచినను దొంగలు. ఎందఱో
దొంగలు కొండగుహలలో దాగి యుండును. ప్రోవను బోవు
వారఁ దబ్బింటే దొంగులొందురు; లేక బోయినచోఁ జంపి
పంపేయిండును. వారి పంపిండు దాటి యానడిలేయి నీవు
బోగలవా? పక్కఁ జంపించుటకు నాకు సాహసము చాలదు.

తాతఁ—నాయనగారూ! బాన్దీలేదు. నాకొకకు మీఁ గేమియు
బొంగి పెట్టుకో నవసరములేదు. నేను నాకొకకు వెళ్ళుటలేదు.
ఊచులన్నలో నేదో కోరికచే నాంబోళన పడుచున్నాను.
దానినిఁ గొంతకాంతంబుగఁ గని నేను వెళ్ళుచున్నాను. నన్ను
వెళ్ళుటదు.

వృద్ధుఁ—కద్దమ్మా! వద్దు. నేను నీ కంతఁ గష్ట మిచ్చుచాలను.
నిన్ను సాహసించి పంపించఁ జాలను.

తార చిన్నపిల్ల — కాని రాజపుత్రకుమారి రాజపుత్రకుల
మహిళలయొక్క సాహసము నివ్వటికిని భారతేతిహాసవేత్తలు గౌర
వించుచున్నారు. రాజస్థానేతిహాసమునఁ బ్రతివకరణమునందును
రాజపుత్ర నాటికలయొక్క గౌరవము బాద్వల్లయినమై యొప్పు
చున్నది. రాజపుత్రమణులు నిరకాలమునుండియు యుద్ధవ్యవసాయము

వంశగ్ర గమిరులై యున్నారు. ఆ వీరభక్తలకుః దశివ వీర పత్నులు - అమృతాస్త్రాది సంచాలనము, అశ్వారోహణము, దేశ దేశాంతర భ్రమణము, అవశ్యకమైనప్పుడు హస్తమునకు స్వహాణమును ధరించి శత్రువ హాణము నారంభింప నుగ్రుహలతో బెట్టి చిత్తకీ. ఈ సమస్త సమరనైపుణ్యమును నొక్కేడఁ దక్కువైనను వాని ప్రాణ భీతిపాసి వారసహజలజ్జాస్వభావమునగాని యుద్ధమునకు పాజ్ఞులు లయ్యెడువారు గారు. మన తాతాబాయియందు రాజభక్తరక్తము పూర్ణముగాఁ బ్రవహించు చుండెను. అందుచేతఁ జిన్నతనమునందు తన సెంపుమతః ప్రయోద్ద శుష్టము నెక్కుట లెన్నగా నవారీజేయుట తుపాకీ, ఫిస్తాలు మొగ్గలైన యాయుధములు నుపయోగించుట బాగుగా నేర్పుకొనిన . ఇట్లు చిన్నతనమునందే నేర్చిన విద్య యానన సమాగమమున మఱింత ప్రకాశవత చూయెనుగదా ! ఆమె లావణ్యము తామరానుగోని నీటిబొట్టు చందమునకు దళదళ మెఱయు చుండెను. యశవసరూగమమున వా మెఱపు మఱింత వృద్ధి యయ్యెను.

ఆ చుట్టుప్రక్కలఁ బరిక్రమింపఁగలవారు దారికుల చెలి యని ప్రదేశము లేను. అందుచేత శుష్టము నెక్కి యే డెనిమిది క్రోసుల మార్గములో నున్న లాలపహాగుకు వెళ్ళుట కామె యెంతో యత్నక ముదయించెను. ఇం దాశ్చర్య మేమున్నది ! ఆమె కాప్రదేశ మంతయు నొక క్రీడారంగము. అందుచే నామె గంభీరముగా నిల్చియు.

‘నాయనా ! మీమాట శిష్టమును నే నెఱుఁగితి ననువలేదు. కాని నేడు మీ మనస్సంతోషముకొఱకు నేను మీకు చిప్పించిన లాలపహాగుకు వెడలఁ బూనుకొంటిని. నే వెడలికొన్నాను నతిశ్రేష్ఠ ముగ సాధించుకొని. దీని మూలమును లేకుండ కచ్చయిది మీ మనస్సంత దలంపుడు.’

మృత్యుముఖమున నున్న యా వృద్ధుఁ డొక్కఁడు మూరకుండి యిట్లు వత్తెను. 'తల్లీ! నీ పరినామాన కార్యములకుఁ జేసిన పనులొత్తివి. కాని వెళ్ళకుండ నేఁ యిచ్చాచునులేదు — వెళ్ళవలెను. ఇదిగో చూడు, నా మఱియిలో నొక గొప్పభయ మున్నది.'

తాత:—బాబా! మీరు విశ్వంతో నుండుట. మీకుఁ దెలియును గదా; నేను చిన్నప్పటి నుండియు గుఱ్ఱము పట్టి యుర్రావలీ పర్వతములపైఁ దిరుగ నేర్చినవానను. ఎక్కడైన నేయావద యైన గల్గెనా? కొండలమీఁద పడికొనున యావము నతికు త్రోవ లన్నియు నాకు బాగుగాఁ దెలియును త్రోవతప్పెన నన్న భయముచూడ లేదు. ఇతఁ మీకు దేనిని గూర్చి భయము?

వృద్ధు:—మంచిదే కాని, తల్లీ! త్రోవలో రఘునాథునికంటఁ బడకు నేమో!

ఈ మాట వినబడగానే తాతయొక్క జవనముల మొకింత యెఱ్ఱఁబారెను. కన్ను లుజ్వలంతరంబులై కాన్పించెను. ఆమె నిర్భయ స్వరమున నిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. "రఘునాథుఁ డంటే భయమెవరికి నాయనా! ఈ సమయమున నాతనికిఁ గనబడకుండుట మంచిదే కాని నానిని నేను లక్ష్యముచేయు నాకు భయ మెందును? భయములేదు."

ఈ మాట లా రాజపుత్ర కుమారి ముఖము నెఱిగి శోభిల్లఁ జేసెను.

వృద్ధుఁడు పేర్కొనిన రఘునాథుని నిజనామము రఘునాథ సింహుఁడు. ఈతఁడును రాజపుత్రవంశజనితుఁడే. బాల్యకాలమునుండియు రఘునాథుఁడు తారాబాయి నెఱుంగును. తాతయొక్క పెంపుమతండ్రి యింటి యొద్దనే రఘునాథునితండ్రి యిల్లు నుండెను. తాతయు

రఘునాథుడును పొక్కుచోరులకు నొప్పుకొని పారిపోయి చుండెడివాడు. అట్లా పారిపోయిచుండి పొయి పొయి పైల కనె నెవరియింటికి పారు వెడలుచుండెడువాడు. తాక పోయి పోయి పోయి యగుచున్న కొలదిని రఘునాథుడు పాపప్రవృత్తులను కాజొచ్చెను. అతని మనస్సులందు బ్రతులపైన హాహోచన వుట్టెను. తార పట్టలైన తనవత్తిగాఁ గైకొన వలెనని యతనికి నారాట ముడయించెను. కాని తాళకుమాత్ర మాతనిని భర్తగా స్వీకరించుటకు మనస్సులో నెన్నడును తలంపుకలుగ లేదు. ఈ సంగతిని గవిపెట్టి రఘునాథుడు విఫలమనోరథుడై మనస్సున నీర్వచే బాధ పడుచుండెను. తార తన నవమానపటచిన్నలుగా నతఁ డెంచుకొనెను. ఆ యవమానమునకుఁ జగతీర్పుకొనవలెనని వాని యాహ. ఆమెయెడలఁ దాను చూపించిన యకృత్రిహప్రేమ కవ మానమా ప్రతిఫలమా ? ఇట్టి యవమానమునకుఁ బ్రతిహింస చేసి తీరవలెనని వాడు యోచించెను. హింసాప్రతియం దున్నవానికి మించి చెడ్డల జ్ఞానమెక్కడిది ? పాపప్రతిజ్ఞ వానికిఁ జెల్లవలెను. అది యెట్టి ప్రతిజ్ఞ యైఁగదాసిమ్ము! రఘునాథుడు భయంకరకవటాచారి ; హితా హితజ్ఞానకూన్యడు ; దయారహితుడు. శోహంతకుని వంటివాడు. పరులధనము నెవహించుట, త్రోవల గొట్టుట, కూనీలు చేయుట మొదలైన యేపాపకార్యములైన వాడు వెనుకంజ వేయడు. ఈ భీషణపాపచరణములం దెంతదూర ఈతఁ డవధి యేర్పఱచిగొన్నాడో యెవ్వరికిఁ బూర్తిగాఁ తెలియదు. కాని రఘునాథుని హుఁ జొక్కఁ దున్నాడు ; అంతకుద్దాంత, పాపండ్ల, సరహంతకుఁ డింకొకడు లేడని మాత్ర మా చుట్టుప్రక్కల సంజకును దెలియును. కాని యా రఘునాథుఁ డెవ్వరో యెవ్వరికిని దెలియదు. అనేక లాతడు వాఁ డనియు వీఁ డనియుఁ జెప్పకొందురు గాని సిగ్గుయ మెవ్వరికిని దెలియదు.

తొరయొక్క పొత్తునున్నది నన్నీ బేతపు మంచినట్టుయొంటి
 కున్నది. వృద్ధులకు తనకట్టిక మాత్రము నీ గుట్టును పెక్కువ
 విలువగా జూచుకొను చుచునాయు. ఆ కాలములో గుట్టుయొల
 లున్నదిబోవు కొరకలు కూడ జాలవలసి యున్నాయ. వృద్ధుడు
 కాలము ప్రకటనముమీద తన గుట్టు ఆ బొంకలకు జిక్కుకుండ జాగ
 ర్తగ వర్జించుకొను చున్నాడు.

శృంగుడు తా నెంతో బాగును బ్రతుకను తాగితిడిచి
యొక్కడు. కాని మామె మాతో మాటలు నమ్మలేదు. ఎవరి శరీరము
యొక్క రోగస్థితి వారికి యధార్థము కలెనుకని యామె తలంచెను.
ఆమె క్రిందమైన పాలకజనముని మృత్యుకాలము నమీసించినది
యొక్క యునును దలంచలేదు. అట్లులైన వామె బాంధవహాసన
కీరాత్రి చేయి వెళుచున్నది? ఇది కేగు మా నృధుని సంతోష
కెట్లుటకే. ఆచున యెన్నిమో క్షేతములు బోనై యీమనుజుని
పెద్దదానిని జేసెనుగదా? యీచునకీ లోకమునో ఎవర వామె
చేయి మానందము ననుకూర్చు గలదు? చూ కర్తవ్యము నెఱిగి
చూ రమణీమణి శర హృదయమున నీ కృతజ్ఞతకు స్థానమున గెను.
ఆ కృతజ్ఞతకు జాపులకు లాలనకాదుకుం బ్రయాణము చేయుటకు
నడుముగ ట్టెను. ఆమెకు విఫలనంపత్తి రాంగలదని పైన ప్రాస
యొన్నాను. అమాట లామె నన్నిదానికొకకామె బయలుదేసినదా?
లేదు. ఇమాట లామె నమ్మలేదు అని రోగగ్రస్తుడైన మునలివాని
యొక్క వికారప్రలాపము లని యామె యనుకొనెను. దరిద్రదుఃఖ
వీడితయుం బలాన్నప్రతివాతకన్యయు నైన తన కట్టి విషయనంపత్తి
యొక్కడిదని యామె తలంచెను ఈమాట లన్నియు రోగప్రభావము
నలనక కల్గిన చిత్తవికారపు ప్రలాపములని యామె యాహించెను.

పాలకజనకునియొద్ద కొంచెముసేపు కూర్చుండి ప్రమాణమున

కాయస్త మగుచుండెను. గుట్టపూజలయొద్ద కరిగి 'కుమార' ను వారి గుట్టమునకు జేసి వేసి నిర్జనము చేసెను. తరువాత శయనాగారమునకు వచ్చి ప్రయాణార్థము చేసెను. తన వెంట రెండుపిస్తాళ్ళను గూడఁ దీసికొనెను. శింశీయొద్దకువచ్చి సమస్కరించెను. వృద్ధుడు బిడ్డయొక్క మూర్ఖమూఢానాము చేసి యాశీర్వాద మొనంగెను. పిమ్మటఁ దార గుట్టమునెక్కి పర్వతపథాభిముఖయై వెడలెను. త్రోవలో నెట్టి వీధియో రాక్షసులు తమ వననగవ్వారముల నామె కొఱకుఁ దెచ్చికొని యుండినో నరశవ్యసాయ యగు తార ఏమి యెఱుంగును ?

-2-

నాన్న త్వ పథ ము

బూడిద ప్రాంతమునుండి లాలవహదునందు రామలాల్లిగారింటి నొడ్డున వెల్లెలుగు నుంచి రహదారి యున్నది. కాని చుది చాల చుట్టని చార్ల యొడ్డు చార్లను నెట్టెను. నెడలునప్పుడు వృద్ధజనకుఁ డామార్ల మును బోవద్దని ముచేసారులు నిషేధించి పలికెను. గాని యానిషేధిత మార్గమే దగ్గలమార్గ నని తార వనపథము నవలంబించెను.

శుక్లవక్షుచ ద్రుమ మెఱుంగుచుండెను. నక్షత్రములు తమ నాధునితో కగననందలకునఁ గూడుకొని ధరాతలంబునకుఁ దమవ్రకా శకుము ఛారబోయిచుండెను. జిట్టి సమయమున నా యపూర్వ లావణ్యవతి—పూర్వమోహ—యత్నము నారోపించి యరణ్యము కల్గెను. ఇదియెందొక కరవేగమున నుండును. అచంపకవర్ణ లిలోత్తమ సమూహము. తారాబాయియొక్క యపూర్వాశ్వబాలనా కాశకుమును జూచినయెడల రాజపుత్రమణిమణులు వీరపత్నులును

వీరమాతలు నేలఁ గాకఁడురని తోచక మానదు.

తార యరుగుచున్నది. గుట్టము మెఱపుతీగవలెఁ బరువెత్తుచున్నది. పర్వతోపరిభాగమున నా గుట్టముయొక్క కాళ్ళచేష్టలు విని నప్పు డెవ్వరో వీరపురుషుడు శత్రుఁడనునార్థమై యున్నట్లుదినలెఁ బరువెత్తుకొని పోవుచున్నాడేమో యని తోచును.

లాలపహడునకు యొక్కఁగ్రోసెడు దూరము పఱకు నిరుకు మొరుకును మిట్టపల్లమును సగు మార్గమునఁ బోవలెను. అటుతరువాత లాలపహడుయొక్క నమతలోపత్యక భూమి కాన్పించును. దానిని చాటిపెల్చిన తరువాత బాగుగా నమతలమైన సుక్షేత్రము దొరకును. మనతారాబాయి యంతపఱకు చాటివచ్చెను. ఇచ్చటనే దొంగలయొక్క భయంకరాత్మాచారములు జరుగుచుండు నని జనప్రతీతి కలదు. అయినచోఁ దారయొక్క నమ్మక మేమి? ఇంగ్లీషువారి శాసనభయమున దొంగ లందఱును భారతద్వమును వదిలిపెట్టి పారిపోయినా రని యుండెను.

తార నిర్భయముగా శత్రుచాలనము చేయుచుండెను. ఆనమయమున హఠాత్తుగా గుట్టము వికారముగా నిలిచిపోయెను. తార చేతిఘోరడాతో నంతఁ గొట్టిన నొకను వెట్టిచూపు చూపుచుండెను గాని కదలదు. క్రమక్రమముగాఁ బిచ్చినకిలింపు నకిలింప నారంభించెను. దగ్గఱ నేదైన వన్యజంతు పున్న దేమో దానిని జూచి భయపడుచున్న దని యామె తలంచెను. అప్పుడు గుట్టమువీపు చరిచి దువ్వి దానిని శాంత పఱచుట కామె ప్రయత్నించెను. చాలప్రయత్నము మీఁద 'కుమార్' శాంతమును బొందెను. కాని యచ్చటినుండి యొక్క యడుగైన నది ముందుకుఁ బెట్ట లేదు.

తార విస్మిత యయ్యెను; చీత యయ్యెను. చూడఁగా గుట్టము తలదగ్గఱ నరిగా నెదుట నెవ్వఁడో పర్వతగర్భమును బ్రద్దలుచేసి

కొని పైకి వచ్చిన ట్లొకభయంకరమూర్తి ప్రత్యక్షమయ్యెను. వెంటనే గుఱ్ఱముయొక్క భయమునకుఁ గారణము తెలియవచ్చెను.

వెన్నెలలో సౌందర్యము పెచ్చుపెరిగిన తారయొక్క లావణ్యమును జూచి యాశ్చర్యపురుషుఁ డెట్లు కేక వేసెను. 'ఎవరో భాగ్యరాశి! యితరాత్రి కేళ బయలుదేసినావు? ఎక్కడికి?'

స్థిర-ధీర-శాంత-విర్భీ-స్వరముతోఁ దారవ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. 'నీవెవ్వఁడవో కొంచెము దారి తొలగి నిలు. నీమూలమున నా గుఱ్ఱము బెడసిపడినది. ప్రోవనిమ్ము. నీ నొక్క చోటకుఁ దొండరగా వెళ్ళనలసి యున్నది.'

అమాటలు విని యా భీమాకృతపురుషుఁడు భీనకాట్రహాసము చేసి భీమదర్శమున నుల్లసితభావముతో 'ఇంకను మూటలాడెదవే! ఇంతరాత్రికెక్కడికోను పల్చేదీ?' అనెను.

అమాటలు విని తిరుగుజవాలు నవేక్షించుకుండఁగనే చొక్కాజేబులో నుండి యొక వెనురు యీలఁ దీసి గట్టిగా నీలఁ గొట్టెను. వెంటనే యారకు నొకటి నీసికే బ్రత్యుత్తరముగా మఱియొక యీల వింటాడెను. ముఱిగొఱతినేపటి కట్టి భీమాకృతిగల మఱికొండఱచ్చటికి వచ్చిరి. అరకు డి కెరికడను ములకునకు వచ్చి గుఱ్ఱముకల్లెము పట్టుకొనెను. గుఱ్ఱము శను గంతులువేసి యెగురుట కారంభించెను.

తార యాత్రికంతముతోఁ గీచుచుని 'దూరముగా నిలుపుము. నీమొఖముచూచి నాగుఱ్ఱ మెగిరి గంతువేయఁగలను. ఇంకను గొంచె మైతే నన్నీ కొండ మీద నుండి పడవేయఁగలద' ని కేకలు పెట్ట దొడంగెను.

మఱు నిమనము తారయొక్క హృదయములో భయము తాండవనూడ జొచ్చెను. ఆ వచ్చిన దొంగలలో నొక్కని కంఠ స్వరము విన్నతోడనే తారయొక్క యాశా సాహసము లన్నియు నెగిరి

పోయెను. భయముచేత నామెయొక్క రక్తము సీరము పోయెను. నాడు వికటహాసము చేసి యొక్కండు కణ్ణులొట్టి కేళలు పెట్టెను. 'నూర్జును చంద్రుడు గతితప్పిన దప్పినప్పుడు గాని నా మాట కాకపోదు. నామాట సిజము. ఒకే యది తారక తస్వరమురా!'

వెంటనే యొక్కండు 'అట్లయితే తార ముసలివాని గుట్టము మీద వెక్కి వచ్చినది—భలే, భలే, మన యదృష్టము. గుట్టము చాల ఖరీదు చేయును. ఎన్నాళ్ళనుండియో నా కీగుట్టముమీద కన్ను న్నది.' అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

ఎట్టితోవలోఁ జిక్కుకొన్నదో వెంటనే తార కర్థ మాయెను. 'తండ్రి మాట నవహేళనఁ జేసి ఈహవ్యమార్గమున నెందుకు వచ్చితిని? మంచిమార్గమున వచ్చిన నీ వివత్తుఘటింపదు కదా!' అని యామె తలపోయ దొడంగెను.

తార యీనిమర భయానకదస్యదళ మధ్యమునఁ జిక్కు కొన్నది. స్త్రీ యని చెప్పియవమానము చేయుటకీదుర్మార్గు లగుమాత్ర మైన శంకింతురా? శంకింపరు. 'నేను రఘునాథుని లెక్కచేయ లేదు. వానిని జూచిన నాకు భయ మేమి?' యని వృద్ధుని యొద్ద ప్రగల్భములుకొట్టి వచ్చినదే! కాని యారఘునాథుని కంఠస్వరమును వినగా నిప్పుడెంతో భయమయ్యెడినే! ఒకటంతయు నడకుచున్నదే! ఇంకొకనమయమున రఘునాథుఁ డామెకుఁ గనబడిన నామె భయ పడునా? రవ్వంతయు భయపడదు. కాని దస్యనశమధ్యమున నున్న రఘునాథునిఁ జూచిన నామెప్రాణమెగిరి పోవుచున్నది. ఆమె తన ప్రాణము కొరకు భయపడుచున్నదా? లేదు. తా ననేకసారులు నిర్లక్ష్యముగాఁ ద్రోసివుచ్చిన రఘునాథుని చేతిలో—అనేకసారులు తనకు భార్యగా సంపాదించుటకుఁ బ్రాణమునైనఁ బోగొట్టుకొనుటకు సిద్ధమైన రఘునాథునిచేతిలో నిటువంటినిస్సహాయాదన్ధయంగుఁ జిక్కిన

యెడలఁ దనతండ్రి కెట్టికఃఖము కల్గునో యని యామె మఃస్మయో భీషణాంకోళం ముగించుచును.

ఒక్కఁడై యాత్ర మొనఁగించెను లామె యాలోచించెను. పిమ్మట బలముననుపైఁ జూతంపఁ దొడంగెను. ప్రాణముపోయినఁ బోవుగాని పోరాడకుండ నాత్మనమర్పణ చేయుటవట్టిది. ఒక్కఁరారి గుట్టుమునకావేశము తెప్పించి పరుగెత్తినఁ గలిగిన నామెను బట్టు కొనఁగలవా రెవ్వరని యామె తలంచెను.

అటులైన నిస్సందేహముగా నామె సకలావదలనుండి తప్పించు కొని పాతిపోగలదు — కాని యామె గుట్టుము కదలుటకుఁ బెద్దయంతరాయ మొక్కటియున్నది - ఇద్దఱు మనుష్యులు చెరియొక వైపునను గల్గెమును బట్టుకొని యున్నారు. అంతట తార కొంతగాంభీర్యమును దెచ్చుకొని 'దూరముగా నిలువఁడు. నన్ను వెళ్ళవలెను నాకుఁ బాలవని యున్నది-నన్నుఁ బోనిండు.'—

దొంగలతో నొకఁడు విషపునవ్వు నవ్వి గుట్టుపు కల్గెమును మఱిత బిగువుగాఁ బట్టుకొనెను; ఇట్లు కేకలు వేసెను - "ఎవ్వరేవీవు, గుట్టుముమీఁద? ఒకమాటు గుట్టుముమీఁదనుండిదిగు - నీమొఖము కొంచెము చూచెదను. తరువాత వెళ్ళవచ్చునులే. నీ దేహముఁజూచినఁ గోమలము, పహుము చూచిన మోటు. ఈగుట్టుమునకు బదులు నెమ్మదిగా వెళ్లేగుట్టుచూచిచ్చెదము."

విపత్తులోఁ జిక్కుకొనియుఁ దార యధైర్యము పొందలేదు. అప్పటికింకను బలాయనమార్గము నన్వేషించుచున్నది. గుట్టుపుకల్గెము పట్టుకున్న వారలు మాటలనందడిని బరధ్యానముగా నుండఁ జూచియొక్క మాటు పరుగెత్తుట కవకాశమును బొందుట కీమాటల నాడెను. "మీగుట్టు మేదీ చూపించండి. ఈగుట్టు కుకంటె మంచిగుట్టు మైనచో మార్పుకొందును."

కళ్ళెళువట్టుకొన్న నాళ్ళలో నొకడు నవ్వి “వా! బీబీజాన్! నీవు చూచిన మహాబహద్దరరాజు నున్నావే! యింక నీ బాట్టే మాట రాదకు.”

దొంగలను నూయ చేయుట సాధ్యము కాదని యామె మరల మరల యోచించెను. నారి నేవిడిముగ్గం తప్పించుకొనుటకు యామె కుపాయము తోచలేదు. విషమ సంద్విగ్ధావస్థయందు వడి యామె యొకసారి పూరిగ నిరాశయై యిట్లు చింతించెను. ‘అయ్యో! యీదొంగలకు నేనెవరని తెలుసు, నునుత లేదు. నిర్దయులు, దుష్టులు. ఈ దొంగలచేతులలో బాణములు గోలుపోవుటకంటె నేనుకూడ నేను లేదు. అయిన నాశ్శిరక్షణకుఁ బ్రయత్నము చేయవలెను. అట్టి ప్రయత్నమునఁ బ్రాణము పోయినను మేలే.’ కావున నింకొక యుపాయము లేనిదెడల నానుహదుర్వ్యవసాయకు లగుఁ దస్కరులనుండి తప్పించుకొనుట కామె యెటువంటి యాసనూనసాహస కృత్య మైనఁ జేయుటకు సంసిద్ధమై యున్నది.

హఠాత్తుగ నారాజపుత్ర కుమారనామాశ్వము యొక్క పుష్ప భాగమునఁ గొరడాతో తీవ్రముగ నొక్క దెబ్బ గొట్టెను. ఈస్వల్ప కాలములో గుట్టమున్ను కొంచెము శాంతిఁబొందెను. అదికూడ వచ్చిన యాపదను గ్రహించెను. అరోహకురాలు దెబ్బకొట్టి యుత్సాహము చేసినతోడనే యశ్వ మొక్కచుముకు సమీకి తటిల్లతవలె బర్వతస్పర్శమునఁ బరువెత్తెను. కళ్ళెమును బట్టుకొనిన యిద్దఱు నాహఠాత్తుగ వచ్చిన వేగము నాపజాలక నేల మీఁద నడ్డముగాఁ బడి దొర్ల నారంభించిరి.

అశ్వము సధికతర ప్రోత్సాహము చేయుటకు రెండు మూడు సార్లు చుకుతోఁ గొట్టి ‘చల్ - చల్ - కుమారా బాణ వేగముతో, చల్ - చల్,’ అన చుండెను. విషమవిపత్తు సర్థముచేసికొనినట్లుగానే

యశ్వముః శరవేగముతోఁ బరువెత్తెను. శాల్యకాలము నుండియుఁ దార గుట్టము నెక్కి నంచరించుచున్న వేగముగాఁ బరుగెత్తింపఁ జలచు కొన్నప్పుడీ కమారాస్వము నీ విధముగా నద్దినంబు చేయుచుండెడిది. ఆ చిరపరిచిత సంభాషణము నశ్వము విన్నదై గ్రహించుకొని విద్యుత్ప్రమానంబుగాఁ బరుగెత్త నారంభించెను. చుట్టుప్రక్కల నున్న దొంగలందఱును స్తంభికులై నిష్వేటపాలునఁ జూచుచుండిరి. 'చల్-చల్ కుమార్' అని తార మహుర్తకాలములో బహుమానిముబోయెను.

రాత్రి నిశ్చలశ్వముచు బ్రహ్మకొట్టి పిస్తోళ్ళయొక్క గుండ్ర మ్రోగెను. తారయొక్క చెవులనగ్గఱచుండి రిప్పువ్వున నవి యెగిరి పోయెను. దొంగలు వెనుక తరుముకొనవచ్చి గుట్టమునకు గురి పట్టి కొట్టుచున్నారని తార తలంచెను. అవి తనకుఁగూడఁ జగురు నను భయముచేత నామె గుట్టముమీఁదకు నంగి దాఁచుకొని గట్టిగ బట్టు కొని దానిని మఱి తఱియైజేయుచు చేతు నార భించెను. ఈకారముగా నింకను బరి పండ్రెండు నిమిషములు పరువెత్తిన యెడలఁ దారి నిర్విఘ్నముగా దొంగఁ గుంచునుండి తప్పించుకొని పారిపోయిన లాభము కనఁబడెడిదే. కాని విధాత విరోధి యయ్యె! పరితాప మెక్కడ!

౩

దస్యహస్తములలో

పర్వతమార్గము లన్నియు మనతారాబాయికి పూర్తిగఁదెలియును. కాని వివర్తులలోఁబడి దిగ్విజ్ఞానశూన్య యయ్యెను. సమస్తము నామెకఁ గ్రొత్తగాఁ గనఁబడెను. అస్సయును దెలియఁజట్టుగానే కన్పించెను. ఇంక నొకసమయమున నైన లాలవహషణనుండి వెడలిపోవు

మార్గమున స్పష్టముగా నామె నిర్ణయించుకొని యుండెడిదే. కాని నుకుమారిమనస్సు యగు నామె భీషణదన్యు శపాన్తములనుండి తప్పించు కొనుటకుఁ బ్రాణాకాయకరంబగుచిత్రం బ్రయత్నమున నున్నది. గుఱ్ఱముమీఁద సవాచిచేయుచున్న నామెదేహము గడగడ వడకి పోవుచున్నది. మనస్సుయెక్క యుజ్జేగ మేమాశ్రమాను దగ్గలేదు. బుద్ధిం ద్రియమును సరిగా నడిపించుకొని యుండునది లేదు. అక్కడ నిలిచి యేమార్గము సరియైన దని విచారించుటకుఁ దగినసావకాశము లేదు. వెనుకనుండి మహాన్యత్తు లగు దొంగలు తఱుముగొని వచ్చుచున్నారు. ఇట్టిసమయములో నెవరి యొక్క శక్తియుకూడ యుక్తాయుక్త విచారణ చేయుట కిక్కడ సావకాశము నుండు? ఆమెకుఁదోచినట్లు గుఱ్ఱము యొక్క కల్లెమునెవమివైపునకు లాగెను. గుఱ్ఱమును బూర్వమువలెనే వేగముగా నెడిమివైపునకుఁ దిరిగి యాత్ర నిష్క్రమింపఁ జరుగెత్తెను. శ్రోవకనుగొనుటలో నామె పరిపాటు పడెను. కొంచెము దూర మట్లు వెళ్ళిపిమ్మట నామె తన్నుశ్రోవను పట్టివట్లు తెలిసికొనెను. ఇంక ముందు వెడలుటకు దొందెను. ఆదారి యక్కడ కాగి పోయెను. ఎరుట నొక్కపెద్ద యగాధమైన కిందర ముండెను. గుఱ్ఱము దానిమీఁదకు దూకినదా, నాలు గైచిడుగులు ముందుకు వెళ్ళినదా వేముసలువులలోతున గుఱ్ఱమును నవారును తలక్రిందులుగాఁ బడిపోయెదరు; నుగ్గు నుగ్గై పోయెదరు. వెనుక వదధ్వని విని మృగమును వెంబడించి పెద్దపులిచ్చుకట్లు దొంగలుతరుముకొని వచ్చుచున్నారేమోయని యామెకుసంకోచము. ముందుచూడఁబోయిన భయానకకడరము. ఆమెకు నెట్లు బోవుటకును దోచలేదు. ఈవిషయ సమస్యయందుఁ గర్తవ్య మేమో యామె స్థిరపఱచుకొన లేక పోయెను. కొంతసేపటికి వచ్చిన శ్రోవనే వెనుకకు మరలుట యుక్తమని స్థిరపరచుకొనెను. ఘోరామాటానాబంధకారమున నొకరిత

మెలుపులేగవలె నామె మనోకాశమున నొక్క యాశాజ్యోతి కాన్పించెను. దొంగలు వచ్చి తనను గలిసికొనుటకుఁ బూర్వమే వెనుకకు మరలి సరియైన మార్గమును కనిపెట్టి పోగల నని యామె తలంచెను. అనిర్భీకరసపుత్రినారీమణి యాశాస్వితచిత్తయై వెనుకకు మరలి పోవ నారంభించెను. కాని యాయాశ యెండఁగూపుల చంద మాయెను. పనిబారలు వచ్చునప్పటికి ఆదొంగల పిశాచావతారము లన్నియుఁ ద్రోవకడ్డము వచ్చి నిలువఁబడెను.

రఘునాథుఁ డొక్క యటపటచి “తారా! ఇకనైన గుట్టమునాపెదవా?” యనెను. రఘునాథుని కంతస్వరమును విని తెలిసికొని మంత్రముగ్ధయైనతెరంగునఁ దారతనగుట్టపు వేగమును నిలుపుచేసెను. పారిపోవుటకు యావదాశయు నిర్మూల మయ్యెను. రఘునాథునిఁ జూచినంతనే తారగుండె జల్లుమనియెను; తటతట కొట్టుకొనెను. భయముచే నర్వాంగమును వశము దప్పిపోయెను. క్షణకాలములో నశస్త్రులై దన్యులందఱు నామెను జట్టు ముట్టడించిరి. తాను వేటాడిన మృగ మొకసారి తిప్పించుకొనిపోయి మరల దొరికినప్పుడు వేటకామ సంతసిఁచునట్లు కుత్సితముఖులైలతో వారందఱు నానందింపఁ దొడింగిరి. ఒకసారి ఆడిదాసచేతిలోఁ బరాజితులై నందున నాదొంగ లేసారి మొదటినుండియు జాగ్రత్తగా నుండిరి. తారను జడిపించుటకుఁ గాను వారలు తమ పిస్తోళ్ళనామె వక్షస్థలమునకు బారుపెట్టి పట్టుకొని యుండిరి. అసహాయబాలిక యీప్రకారము భయ పెట్టుచు మీఁదకు ఎచ్చుచున్న దుర్మార్గులను జూచి భయఃకౌఞ్జస్విత యాయెనా? లేదు.

రఘునాథుఁడు పిశాచపుంత్వవర్ధి కర్మనకంతముతో “నరే నామైనాగోరింక! బాగుఁబాటిపోయినదే? యీమాటు పాటి పోకుండగాఁ బట్టుకొనియెడిలే? తారానుందరి! ఇక నొక్కసారి ధయ

యంచి గుట్టము దిగి మమ్మును జూడు!” మనెను. రఘునాథుని యాపికట హాస్యమును నాదృఢసంభాషణమును విన్నంత దార యడలి పోయెను. అంతట దొంగలనాయకుని యాజ్ఞప్రకార మిద్దఱు దొంగలు విశేష వాదానువాదములు చేయుచు గుట్టము యొక్క ముఖముమీఁద జూలును పట్టుకొనిరి. పాపము దిక్కులేని యాతార యింక గుట్టమును పగెత్తించు నాశవట్టి దే యని స్థూరణ చేసికొనెను. దన్యు లనిమిష నేత్రములతో నామె యంగనచూలన మును జూచుచుండేరి. ఆమెయొక్క జీవనము యీనరహంతికులగు మహావాపుల యధీనమైనది. కాని యామె ప్రాణము పోవునని భయపడలేదు. ఆమె కొక్కటియే చింతి. రఘునాథుడు ఈయవనర మునఁ తన పాపప్రివృత్తియందు చరితార్థము కావలెనని ప్రయత్నము చేయునేమో, ఆమెచే నెంతో ప్రయత్నముమీఁద రక్షింపబడిన కామార్యరత్న మివాపాపాచారుడైన దుర్మాధునిచే జిక్కి కళంకతిమగు నేమో యను భీతి యామెమనస్సునఁ దోచినంతోడనే యామె చేయి పిస్తాళముమీఁద కరంగెను. ‘తత్త్వణము రఘునాథునిజంపినేసెదను. దొంగలు నేత్రవిహీనులయ్యెదరు. అంత వారెంత నిర్దయులైనను నన్ను బట్ట లేరు. మఱియే యత్యాచారము చేయుటకును సాహసంపలేదు.’ అని యామె తలపోసెను.

తారాబాయి వీరరసపుత్రసంజాతమే గాని యామె హృద యము కోమలపదార్థరచితిమై యున్నది. అందుచేతి నామె హృదయ మున నరహత్యపలని పాపభయము తిబ్బిబ్బులాడెను. రక్తపాత మను మాటయేమి మేలుకొని యెడలి నులికించెను. ఏమీ! యామె నరఘాతినీ యగుటయూ? శృంగార కుసుమమునందుఁ జీడపురుగు ప్రవేశించుటయూ? సూర్యునియందుఁ గళంకముచేరుటయూ? యిట్టిపాపకార్యమున కామె యెట్టి గట్టఁగలదా? ఈవిషయముగా నామె

విశేషించెను. ఆ రహణీనుణి యొక్క కోమల హృదయము మఱిత
 కోమల మయ్యెను. సినయనుటనున్నచాడు విశాచము నడివారు.
 వాడున్నట్లుడై సృత్యముచేయుచున్నాడు. వాని మనస్సునందిం
 కొకరిని హస్త్యచేయుట యనగా నే నూత్రమును జింతలేను. అట్టి
 వానిని సరకజ్వాలల నొక్కమాటుగాఁ ద్రోయుటెట్లు? నాడే పాపము
 నకును దొరకొనకమునుపే పాపపుణ్యములకు ప్రతిఫలం బొసంగు
 యమకూపుండగు విధాత దర్శనం బొసంగి రక్షించుటలు చేయు
 టెట్లు? ఈయాలోచన యామె కోమల హృదయమున నుడయించి
 లేదు. రఘునాథుడు తనను సర్వనాశముచేయుట కొక విశేషతత్వం
 డైనను రఘునాథునియొక్క వాఙ్మనమును బరిసమాప్తి నొందెను
 శక్తి యామెచేతులం దున్నను, అప్పుటి కైనను రాజపుత్రకమారి
 సరిఘాతించి యగుటకు సాహసించలేను. 'వానిని దేవుడే శిక్షించును
 గాక! జీవహత్యప్రయొక్క కార్యము కా' దని యోచించి యేకర్తవ్యము
 నెఱుంగక కిట్టబొమ్మవలె గుట్టముపై నామె కూర్చుండియుండెను.

రఘునాథుఁడు "రా తారా? నేను నిన్ను జేయి పట్టుకుని
 గుట్టముమీదనుండి దింపనా" అని తారయొక్క చేయి పట్టుకొనటకుఁ
 దనిచేయి చాచెను.

కొంచె మడిరిగిడి తార మరల ధైర్యము తెచ్చుకొని యిట్లు
 జబాబు చెప్పెను. 'రఘూ! నిపు నాపై నంత యత్యాచార మిందుకు
 చేసెదవు? చిన్నతనమునాటి కథ జ్ఞాపకము చేసికొని నాపై దయ
 యుంచుము. నేడు నన్ను పదలిపెట్టుము. నేను జాల యాపనలో
 నున్నాను. ఒకచోటకు వెళ్ళవలసి యున్నాను."

రఘు:—తారా ఏమి! తెలివితక్కువదానివలె మాటలాడు
 చున్నావు? నేను నీమాట మరువలేదు. ఇప్పుడు చెప్పుచున్నాను
 విను. బుద్ధిమంతురాలవలె జెప్పినవని జేయుము. నా మాట

వినిన నీ కేయసిష్టమును సంభవించును. ఎవ్వరును నీ సిగపువైద్యన నుట్టరు.

తార కే యుచాయగుచు దోచలేదు. “రఘుసింహా ! నీవు నన్నీ శ్రోతరుగ్గ కేల దొంగర వెళ్ళవు ? నీకు నాగుట్టలు కావలసి యున్న నాతోడ రమ్ము. నా శండ్రి చావునకు సిద్ధముగా నున్నాడు. ఆలస్యమైన నీ నాయనను బాధించుడగా జూడలేను.” అని యామె పలికెను.

ఈ మాట విని రఘు గాధుడు ముఱింత సంకోషించెను. ఆతడు స్వచ్ఛందముగా “నేనా ? దోమి ? మీ నాయన చచ్చిపోవుచున్నాడా ? చచ్చి.....”

మాటకడ్డమువచ్చి తార. ‘బేను, అందుచావునకు సిద్ధముగా నున్నాడు చావునకును దుఃఖము కీ హితుఁ జూడగోరుచున్నాడు. అందుచేత నీ నాకునను గుఱునా నచ్చుటకే దొంగర తొండరగా వెళ్ళుచున్నాను. మధ్యతోవనో నీవును ననుచరులును వచ్చుడిగించు చున్నారు నా గుట్టలును దీసికొనిటయే మీ యభిప్రాయమైనయెడల గుట్టయును దీసికొని నన్ను వదిలిపెట్టుడు. నా తండ్రిని వంత్సకాలములో నన్ను జూడనిండు’ అనెను.

రఘు—తారా, నీకింత తెలియదేమి ? కేవలము నీ గుట్టముతో నాకు సంతృప్తి యగునా ? నీ గుట్టలు మాత్రమేనా నాకుఁ గావలసినది ? నీవుకూడ గావలెను.

తార—మంచిది. అయితే నేటికి నన్ను వదిలిపెట్టుడు. రేపు మీ యిష్ట మేదో యా ప్రకారము చేయుడు.

రఘునాథుడు పక్కన నవ్వి, ‘ఈ రోజు నిన్ను వదిలి పెట్టిన నీవు మరల మోకు దొరకుచువా ? ఇతఁ డబంపుమాటలు వదిలిపెట్టి గుట్టముమీఁదనుండి పెద్దమనిషిలాగున క్రిందకుఁ గుమ్ము. నిన్నింకను

సమ్మదునా నేను!

తారయొక్క యాశ మొగలంటు దెగిపోయెను. రఘునాథుడు మాటలతో బడువాడుగాడు. భయపెట్టి వానిని నశపటచుకొనుట కసలే వీలులేదు. వాడు పరువు మర్యాదలు విచారించువాడుగాడు. శిష్టాచారమును గౌరవించువాడు కాడు. రాజనియమములకు లోబడువాడును గాడు. అరావలి పర్వతములమీఁద వాని రాజధాని. అచ్చటవాడు రాజు. అక్కడ పోలీసువారి యధికారము సాగుటలేదు. అనేక దినములనుండి కంపెనీవారీ దొంగల నందఱిని బట్టుకొని శిక్షించవలెనని ప్రయత్నముచేయుచున్నారు. గాని స్వాధీనము కాలేదు. వార లెక్కఁతుండెనో, ఏమి చేయుదురో, ఎట్లు జీవనము చేయుదురో, ఎవ్వరికిని దెలియదు. కాని వీర లందఱు కొండలమీఁద నివాస ముండురచియు భయంకరమైన పనులు చేయును రనియు లోకు లందఱును చెప్పుకొందురు. అందుచేత సాధ్యమైనంతవఱకు నా మార్గమున నెవ్వరును బోరు. పర్వతమునకు రెండువైపులను బెద్దపెద్ద గ్రామము లున్నవి. వ్యవసాయ వాణిజ్యములకొఱ కనేకులు పెద్ద గుంపులుగాఁ గూడి యా పర్వతమార్గమున వచ్చెనరు. ఇంకొక మార్గమున వెడలినవారికిఁ జాల వ్యయమగును. లాభ ముండదు. ఎవరైన వర్తకులు రావలసివచ్చిన సిరువడిమందివఱకు సంగరక్షకులను గాని పోలీసుభటులనుగాని తీసికొని తగిన రక్షణసాధన సామగ్రిలతో వచ్చెదరు. అప్పుడుగూడ సాధ్యమైనంతవఱకుఁ బగలే ప్రయాణము చేయుదురు. ఇట్టివారినిగూడ నీచానవ సమానులగు దొంగలు చావఁగొట్టి పర్వతకందరములలో బారవేసినట్లుగాఁ బ్రజలు చెప్పుకొందురు. కాని యా హత్యల నెవ్వరు చేసిరో చేసినవారెచ్చట నందురో యెక్కడినుండి వచ్చి ముట్టడింతురో యెన్నివిధములఁ

బ్రతుత్తుము చేసిన నెవ్వరును దెలిసికొనలేన పోయిరి. వారి నోడింపలేకపోయిరి. ఈ దొంగలను బట్టుకొనుటకు సిఘ్నాలుగు పోలీసు ఉద్యోగస్తులెన్నిసారులో బయలుదేరిరి. అంతఃకును గార్యవిధులత నొందిరి. కొంతమంది ప్రాణములే గోలుపోయిరి. తిరిగి రాలేదు.

రఘునాథుడు గుఱ్ఱముమీడినుండి తొలనుదింపుటకై కేయి చాచెను. గుఱ్ఱము బెదిరి గంతలు వేయ నారంభించెను. అంతట నెల్లరైదుగురు కలసి గుఱ్ఱము కదలుకుండ నుడుటకుఁ గల్పెమును లగాములను బట్టుకొనిరి. రఘునాథుడు తారను గుఱ్ఱముమీడినుండి దింపెను. దొంగలు గుఱ్ఱమును బట్టుకొని నడిపించుకొనుచు వెడలి పోయిరి. గుఱ్ఱమును శాంతిపఱచుటకు సియుక్తులైన నెల్లరైదుగురు దొంగలలో నొకఁడు తార గుఱ్ఱమునుండి దిగక పూర్వమే యామె దగ్గఱ కెందుకో వచ్చినట్లు వచ్చి యామెకు నెమ్మదిగా, 'నీ కేసుయు భయములేదు. నేను నిన్ను రక్షించెదను. నీవు సిర్భయముగా నుండును'ని యిత్తులకు వినబడకుండఁ జెప్పెను.

ఒక్క క్షణములో నీ మాటచెప్పి వాడు కొంచెము తొలగి దూరముగా నిలిచియుండెను. ఈ మాట లామెకు విశ్వసింపఁ దగిన మాటలుగా లేవు. కాని యీ మాటలు వినగా నామె మనస్సులో 'నొక్క యపూర్వముగు నాశ యుదయించెను. దొంగలలో నొక్కఁడు 'భయములేదు—నేను రక్షణ చేసెదను. నీవు సిర్భయముగా నుండుము'ని వల్కెనే, యట్టివాడు సామాన్యుడుగా నుండనోడఁ దని తార మనస్సున దృఢముగా నమ్మెను. వాని వేషభాషలు చూచినఁ దక్కిన దొంగలవలెనే యుండెను కాని చెవి దగ్గఱకు వచ్చి చెప్పిన మాటలు మాత్రము దొంగల మాటలవలె లేవు. ఆ కంఠస్వరము చాల మాధుర్యముతో నిండి యుండెను. అందుచేత వాఁ డెవ్వఁడో పరోపకార ప్రకృతిగలవాఁడని యామె తలంచెను. అందుచేతనే యామె

హృదయములో నాకే తిరిగి సంఘారముచేయు వారంభించెను. ఈమానిసి యెవ్వరో దొంగలలోనివాడు గాఁడు. మాటువేసముతో నెవ్వరో మహాపురుషుడు స్వకార్యనిర్వహణార్థము దొంగలలోఁ గలిసి యున్నాడని యామె గ్రహించెను. తన నాశ్వాసింతుట కా దొంగ యుపయోగించిన స్వర మా మానిసియొక్క నవాజస్వర మనియు దొంగలలోఁ గలిసి పనిచేయునప్పు డుపయోగించిన స్వరము వారి సందేహమును బాటఁ దోలుట కుపయోగించిన మాటుస్వర మనియు నామె భావించెను. అప్పుడు తార తనను రక్షించుట కెవ్వరో యొకరు దొంగలలోనే యున్నాడనియు నమయము వచ్చినప్పుడు తనను రక్షింపఁగల డనియు నామె మనస్సులో స్థిరము చేసికొనెను.

౪

ఇతఁ డెవరు? అతఁ డేమో !

ఇచ్చట తారయొక్క జాలికరమగు మాటలు వినిరఘునాథుడు కొంచెము మఃస్సుమెత్తపడి 'మీనాయన చావునకు సిద్ధముగా నున్న నీవు పోయి యచ్చటెనిచేయఁగలవు ?' అని పలికెను.

తార మనస్సున నెంతయో వ్యధ నొంది 'ఓ—రఘునాథా! నీ హృదయమెంతకఠినము. నీవు మానిసివా పిశాచమవా! నన్నీరోజుకు వదలిపెట్టుమని నిన్ను దీనముగా వేడుకొనుచున్నాను. నీకు నమ్మకము లేనియెడల నాతో రమ్మ. మా నాయన చనిపోవు నంతవఱకు నన్ను నిర్బంధింపకుండ నుండువేని నీవేమిచెప్పిన నది చేయుటకు నేను ప్రతిజ్ఞ పట్టుచున్నాను.'

రఘు—తారా! నేను నిన్ను నమ్మఁజాలను. నిన్ను జిన్ననాటి నుండియుఁ జూచుచున్నాను. నిన్ను నే నెఱుఁగనా? మీ నాయన నిన్ను

నాకిచ్చి పెండ్లి చేసినయెడల నేను దొంగలగుంపులోఁ జేరుదువా? మన మిద్దఱుమును సుఖముగా స్వచ్ఛందముగా గృహస్థులమై యుండెడి వారము గామా? నీవు నన్నుఁ జేపట్టక పోవుటచేతనే నా కీ దుర్దశ. నీవు నాకు పత్ని వేయై యున్నయెడల నేని పాపప్రవృత్తియందుఁ బ్రవేశింతునా? నీ మూలముననే నా కీ సర్వనాశము సంభవించినది. అది నీ కెందుకుఁ తెలియదు. తారా? పూర్వము నే నేపాపమెఱుంగ నప్పుడే నీవు నన్నుఁ దిరస్కరించివావు. ఈ పాపావస్థలో నన్ను నీవు పూజించి పరింతువా? నాకు సమ్మతము లేదు.

జాలికర మైనయవస్థలో నున్నతార కరుణామయు మగుకంఠముతో నిట్లు లనియె. 'ఈరోజున నన్నెట్లులైన నమ్మి విడిచిపెట్టుము.'

పైమాట లింకను జెప్పుచుండఁగనే యడ్డమువచ్చి రఘునాథుఁడు విరక్తభావముతో 'నీ వాడుదానవు! ఆడుదానిమాట లెవరు నమ్మగలరు?' అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

తార కప్పుడు తన భయానకావస్థ యేమో యనుభవములోనికి వచ్చెను. ఆమె దైర్య మంతర్హిత మయ్యెను; సాహసము పలాయన మయ్యెను. అనేకవిధముల నామె బ్రతిమాలుకొనెను, విన్నవించుకొనెను. వాని సామాణహృదయము కరుంగలేదు. రఘునాథుఁడు చివర కిట్లు చెప్పెను. 'తారా! నిన్ను విడిచి పెట్టుట యసంభవము. ఎంత మాత్రమును వీలులేదు. నా కింక ననేక కార్యము లున్నవి. నీతో నేను విశేషముగా మాట లాడుట కిప్పుడు కాలము చాలదు. నే నిప్పుడేమి చెప్పిన నద్దాని వినుము. పిమ్మట నీవిషయమై యేమి చేసిన మంచిదో యది చేయఁగలను.'

వేఱుపాయము లేక తార రఘునాథుని వెంటనరిగెను. 'కొంత దూర మరుగు నప్పటికి నక్కడ కొంతమంది దొంగ లొకమంట వేసికొని చుట్టును గూర్చుండి నవ్వులు కేరింతలు కొట్టుకొను చుండిరి. అచ్చటికి

రఘునాథుడు తారను దీసికొని వెళ్ళెను. తారతో 'భయములేదు. నేను రక్షించెద' నని చెప్పిన మనుష్యుని నామె కనిపెట్టిచూచుచుండెను. వాడెవరో బాగుగా గ్రహించుటకు దారకుం దగినంత సావకాశము లేకపోయెను. కాన వాడు తలకు నెట్టిని పాగా జాట్టుకొని యున్నాడు. తక్కినదొంగలలో నెవ్వరును నెట్టిపాగాను చుట్టుకొని యుండలేదు. ఇతనికిని టక్కినదొంగ లందఱివలెనే బుగ్గమీసములును భయంకర మైనయాకార ముండెను. కన్నులయం దపూర్వమైన ప్రకాశ ముండెను. ఈప్రకాశ మాతని సాహసమును విచక్షణ శక్తినిఁ దెలియఁ జేయుచుండెను. తార యాతనిఁ జూచి 'ఇతఁడు నిశ్చయముగా మాటు వేసముతో నున్నాడు. నా యనుమానము నిజము కావచ్చున'ని భావించెను.

సరిగా నదేనమయమున దూరమున నెవ్వరో గట్టిగా నీలఁ గొట్టిరి. రఘునాథుఁ డలికివడి యాదిక్కు జూచి 'అక్కడెవ్వర' ని కేక వేసెను.

దొంగ లందఱు నాదిక్కుకై చూచిరి. ఒకఁడు 'ఈరాత్రి యెవరును వచ్చెద రని మన మనుకొనలేదే' అనెను.

రఘు—: ఎవరైనా దాగుకొని యున్నా రేమో యొకరు వెళ్ళి చూడుడు.

సంగతి నందఱుము బాగుగ నున్నట్లు తోచెను.

తక్షణమే యొకఁడు చీకటిలో బారు పెట్టి యొకగుండు వదలి యాధ్వని యైన దిక్కు బయలు దేరి వెళ్ళెను. దొంగ లందఱును బిస్తోళ్ళా వైపు బారు పెట్టియుండిరి. చూచుటకు వెడలిన మానిసికొంచెము సేపటికి మఱియొక మనుష్యుని వెంటఁ బెట్టుకొని తిరిగి వచ్చెను. దొంగ లందఱును వారినిఁ జూచి పిస్తోళ్ళను దింపి వేసిరి.

రఘు:— అరే ఎవరు? నీవేనా? ఎక్కడకు వెళ్ళివచ్చితివి?

అగఁతుకుండు— (మంటనగ్గఱకు వచ్చి కూర్చుండి) యామాట తీరు

వాత పెప్పదను. ముందొక గొప్పవార్త యున్నది వింటిరా?
రఘు:—ఏమిటి? త్రోవలో నెవరినైనా జూడితినా? నీవు చీరటిలో
నాకుకదలితే గాభరా పడుచువు. ఇచ్చా, చెప్పి, ఇట్లైన రైన
వచ్చుచుంటే చూచా వసుకుంటాను.

ఆగం:—లేకు. మీ రెవరినైనా జూడిరా?

రఘు:—లేకు.

ఆగం:—ఈరోజు చాల గొప్పవార్తల దీపిగొని వచ్చినాను. చాల
గట్టముమీద గనుగొన్నాను.

రఘు:—బూండ్ల్రాసువాసులు నన్ను బట్టుకొని యిచ్చుటకు చాల
గట్టపడుచున్నారు. ఇదేనా మాట?

ఆగం:—కాదు కాదు. అంతకుంటే గొప్ప వృత్తాంతము.

రఘు:—మంచిదా వార్త చెడ్డదా?

ఆగం:—మంచిదీ కావచ్చును—చెడ్డదీ కావచ్చును. కాని స్థితిగతులు
బాగుగ నుండలేదు.

రఘు:—ఏమిటో చెప్పరాదు. ఇంత యుపోద్ఘాత మొందుకు?

ఆగం:—ఈసారి గోవిందరాయమల్లుడు మనవెంట నంటి వచ్చు
చున్నాడు. నక్కారువారు మనలను బట్టుకొనుటకు నియో
గించి చివరప్రయత్నము చేయుచున్నారు. వాడు మిగుల
ఓక్కరిముండాకొడు కని యంటారు.

ఆగంతకుని మాట వినుటకు దొంగలందఱును దగ్గఱ దగ్గఱగా
జేరుకొనిరి. వాడెంత సేవటికిని నంగతి బయటఁబెట్టక యాలస్యము
చేసినందున నోపిక పట్టలేక వార లాగ్రహమును జూపించుచుండిరి.
కాని ప్రసిద్ధి పొందిన గోవిందరాయమల్లుని పేరు వినఁగానే వారి
ముఖములు వెలవెలఁ బోయెను. భయముచేత వారి ప్రాణములు
చెదరి పోయెను. అందఱిగుండెలును దటతటఁ గొట్టుకొన సాగెను.

ఈ సమయమునఁ దన నాశ్వాసించిన యెఱ్ఱతలపాగా మను
మృగిఁ దారాబాయి పరీక్షగాఁ జూచెను. అతని ముఖమునందలి
భావము హఠాత్తుగా మారిపోయెను. అంతట నీ విధముగా భయము
నొందుటఁజూచి రఘునాథుఁడు తన కటివ్రదేశమునుండి బాకు నొక్క
దానిని దీసి గట్టిగ భూమిలోని గొక్కపోటు పొడిచెను.

సిమ్మట మహాదంభముతో వాఁడు భుజాస్ఫూలనముచేసి యిట్లు
కేకలు వేసెను. 'ఒరే చూడఁడిరా? రాయమల్లు సాహేబే నన్ను బట్ట
వచ్చినట్టయితే వానిగుండెలో నీ విధముగా బొడిచెదను. నలుగురు
పోలీసువాండ్ర నొక్కదెబ్బలోఁగొట్టి గొండక్రింద గోతులలోనికిఁ
బాటవేసితిని. ఏమి! గోవిందరాయమల్లునకి నన్నుఁ బట్టడము తేలి
కనుకున్నాఁడా యేమి! రాయమల్లునకి జావుదగ్గఱకు వచ్చుచున్న
దేమో నన్నుఁ బట్టడము నకు వచ్చుచున్నాఁడు.' తార ప్పడును దన
దృష్టిని యెఱ్ఱతలపాగావనిపై ననే స్థిరముగా నుంచెను. ఈమోటలు
రఘునాథుఁడు పల్కు చున్నపుడు వానికండ్ల యందొక్క యపూర్వ
జ్యోతి ప్రకాశించు చుండెను. ముఖమునందును నొక్క యపూర్వ
భావము సమావేశ మయ్యెను.

తారయొక్క మనస్సున నప్పు డొకసూతన యాలోచన యుద
యించెను. "ఈతఁ డెవరు? ఆసుప్రసిద్ధరాయమల్లుఁ డీతఁడు కాదు గదా!
రఘునాథుఁడు చంపి పాటవేసెదనని ప్రగల్భములు గొట్టుచున్న నితఁ
డెవరు! అతఁ డేమో!"

౫

ఇదేమి? యాకాశవాణియా?

తారకుఁ గొంచెము మనస్సు స్వస్థ పడెను. ఆమెతో 'నీకేమియు
భయము లేదు. నేను నన్ను రక్షించెద' నని చెప్పిన మాట లామె

హృదయయంత్రమునఁ బ్రతితీక మందును మారుమోగుచుండెను. సమయము వచ్చినప్పుడు రాయబల్లుడు తనను విడిపించఁ గలఁ డని యామె యనుకొనెను. తనను విడిపించుటలోఁ గాటు దొంగలగుంపు నంతను నాతఁడు నిర్మూలము చేయఁగలడు. ఈచూచిన నంగతులకు నన్నిటికి నామె కాశ్చర్యము కలుగుచుండెను. చావునకు సిద్ధముగా నున్నతఁడని వదలిపెట్టి పిత్రపితృజ్ఞానసూన్యయై కొండలమీద నెవ్వరి కొఱకు వెదకుచుఁ బోవుచున్నదో యతఁ డీవేషముతో దొంగల గుంపు మధ్యఁ గనఁబడి యున్నాడే! యిట్టిది జరుగు నని యామెకల నైనఁజింతింపలేదు. ఏదో ఘటనాచక్రము దిరుగుటవలన రఘునాథుని చేతిలో నీమె పడక పోయినయెడల రాయమల్ల సాహేబు నీమె యెంత వెదకినను గనఁబడక పోయెడి వాడే. ఎంతవిచిత్రము! దురదృష్ట మనుకొనుచుండఁగా నందులోఁనుండి యదృష్ట ముద్భవించినది. ఈవిధముగాఁ దార మనస్సులో నెప్పుడు నాశపెట్టుకొనలేదు. భగవంతునిచేతి కాలచక్రంబులో నీ యభాగ్యురాలి యదృష్ట మిట్లుతిరిగి వచ్చునని యామె యెన్నడును దలంచలేదు.

తార యట్లాత్మచింతయందు వ్యాకులయై యుండఁగా దొంగలు తమకుఁ దటస్థించిన విపత్తునందు మనస్సు స్థిమితము తప్పి కొట్టు కొనుచుండిరి. ఎవ్వనిపేరు విన్నంతమాత్రమున దురాత్ములందఱు నాపాద మస్తకమాను భయకంపిత లగు చుందురో, ఎవ్వని భయముచేత రాజపుత్రస్థానములోని దొంగలలోఁ జాలమంది దేశము విడిచి పాటి పోయిరో యట్టివాని పేరు విన్నంత రఘునాథుని దొంగలు మాత్రమెందుకు భయపడరు? యిం దనంభవ మే మున్నది? యీ దొంగలు వారిలో వారిమాటలు జాగ్రత్తగ వినవలె నని తార మనస్సు స్థిరము చేసికొనెను.

ఆగం—రఘునాథసింహా! నీ వింత యాస్పాలనము చేసి యున్నావు.

దానిని కొట్టి రాయమల్ల సాహేబు మనలకు పెట్టవచ్చినయెడల దాని నెయ్యిలో కొట్టి వేసెదవు. వదలి పెట్ట వలె నానమ్మగారు, నాడు బ్రతికి యున్నప్పుడు చంపకు నావదే.

రఘు:—ఈ సమయమున నాయనుచుండు లండనును శిలి పోయి యున్నది. అందఱును నొక్కచోట నుండెనా యింతయాలోచన యవసరము లేదు. ఇక్కడిప్పుడొక సరక మంది యున్నారు. రాయమల్లసాహేబుక్కడు వచ్చిన నేమియుఁ జేయలేదు.”

గుంపులోనుండి యొకఁడు లేచి “ఏమియుఁ జెప్పటకు మీలు లేదు. వాడి తెలివితేటలు చెప్పటకు మీలులేదు. దయ్యమువలె నీచుట్టుప్రక్కలే యెక్కడో యుండును. ఎవ్వరికిఁ గనబడఁడు. కాని యన్నియు వినుచు నుండును. వాడిచే రెత్తి తే నాగుండె గుభుక్కు మనియంటుంది.”

రఘు:—ఎందుకురా ? నిన్నొకసారి జయిలుకుఁ బంపించినాడనియూ! నాకుఁ దెలియును. వానిమాట తలఁచుకుంటే నీగుండె యదురుతుంది. నీమాటి పిఁకిపంద లింకనల్లురు నాదళము నందుండిన నీ యరావలీపర్వతము వదలి యడవులకుఁ బారి పోవలసినదే.

ఆగం:—సర్దార్—అయితే మీవంటివా రట్లునంటిమాట యన వలసినది కాదు. మీకు చెట్టుమీదకు గుండు వదలుతారు. భూమిమీద కత్తి పుచ్చుకొని పొడిచెదరు గాలితోఁ బోట్లాడు తారు. మీగుంపులోఁ గూర్చుని తొమ్ములు చరిచెదరు. కాని రాయమల్లసాహేబు మీసాలిటికి యముఁడు. ఆకథ మీకు జ్ఞప్తి యున్నదో లేదో. ఒకసారి వానిచేతిలోఁ బడి చావు తప్పి కన్నులొట్టవోయి బయట బడిరి. జ్ఞాపకము వచ్చినదా?

రఘు:—అప్పుడు తేకొట్టరిగా పోయి జరిగినాను. అనేక నాకర్మము నాశనమైంది. తీగి తీగి పోయింది. అందుచేత నేను భయపడి వేసి పాతినను వచ్చినాను. ఇప్పుడు నాదగ్గిరి యెల్ల న్నూరు తీగి తీగి పోయినది. ఇప్పుడిది కొకసారి వాయెనుట అని నేను భయపడి గోరుచున్నాను.

సూర్యుడు:—కనుకనేనో, “రేపుమే యెనుట అడుతాడు. సిద్ధముగా వుండు” అని హెచ్చరింపి విన్నవించి

రఘునాథు:—అప్పుడు కే. శేరి లేచి ‘ఏమిటా యామాటన్న నాడు? ఏమిటా యామాటన్న నాడు?’ అనెను.

ఎవ్వరూను పూటకు బదులు చెప్పలేదు. కుంట చాలవలకుం జల్లారి పోయినది. అందుచేత నాఖిలు నువ్వులుగా గనబడుటలేదు. రఘునాథుడు గొర్రెములో నాలుగు రిక్కులు చూచెను. ఎవ్వరూను బదులు మా చెప్పలేదు.

అంతటనే తేకోనగర రాతో గోర్రోన్నత్తు డై రఘునాథుడు “అటులైన నాదళములో నెవ్వడో న్నమిద్రోహి యున్నాడు. లేక పోకే రాయమల్లుల గూఢచారిడైనాడో అని డ తనిపించున్నాడు”

ఆగం:—చాలు తెమ్ము. అమాటకే వదిలిపెట్టుడు. ఎవరో నీతో హాస్యమునకు నీకుం గోపం తెప్పించుట యిది యింక నచ్చును. నీకు వాననాదు. గెనుక అత నెవ్వరు నొప్పు కొనరు. ఇంకం జెప్పుడు నీవని మేది? డొర కే కొరము తెచ్చు కంటే లాభ మేమిటి? నిదానముగా విచారించి పని చేసుకొనుట మంచిది కాదా? రాయమల్లునా హేతును గూని చేసే బంధనము మనకు మోక్షం లేదు.

తార యెవరినీ పరీక్షగా చూచు చున్నదో యాతని పదలి యికిరుల నెవ్వరిని విశేషకాలము చూచుటలేదు. ఆమె మనస్సులో

నాన్నక్రియే రాయచుల్లసాహేబు నృథము చేసికొనెను. 'శిఖు'మీ యెశుటఁ బడతాఁడు. నిర్దమ నా ముఁము' అచ్చు మాటలు రాసియున్న సాహేబు శివు ముఖమొప్పుచు నీ నీ జెనుకొనె పట్టుకొని. సోనా నదీ సమీపములో నతనిని ఖచ్చు తారవైపుకుదేను. అందుచేత నామె వృష్టముగాఁ జూడలేదు కాని యిమాటలు యింక నెవరు పనిలే దని యామెకు నృథమై విశ్వాసము.

ఈ రాయచుల్ల సాహేబునోడ . తిక్కి చచ్చిపోవుచున్నాఁడనియు నతని నృత్తుల నృత్తు వ్యవహకు వచ్చి యొక్కసారి దృఢ మిచ్చుఁ బార్కింగు చున్నాఁడ ను నీకథ నా జేయు నాయకుఁడెప్పుట యెన్ని తాఁ యున్నానును డెను. నివ విశ్వునగున్న యామెకు నవశము నానునదే నాం కాకునల సాహేబును బూర్వీకము నయి సింజి బూడి నన్నుని నొనా చెప్పునా యు యామె నృథమ లో నుండు నాను డెను. దీ కథ యము కొంచెము సేటిలో నాకుకు గోచు మయ్యెను. అంతట నామె సకాసరి కథునాధుఁ డెవల నెల్లి నల్లు ప్రశ్నించెను. "రఘునాథా! నీ వేమిటి రావచ్చు గోరొక మాట చెప్పు చున్నావు?"

రఘునాథుఁడు కన్నమును మోచి కన్నలు పెద్దపదేసి యామె దిక్కుకుఁ జూచి మరలఁ బ్రశ్న చేసెను. "బాను, నీవు వాని నేమి యెరుగుదువు?"

తార:—నేను ఆయనను వెదికుకొనఁచుబోవు చున్నాను. నీవు త్రోవలో నడ్డము గొట్టెతివి.

తార యిమాటలు చెప్పి తన నాశ్వాశించినవాని ముఖ వైఖరిని దృగ్గంచలము చేఁ బరీక్షింపఁచుండెను. ఆమనస్సును నిజముగాఁ తాయమల్లుడగునో కాఁగో యిసారి తెలియఁగల దని యామె

నిరీక్షించుచుండెను. తార రాముల్లు నామోహార్తము చేసినంత మోక్షమున నాన్యక్షి సూర్యస్వాత్ముడై తారయొక్క ముఖము వైపు పరీక్షణకు బోచుచుండెను. వానికన్నులనుండి యొక యాపూర్వ దీప్తి ప్రకాశించుచుండెను.

తార పొరపాటు పడలేదు. ఆచురణతో నోవించనర్ధూర్ రాయ మల్లసాహేబు, భక్తివేషమున చున్నాడు.

దొంగలబాబో భోజనము వుండదు. నాక్కూర్వక్షి “నీవు రాము మల్లసాహేబు యొద్దకు వెళ్ళుచున్నావా?”

తార:—అవును.

దొంగలబాబు నాశక్తిని చూచి, దారయొక్క ముఖమువైపు చూచుచుండెను.

నారాయణరాముడు దేవునియే తారవైపు ముఖము తిప్పి ‘శ్వరహారము తెలిపినదా? నాక్కూర్వక్షి నువ్వను బట్టించి పోలీసుచరి గొనించుటకు నా రాముసాహేబుని గుట్టించుచు చున్నాడు. ఈ బాటితో నేమో రాముని రుతు ముప్పుచున్నాడు’ అనెను.

రఘు:—అదేమిటి? తారా! నీవు రాముమల్లసాహేబుయొద్ద

కెదుకు వెళ్ళుచున్నావు?

సమయించితాలోచన గలతార శిష్టతము ‘నేను రాముమల్ల సాహేబు కొక్కవార్తకు దీసుకొని వెళ్ళుచున్నాను’ అనెను.

భోజనము వుండదు. దొక్క దుముకు దుముకీ లేదని యొక్కసారిగా బాలిక సమ్మతిమునకు వచ్చి, ‘ఏమిటి? నీవు నావద్ద దీసుకొని వెళ్ళు చున్నావా? ఆ వృత్తాంత మేమిటో చెప్పుము. లేకపోతే నీ నోరు చీరి యా సంగతేమిటో బయటకు దీసెదను.’

భోజనము వుండదు భీషణాత్మతన దాల్చి బాలిక యొద్ద కెప్పుడు

వచ్చెనో యద్దండే రాముమల్లసాహేయకు మెల్లగా నెటుగొట్టు వచ్చి
వాని ననుకరిలుచు బడినది. భావించుచున్నది నేమి దౌర్జన్యము
చేయునో యని నుతింప వేరుకే వచ్చి నిలచి యుండెనని యామె
భావించెను.

తార ధైర్యమును బాహుదైర్యముగా గొట్టు జవాబు
చెప్పెను. 'నన్నెవరైనా భయపెట్టినవే? నామిత్రులు నేనే
నగర యంతముం జెప్పినవలెను. నా సేవకు దినములను ముందు
మూసివేసి రాముమల్లసాహేయకు ప్రతిబంధం నేర్పహము. ఒక
స్పృహ మోక్షమును ముగించి కీలక బ్రహ్మచారి చేయన్నాడు.
ఇప్పుడు సాహసము రాముమల్లసాహేయకు బాహుదైర్యముల నాయముగావ
లసిన యువకామము చేయగలడు. మననాయనగారి నమ్మకము'.

భోజి:—మూకునకామము చేయునో యువరతుచేయునో మాకెక్కిరి
లెను. నితీతనుకొని వెళ్ళి యేమిలో ముందుగా జెప్పము.

తార యొక్క భయపడి, 'మూత క్రిత చావు బ్రతుకులమీద
నున్నాడు. చచ్చినాక ముందు రాముమల్లసాహేయకు నేమియో
రహస్య వృత్తాంతము చెప్పి దలచు కొన్నాడు. రాముమల్లసాహే
యకు లాలసహదు యెద్దకు వచ్చి యున్నాడు. అందుచేత
నన్నీ సంగతి యాయనకు జెప్పవలసినదని పంపించినాడు "ఒక్కసారి
బూందిగ్రామము వచ్చి చూచి పోవలసివది. చాలపనియున్నది."
యని నన్ను జెప్పమని పంపించినాడు. నే నందుకే వెళ్ళు
చున్నాను.'

మంచి కీర్త్యబుద్ధిగలతార యూ విభజనగా బహుకౌశలముగా
దన వ్యవహారమును రాముమల్ల సాహేయకు సంక్షేపముగా
విన్నవించి నిశ్చింతతో నుండెను. తార చేసిన యాలోచన దొంగ
లెవ్వరికిని దెలియలేదు. బహుసహజముగా నామెకు గార్హస్థియైనది.

భోజి:—నా! యెంత చమత్కారము కథ చెప్పింది. దీంతో మన కేమి లాభమున్నది?

రఘు:—చమత్కారము! నా కేమి తోచుచున్న దనగాఁ దారను వదలి పెట్టి రాయమల్లుఁఁ జూడని త్రూ?!

యింకొక దొంగ 'దానివల్ల మనకేమి లాభమున్నది?' అని ప్రశ్నించెను.

రఘునాథుఁడొక్క రాక్షసునివలె బెద్దపెట్టున నెవ్విఁ తోర స్వరముతో, 'దానివలన లాభ మేమున్నది? రాయమల్లనాహే బొక్కడను దాంయొక్క తండ్రిఁ జూయటకు వెళ్ళును. అప్పుడతఁ డనహేయుఁడై యుండును. మన మందఱును గలసి యాశస్సపై బడి కొట్టవచ్చును.'

నరిగా నిజే సమయమునో కింకొక యమ్భుశధ్వని విన బడెను. ఎవరో యెక్కడనుండియో "యీగ్రామి రాయమల్లనాహేను తార తండ్రియుద్ద కేగును. ఎరికైన, జేసినై తే యెక్కడకు వెళ్ళండి" అఁరి. ఆకాశవాణి!

౬

ర తూ క ర్త

హఠాత్తుగఁ బిడుగుపడి యెక్కడ నొక మరుఘ్నుఁడు చచ్చినను వారంత భయపడెదరో తేదో సందేహము; ఆ యాకాశవాణి విన్నంత దొంగ లందఱు నులికిపడిరి. కాని యెవ్వరనిరో ఎక్కడనుండి యా మాటలు వచ్చెనో తెలిసికొనలేక వారు మఱింత గంద్రగోళము పడఁజొచ్చిరి.

దొంగలు చాల భయపడుచుండిరి కాని తారకు మాత్రము.

నంతోనే మినుమడించుచుండెను. పోనీ నన్నావముగా నామెకు కార్యోద్ధి
యగుచున్నదో నాచి యామె సిక్కిరితతో నుండెను.

రఘునాథుఁ డప్పు డొక్కొక్కఁడై దగ్గఱకుఁ బ్రశ్నోక్తముగా
ముఖముముందరికి వెళ్ళి 'నీవే యీ మాటలన్నావు, నీవే యీమాట
లన్నావని చూచుని తరఃభ్రమము. ఎవ్వరును దా నన్నావని యొప్పు
కొనరీదు. కడఁబటకు బ్రతాపుని దగ్గఱ కేగి, 'వ్రతవా! నాకుఁ
గోపము పిచ్చుటకు నీవే యీ మాట లన్నావా?' అని అడిగెను.

పాతకమహాశయిలా! రాములైనాహేలు ప్రతిఁగిరిహుం
డని దొంగలతోఁ బేరుపెట్టుకొని యుండెను. తలఁకొనుటకు.

ప్రతాపవేషమును రాములలుండు నప్పుడు 'నే నన్నావని
బ్రమాణము చెయ్యి.'

రఘునాథుఁ—ప్రమాణము చేయుటకు నాకుఁ బనిలేదు. నీవే
యన్నావని నా సిక్కిరితము. నీవే యన్నావు! ఇదిగో
చూచుము. నీకుఁ దన్నుకొని కన్నుచున్నాను ననుము. నీకు
మేలు కావలసినట్లయిన నీకు నీ విధముగా నెప్పుడను నాకు
గోపము తెప్పించవద్దు. ఇంక నొకనారి యాంధముగాఁ
చేసినట్లయిన నీకును నాకును రోజులు దగ్గఱకు వచ్చిన
వన్నమాట.

ప్రతాపుఁ డేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చులేదు. అతనియొద్దయు
నతని కార్యసాధన విధానము లతిసులకు నెవ్వరికి నందదు. ఈవిధముగాఁ
బనిచేసిన నీకుఁ యిట్లు వేషమున నెట్లు లుడిగిలఁడని కొందఁ జను
కొనవచ్చును. కాని రాయమల్లనాహే బే విధముగా నెచ్చటఁ గార్యోద్ధి
కావలదో యెఱుఁగును. ఇతరులకు మాత్ర ముది వివరీతముగాఁ
గాస్పించును.

రాయమల్లనాహేలు తిరిగి మఱుట యొద్దకు వెళ్ళి కూర్చొనెను.

నిర్భయముగా జేరాబోసికి వెళ్ళి వరుండుము. హాయిగా నిద్ర బొమ్ము. ఎవ్వరను పిలవై జేయి వేయరు. ఇక్కడ నిన్ను రక్షించెడివారలు కేసు కాక గాంధీను ముగ్గురు నిజానికున్నాడు నీ కేమియు జయములేదు. కేసు మీ నాయకును జూడఁ బోయెను. రఘునాథుడు నక్కపెకే వెళ్ళుచున్నాడు. నాకా దెలిసింది.

రాయమల్లనాహేబు వెడలిపోయెను. తార మాత్రముగ్ధయైసరితి వతఁడున్నంతకాలము వతనినే దృష్టి తిచ్చిక చూచుచుండెను.

2

ఆ గంతుకుండు

తార తక్కిన రజయ సింహుడు. ఇతవజును గౌరవకులకుఁ దెలియపరచలేదు. ఇతఁ దాచుకూడను.

పైఁచెప్పిన కథ ముగిసిన పిదప గానాపు మూడు గంటలకు నిజయసింహుని యింటి వీధి తిరుపెవ్వరో కొట్టిరి. వింతముమీద రోగి యజయసింహుఁడు 'ఎవరా తలుపు కొట్టినారు' అని కేక వేసెను.

ఒక వృద్ధుఁ డజయసింహుని ప్రక్కమీద కూర్చుండి చేతితో నాతని యొడలు మెల్ల నొత్తుచుండెను. అజయసింహుని ప్రశ్న కా వృద్ధుడు "ఎవడో దొంగో దుర్మార్గుడో కాకపోయిన నిత రాత్రివేళ ఇక్కడకువచ్చి తలుపు కొట్టే వాఁడెవఁడు?" అని అదులు చెప్పెను.

అజయసింహుడు క్షీణస్వరముతో 'కాదు. నాతో నీ రాత్రి యొక పెద్దమనుష్యుడు వచ్చి మాటలాడవలసి యున్నది. కొంచెము చూడుము.'

ఆ వృద్ధుడు మూల మాటాడక కీక్రముగా వీధి గుమ్మము దగ్గరకు వెళ్ళెను. ఈ వృద్ధుడు పేరు మంగళుడు. అజయసింహుని సంపన్నావస్థలో వీడు నేవకడుగానుండెడివాడు. ఈతనికి నాదీవరీక్ష బాగుగాఁ దెలియును. కొన్ని యోషధులు కూడఁ దెలియును. అనేక చెట్ల యొక్క మూలికలు ఆకులు మొనలైనవాని గుణ గుణములు తెలియును. ఈ మంగళుడు చాలనినయు లజయసింహుని యింటిలో నుండెను. నాలుగు సంవత్సరముల క్రిందటనుండి యొక్కడితో వెళ్ళియుండెను. ఎవరికినిఁ దెలియదు. ఈ యాపత్సమయములోఁ దిరిగి యొక్కడనుండియో వచ్చెను. స్వామి భక్తుడైన నితఁడు తన పూర్వయజమానుని యవస్థను జూచి ఏమవ నారంభించెను. పిమ్మట తా నొక్కడొక్కడ తిరిగి వచ్చినవంగతి యంతయును నజయసింహునితోఁ జెప్పి యాయన శుశ్రూషఁ జేయ నారంభించెను. తార రాయమల్లసాహేబు కొఱకు లాలాపహడుకు వెళ్లుటకుఁ గొంచెము పూర్వమే మంగళుడు వచ్చి పనిలోఁ జేరెను.

అజయసింహుని యాజ్ఞాప్రకారము మంగళుడు వీధివాకిలి తలుపు తెరచెను. ఒక బలిష్ఠుడైన యువకుడు లోపలికివచ్చెను.

ఆగంతుకుడైన యువకుడు లోపలిచావడిలోనికి వచ్చి 'యిద్దియేనా అజయసింహుని యిల్లు!' అని అడిగెను.

మంగళుడు:—బ్రౌను.

ఆగం:—ఆ జబ్బుతోఁ బండుకొన్న యాయనయేనా అజయసింహుడు?

బలహీనమైన కంఠముతో నజయసింహుడు 'బ్రౌను. నేనే అజయసింహుడను. తమ రెవరు?'

ఆగం:—నా పేరు రాయమల్లుఁ డందురు. నేను సర్కారులోఁ

బోలీ సుద్యోగము చేయుచున్నాను. అనేకపర్యాయములు

నేను దొరజేషము వేసుకొని పనిచేయుచుండుటనుబట్టి నన్ను

“రాయమల్లసాహేబు” అంటారు.

‘ఇనంతయు నబద్ధము’ అని యెవ్వరో యేవై పునఃఃయో నిర్లక్ష్యముగా గంభీరపూర్ణస్వరముతోఁ జలికిరి.

ఆమాట విని, వచ్చిన యాగంతుకుండు విస్మితుండై కండ్ల నీటు నీటుఁ బ్రిప్పి నాలుగుదిక్కులఁ బారఁ జూచి ఏవై పున నెవ్వరును గనుపించకపోయినంత మంగళుని దిక్కుచూచి “ఆమాట యెవ రన్నారు? నీ వన్నావా? దొంగముసలిముండాకొడకా! నాతో హాస్య మటరా!”

మంగ:—నే నెదుకంటా నయ్యా, నే నేమియు ననలేదు.

అజయ:—తమ రిచ్చట కెదుకు వచ్చినారు!

ఆగం:—ఎందుకా? తమరే నన్ను రమ్మని వార్తపంపినారు. నాయంతట నేను రాలేదు.

అజయ:—నేను మీకు వార్త పంపించినానని మీతో నెవరు చెప్పినారు?

ఆగం:—మీకుమార్తె తార యీవృత్తాంతము నాకుఁ జెప్పినది.

అజయ:—తమకు మాతార కనబడినదా?

ఆగం:—చిత్తము కనబడినది.

అజయ:—తమదర్శన మిమ్ముని యామె మీకుఁ జెప్పినదా?

ఆగం:—తమ రేదో నాతో రహస్యవృత్తాంతము చెప్పవలె నని యనుకుంటున్నారని నాతోఁ జెప్పినది.

ఆగంతుఁ డజయఁజూచు డడిగిన ప్రశ్నలన్నిటికి నరియైన జవాబిచ్చెను. అందుచేత సందేహించవలసిన విశేషకారణమేమియును గాన్పించలేదు. అజయసింహుడును వాని ననుమానించలేదు. రాయ మల్లసాహేబుతో నాయన చెప్పఁదలంచుకొన్న వృత్తాంతమంతయును జెప్పట కుద్యక్తుఁ డయ్యెను. ఈసమయమున నాయింట్లో నేమూల నుండియో యెవ్వరో కనబడకుండ గంభీరభావముతో, ‘నమ్మవద్దు;

వాడు దొంగ' అనిరి.

ఆఁతుకుడు రోషకషాయతనేత్రుడై, మంగళుని దిక్కుచూచి, 'మరలనా? పాతముసలిముండాకొడకా, పిచ్చెత్తినదా యేమిరా?'

మంగళుఁ డీసారి యేమియును మాట లాడక యూరకండెను.

౨

ఆయనే స్వయముగా

ఈసమయమున నొక్క మాసిసి దంభముగా నడుగులను వేసి కొనుచు నాగృహములోఁ బ్రవేశించెను. ఆయన వేషము రసపుత్రులలో భద్రవంశమువాఁడనె నుండెను. ఆయన యాకారవ్రకారములు చూడ నుత్తమవంశసంభూతుఁడుగా నుండెను. అనూతనముగావచ్చిన మనఃస్వ్యండు లోపలకు వచ్చి కూర్చుని యదివఱకు వచ్చినవానిని 'మీరెవ రండోయి' అని యడిగెను.

ఆఁతుకుడు కర్కశస్వరముతో 'నీ వెవరవు?' అని ప్రశ్నించెను.

ఇద్దరు నీవిధముగా వాగ్విత్తండమునకు దొరకొనిరి. అంతట నజయసింహుఁడు కొంచెము భయమునొందిన వాడైఁ నూతనముగా వచ్చిన వానిని సంబోధించి యిట్లనియె, 'నేను మిమ్మును గుర్తించి తిని. మీముఖము చూచిన మిమ్మును గుర్తింపవచ్చును. మీ ముఖము సరిగ్గ మీతండ్రిగారి ముఖము వలె నున్నది. తార మీయొద్దకు వచ్చి నామాటఁ జెప్పినదో లేదో గాని భగవంతుని దయవల్ల మీరు నాయొద్దకు దయచేసినారు. మీరు రాయమల్లసాహేబు కాక మఱి యెవ్వరుగా నుండ నోవరు. నిశ్చయముగా మీరే వారు.'

రాయమల్లసాహేబు కొంచెము మందహాసము చేసి యజయ

సింహునికిఁ ప్రణామము చేసెను. అటుతరువాత 'ఈయనయెవరు' అని యాగంతుకుని దిక్కు చూపించి యడిగెను.

అజయ:—ఎవ రయిన నేమి. అయిన దేమిటో యయినది. ఎవరో మోసగాడు! ఏమి యాశ్చర్యము! మీపేరు పెట్టుకొని నా కేకిరిగించుకొన్నాడు.

రాయమల్లుడు కొంచెము శోధము నభినయించుచు, 'ఏమని చెప్పినాడు! నాపేరు పెట్టుకొని తెలుపుకొన్నాడా! అటులైన నీతఁడెవరో కనుగొనవలసినదే' అని చెప్పి హఠాత్తుగ నాగంతుక యువకుని గడ్డము మీసము వట్టుకొని యాశస్మికముగ నొక్కలాగు లాగెను. పైసపెట్టుకొని యున్నగడ్డ మూడి క్రిందఁ బడెను. రఘు నాధుని ముఖము బయటఁబడెను.

అజయసింహుడు విస్మితఁడై యతని ముఖమువైపు చూచి 'యిదెవరు రఘునాధుడా! నీవా ఈవని! డో! ఓరి విశ్వానభూతకుడా.'

రాయమల్లులిపేరు విన్నప్పుడే రఘునాథునికి నగము ప్రాణము లెగిరిపోయినవి. వాఁడేమి సందు చూచుకుని పాటిపోవలె నని యోచించు చున్నాడు. రాయమల్లుసాహేబు వాడి గడ్డమునుమీస మును నూడఁబెరికి దెబ్బకొట్టబోయి నప్పుడు చేతినుండి తప్పించుకొని పాటి పోయెను. రాయమల్లుడు నిజముగాఁ గట్టిగాఁ వట్టుకొన్న యెడల వాడు తప్పించుకొన లేకపోయెడు వాడేగాని రాయమల్లుఁ డట్టి గజదొంగను వదిలి పెట్టుటకుఁ గారణమున్నది. వానిని వట్టుకొనుటకు నింకను సరి యైన సమయము గాలేదు.

రఘునాథుడు రాయమల్లుని నెఱుంగడు. అతఁ డతఁవలకుఁ ప్రతాపుడుగా మూఱువేషముతోనే యతఁనికి గనబడి యుండెను. కేవలము వేషమును మాత్రమే గాదు. అతను కంఠము కూడ మార్పు చేసెను.

రఘునాథుడు పాటిపోయినమీదట రాయమల్ల పాపేబు స్థిరధీర
గంభీరభావముతో సజయసింహుని శయ్యాపార్శ్వమునఁ గూర్చుకొను.
'నాతో తగుగు మాటలాడ గోరిన దేని?' అనెను.

అజయ — మీతో నెవరు చెప్పి?

రాయ — ఆమాట మీ విప్పుడు విన్నారుగా

అజయ: — తార మీకుఁ గనబడినదా?

రాయ: — కనబడినది.

అజయ: — ఎక్కడ?

రాయ: - తార యిప్పుడు దొంగ రఘునాథుని యధీనములో బందినీయయి
యున్నది.

అజయ: — బందినీ! ఎంతభయానక వృత్తాంతము! అటులైన మీకే
యిహమునఁ గాన్పించినది?

సంగ్రహముగా రాయమల్లుడు సమస్త వృత్తాంతమును
దెలియఁ బరచెను.

ఆమాటలు విని బజయసింహుడు వ్యాకులఁడై ఏడ్చుచు,
'అహ! అమ్మా! నాకొడుకు నీ యమూల్య జీవరత్నమును బోగోట్టు
కొంటివా? అయ్యో నేనేమి చేయగలను. నే నెంత యభాగ్యుడను!
నిన్ను నడితేయి పోనిచ్చితినే!'

రాయమల్లుసాపే బజయసింహుని శాంతపటచుటకు ప్రయత్న
ముచేసెను. కాని యావృద్ధుఁ డొక్కపెట్టున రోదనము చేయుచు
'దొంగరఘునాథు డెవ్వడు' అని యడిగెను.

రాయమల్లు: — ఇప్పుడే చూచితిరి గదా.

అజయ: — రఘునాథుఁ డిప్పుడు దొంగలగుంపులలోఁగలిసి నాఁడా?

రాయ: — కలియు టేమిటి! యికొండలమీద దొంగల కాతఁడు
ప్రభువు. వారిగుంపు సంతను పట్టుకొనుటకు నన్ను సర్కారు

వారు నియోగించినారు.

అజయ:—మాతార యేమగు నిష్పాదు? వారిచేతిలోఁ జావ వలసినదేనా?

అయ్యో!

ప్రజాంతచిత్తముతో రాయమల్లుడు 'తారకొటకు మీరు చింతింప నక్కఱ లేదు. వారామె సిగవుప్పుడ క్రుంపలేరు. తారకే యమంగళమును సంప్రాప్తము కానియప్పు నాప్రాణము లడ్డు వేసెనను. తార దగ్గఱనుండియే మీసంగతి యంతయు నేను విన్నాను'—అని నుడివెను.

రాయమల్లునిమాట పూర్తికాకముందే యజయసింహుడు అడిగెను. 'మీరు దానిని ఘోషింపుగా నుచిందలి వచ్చితిరే. వెంట దీనుకొని రాజీక పోయినా కేమి? అయ్యో! యా యభిగ్రుహారాతే కడగఁద్రవలగుచుండెనో గదా!'

రాయమల్లునిసాహేబు కొంచెము నవ్వి, 'నామీద మీకేమైన నమ్మక మున్నయెడల నశ్చింతతో నుండుడు. తార కే యాపదయుఁ గలుగ లేదు. కలుగదు. ఆమెకు నాపద సంభవించుటకు వీలు లేదు. మీరు నాతో సెల విచ్చున దేమో సెలవిండు. నే నింక జాలనేపు యిక్క డుండఁ జాలను.'

అజయ:—ఇంత తొందర యేల?

రాయ:—మితార యిష్టము దొంగల చేతులలో బాదినీ యయి యున్నది. రఘునాథుడు నిష్పాదవమానతుండై తిరిగి వెళ్ళి యున్నాడు. నే నిష్పాదకృడకు వెళ్ళి యుండు టావశ్యకము. తార కేమి విషత్తురాగలదో యేమి తెలియఁగలదు?

అజయ:—ఆమాట నభిము. మీతోఁ జాల మాట లాటవలసి యున్నది. చాలనేపు పట్టఁగలదు. మీరు తప్ప తల్లిదండ్రులు లేని యిట్టి యాస్తిని సంపాదించుట కింకొకరు సమర్థులులేరు.

రాయమల్లు:—తల్లిదండ్రులు లేని పిల్ల యని మీరెవ్వరిని యనేది?

అజయ:—నాచేతఁ బెంచబడిన పిల్లకానికే. తారను గూర్చియే.

రాయమల్లు:—మీ కే యపకారము కావలసినను నాప్రాణమైన నిచ్చి చేసెనను. మీరు వెళుక మాతండ్రి నొక్కసారి రక్షించి నారు. నేను మరచి పోను. నాచేత నై సంతపజకు నాపితృ ఋణమును దీర్చుకు దును.

అజయ:—మీరే చేయఁగలరు గాని యన్యలకు సాధ్యము కాదు. తార కెంతో సంవదయున్నది. కాని తారయొక్క హక్కును గూర్చిన ప్రమాణపుదస్త్రవేజు లన్నియుఁ బోయినవి.

రాయమల్లు:—ఆకాగితముల నన్నిటిని యిప్పుడు తారయొక్క సంవద ననభవించేవారు నాశనము చేసినా రేమో? చేయ నట్లు మీ కెట్లు తెలియును?

అజయ:—లేదు లేదు వారు నాశనము చేయరు. ఆకాగితములను నాశనము చేసిన యెడల వారలకుఁ గూడ నా యాస్తిమీఁద నధికారము నిలువదు.

రాయమల్లు:—ఆట లయితే మీ శీతకాల మీవిషయమై యేల కెల్లడి చేయలేదు?

అజయ:—ఇన్నిదినములను బని చేయక పోలేదు. చేసినాను కాని ఫలము కనబడ లేదు. ఇప్పుడు దొరకిన వీ లిదివఱకు దొరక లేరు. ఒకటి రెండు కాగితములు దొరకినవి. మీవంటివారీ పనిని జేవట్టిన యెడల నామందభాగ్యురాలు తన యాస్తిని దిరిగి పొండఁ గల డని నాకుఁ జాలఁ నాశయున్నది.

రాయమల్లు:—సాహే బిఠ నెక్కువకాల ముండఁ జాలక వెడలుటకుఁ దొందరపడి లేచి నిలువఁ బడెను. 'నే నిక నెక్కువసేపుండుటకు వీలు లేదు' అని నుడివెను. అజయసింహపుండు ముగ్ధుని దగ్గఱకుఁ

బిలిది 'మంగళా నే నంక నెంతనేపు బ్రతికెదను' అని యడిగెను.

మంగళు:—భయము లేదని చూచి కేండ్లు బ్రతికెదవు

అజను:—నాకు ధైర్యము చెప్పు తాత్పర్యము లేదు, నిజము చెప్పు.

మంగళు:—నిజమే చెప్పుచున్నాను. కొండమీది చెల్ల యాకుల రసము

లోనే గుణ మున్నట్టులులే నావృద్ధవయస్సులో నాకు నాడీ

పరీక్షాక్షాసమే పరీక్షమై యున్నట్టులులే, నామాటయందు

సత్యము తప్పదు. నీవికల జాలకాలము బ్రతికెదవు. నేను నిశ్చ

యముగా చెప్పుచున్నాను విశము.

అజయంసిహుడు స్వస్థుడై, 'అటులైన రాయమల్లా, పొమ్ము.

మీకార్యమును మీరు చేయుడు. తారను దొంగలనుడి రక్షింపు

నాయనా! మీకార్యమును నెరవేర్చుకొని నాయొద్దకుఁ దిరిగిరండు,

రహస్యమంతాఁ జెప్పెనను.'

రాయమల్ల సాహెబీ మాటల కన్నిటికిని జవాబు చెప్పక

తొందరపడి వెడలి బోయెను. ఆయన రఘునాథుని వెనుక వెనుకే

వెడల వలసి వచ్చునని యనుకొనెను. కాని యాయన యనుకొనినట్లు

జరుగ లేదు.

మార్గములో రఘునాథు జేదియోపనియుండి కొంచెమాలస్యము

చేసెను. ఆ యాలస్యమునకుఁ గారణము రాయమల్లుఁడెఱుఁగును

అందుచేత నజయసింహునితో రెండుమూఁడు మాటలు వలు

కుటకు నవకాశము చేసికొనినను గొండశ్రోవ నాయన గుట్టమునెక్కి

యత్యంతవేగముతో బోగల వాఁడాయెను. కాబట్టి యాయనకుఁ

గొంచె మాలస్య మైనను రఘునాథునికంటెఁ పూర్వమే దొంగల

శిబిరము చేరెను.

తారను బంధనఁ జేసిన స్థానమునకుఁ గొంచెము దూరములో

నొక చిట్టడవి యున్నది. దాని నభివాసమునకు వచ్చి యచ్చట

గుట్టయు నాపెను. తక్షణమే యొక కృషీవరుని వేషము వేసికొనిన వాడు బయటకు వచ్చెను. 'రఘునాథుడు తిరిగి వచ్చెనా' యని యతడు వాని నడిగెను.

'అంతయు రాశియ' అని వాడు ప్రశస్యత్తర మిచ్చెను.

రాయమల్లు:—దూరమున గుట్టపు నడక చెప్పుడు వినఁ బడు చున్నది.

రఘునాథుడు నచ్చు చున్నాఁ డని తోచుచున్నది. త్వరగా నా ఛస్మవేషమును నా కిమ్ము. గుట్టమును దీసికొని వెళ్ళుము.

ఆసునుష్క డానిని జేసెను. రెండు మూడు నిమిషము లలో రాయమల్లుడు వేషము మార్చి వేసెను. ఆసునుష్క డాతడు విడిచిన బట్టలను గుట్టమును దీసికొని ననఁగములోనికి వెళ్ళిపోయెను. ప్రతాపునివేషము వేసికొని తొందర తొందరగా రాయమల్లుడు శిబిరములోఁ బ్రవేశించి తక్కిన దొంగలతోఁ బాటకముల పండుకొనెను.

ఈవిధముగాఁ గొందఱి కాములలో నాశ్చర్యవ్యాపారము చేయుటకు గోచించునగు శక్తియున్నది. గుట్టయు కొండ నెక్కి కొండ త్రోవను ద్రొక్కి త్రోవలో మాటువేషము వేసి విరునుశత్రువు నెదుర్కొని వానిని హడలఁగొట్టి జయించునని రాగలహు రాయ మల్లుడు గాక మఱి యెవ రున్నారు? చాల విచారణచేసి సర్కారు వారీతనకి బహద్దరని బిరుదు నిచ్చుటయే కాక గొప్ప యుద్యోగమును గూడ నిచ్చిరి.

౯

గుప్తపరామర్శ

రఘునాథుడు తిరిగి వచ్చి, మొట్టమొదట ప్రతాపుని నెదకి చూచెను. ఆతఁడొకమూల పడి గుట్టు ఎట్టి గాఢనిద్ర పోవుచుండెను.

రఘునాథుఁ డేమియుఁ దోచక చాలనేఱఁబడి చింతించెను. తాన దిరిగి వచ్చునప్పటికిఁ బ్రతాపుఁ డిక్కఁ గుండఁ దని యతని భావము ప్రతాపునిమీఁద నతఁ డివఱకే నందేహము. ప్రతాపుఁడు రాయ మల్లుని చారుఁ డని యాతఁ డొక్కమాట యోచించును. ఒకవేళ నతఁడే రాయమల్లుఁ డేమో యని యొక్కసారి యోచించును. ఈ నందేహ మతని కీదినముఁ దీసినది. ప్రతాపుఁడు రాయమల్లుఁడుకాదని యారోజన స్థిరము చేసికొనెను. ఇతఁడే రాయమల్లుఁ డైనయెడల నజయసింహుని యింట్లో తన కెల్లు ప్రత్యక్షము కాఁగల డని యాతని యోచన. ప్రతాపుఁడు రాయమల్లునియొక్క గూఢచారి కావచ్చు నని యతఁడు సిద్ధాంతముఁ చేసికొనెను.

నిద్రఁ బోవుచున్న దొంగలలో నొక్కని జేతినోఁగొట్టి రఘు నాథుఁడు తేపించెను. నిద్రాభంగ మగుటచే వాఁడఁ గినుగుడల మీ పించెను గాని రఘునాథుని జూచి విసుగు పడి వి శ్రద్ధగా వాతఁడువైపు చూచెను. “భోజసింహ! యొక్కసారి నాతో బయటకు వచ్చిచూడు. చాలఁ జిత్తైక్యపని వచ్చినది,” అని రఘునాథుఁ డనెను.

భోజసింహుఁడు రఘునాథుని యాజ్ఞానుసారముగా శిబిరము బయటకు వచ్చెను. తానను ఘైచుచేసిన శిబిరము కనుకకు కని యిద్దఱు నిట్లు మాటలాడఁ దొడంగిరి.

రఘు:—ఇదిగో వినుము. ఈరాత్రి నాకు రాయమల్లుసాహేబు కన బడినాఁడు.

భోజ:—ఇన్నాళ్ళకా నీవు కళ్ళు తెరిచినది.

రఘు:—ఎందుచేత ?

భోజ:—నాలుగు ఘంటలక్రింద నీవు న న్నినంగతి నడిగితే రాయమల్లు సాహేబు మనలోఁ గలిసి యున్నాఁ డని చెప్పివచ్చాడను.

రఘు:—నిజముగా మన దళములోఁ గలిసి యున్నాఁ డనియెడవా?

భోజి:—తప్పకుండ.

రఘు:—నీ వచుకున్న సంగతి పొరపాటు. వాని గూఢచారుడుమనలో
గలిసినాడు గాని వాడు లేడని నేను నిశ్చయముగాఁ జెప్ప
గలను.

భోజి:—ఎవఁ జాగూఢచారుడు ?

రఘు:—ప్రతాపుడు, ఇంక నెవరున్నారు ?

భోజి:—నీవు స్పష్టముగాఁ జెప్పగలవా ? ప్రతాపుడు రాయఁ
కాడని.

రఘు:—ఆ నేను నిశ్చయముగాఁ జెప్పగలను. ఎందుకో తెలియునా ?
ఈరాత్రి యజయసింహుని యింట్లో రాయమల్ల గోవిందుడు
నాకుఁ గనబడినాడు.

భోజి:—అటుతరువాత నే మయినది ?

రఘునాథుడు సంగ్రహముగా జరిగిన సమస్తవృత్తాంతమును
జెప్పెను. కాని తా నేనిధముగ నాపదలో బడి తప్పించుకొనెనో
మాత్రము చెప్పలేదు.

భోజి:—వాడు సర్వాంతి క్యామిగా నున్నాడె. వాఁ డెస్థలములోఁ
జూచిన నాస్థలములోనే దగ్ధున మిచ్చు చున్నాడే. దయ్యము
వలె మనుష్యుల చుట్టుపట్ల సంచరించుచు నుండునే కాని
యెవ్వరికిని వాడు చిక్కడు.

రఘు:—ఈసారి నాకంటఁ బడునెడల, చంపి పారనేనెదను.

భోజి:—మాటలు కాదు చంపడము ! రాయమల్ల గోవిందుని నెత్తి
మీఁద నున్నయొక్క వెండ్రుక నంటుకొవడ మంటే సామా
న్యము కాదు. ఏరాత్రియో వానిని రెండో వాకిఁ దెలియ
కుండఁ జంపివేయవలెను.

రఘు:—నాకుఁ గూడ నట్లనే తోచు చున్నది. రాయమల్లుడు భుగ

వెనుక వచ్చుచుండిన వానిని వెనుక వెనుకనే మనవా రెవ్వరైన
వచ్చి దెబ్బ కొట్టినచో బాగుగా నుడును.

భోజి:—వాడు నుండుడు కాడు.

రఘు:—నుఁము నుండుగా నొక పని చేతుపలసి యున్నది. ఆడప్ట
ప్రతాపుని యుండు కా జరిపవలెను. పేడు విశ్వానఘాశకుండు,
రాయమల్లుని సూధచారుడు.

భోజి:—నామనయులొను నీ నాలోచనే తోచినది. కాని నీ కింత
వఱకుఁ జెప్పలేదు. కూనీ చేయక పోయినఁ గొంకమీఁద
నుండి క్రిందకు గోతిలోకి దోసి వేయునము. కూనీ చేయడము
కష్టము. మనశములో జాలరుది యితనికేఘటంగలరు.

రఘు:—నే నొక యాలోచనఁ గఁచెట్టితిని. మనదశములోని కిప్పుడు
మిగ్గులు క్రొత్తవాండ్రు నచ్చి కలిసి యున్నారు. వాండ్రీదేశము
వాండ్రుకారు. వాండ్ర కీ దేశమువాండ్రమీఁద ధయా
దాక్షిణ్యములు లేవు. వాండ్రదా రామనము ప్రతాపుని జంపింప
వచ్చును. నీవు వెళ్ళి వాండ్రు బిలుచుకొని రమ్ము. పిమ్మట
నే నాలోచన యంతయుఁ జెప్పెదను.

ఇద్దఱు నీధముగా మాట లాడుచు వెడలి పోయిరి. అక్కడ
చిన్నశిబిరములోఁ జెఱపెట్టబడి యున్నతార వీరి సంభాషణ నంత
యును వినెను ప్రతాపవేషమునున్న రాయమల్లుడు తన నేమో
యాపదనుండి యుద్ధరించు నని యామె నమ్మి యుండెను. కాని యీ
సంభాషణ విను నప్పటికి నామె యొడ లెల్లఁ గంపింపఁ జొచ్చెను.
ప్రతాపుని నంత మొందించుటకు భోజసింహుఁడును, రఘుశిఖుండును,
గలిసి వెడలిపోయిరి. ఆమె శిబిరముచుట్టు గావలి యున్నవారు నిద్రఁ
బోవు చుండిరి. తార యొక నెలువలేక పోయెను. చప్పుడు కాకుండ
బయటకు నచ్చి దొంగల శిబిరములోనికిఁ బ్రవేశించెను. దొంగ లందఱును

గాఢనిద్ర పోవు చుండిరి. ఒకవైపుఁ బ్రతాపునిఁ జూచి యతని దగ్గఱకు వెళ్ళెను.

ప్రతాపుఁ డొక్కగడియ యొను నిద్ర పోవుట లేదు. అతని చారు లిద్దఱు మువ్వరు మధ్య మధ్య వచ్చి యెప్పటిమూల లప్పుడు చెప్పుచు డిరి. ఎక్క డేమి జరుగు చున్నదో యాతఁ డి వెంటనే తెలియు చుండెను. సమస్తవృత్తాంతమును సతనికిఁ బారుల నలనఁ దెలియు చుండెను.

ప్రతాపుని తలయొద్దఁ గూర్చుండి తార యతని చెవిలో 'మిమ్ము రఘునాథుడు చంపవలె నని యాలోచించు చున్నాడు' అని నెమ్మదిగాఁ జెప్పెను.

ప్రతాపుడు నవ్వి, 'నాకుఁ దెలియును. నాకొఱకు నీవేమియు భయపడ వద్దు. నాకు జాగ్రత్త చెప్పటకు నీవు స్వయముగా వచ్చి నందుకు నేను నీకు వందనములు చేయుచున్నాను. కాని నీవు మాత్ర మెక్కడ నున్నావో యక్కడనే యుండుము. రఘునాథుఁ డెక్కడకు వెళ్ళు మనిన నక్కడికి వెళ్ళుము. నిన్ను నేను నీడవలెఁ గాచి యుందును. ఇతఁ నిక్కడ నుండకుము. ఎవరైన నీవు నాదగ్గఱకు వచ్చినట్లు చూచిన సుదేహించెదరు. చేసిన పని యంతయు జెడి పోవును.' అనెను.

తార యితఁ మాట లాడలేదు. అక్కడినుండి లేచి వచ్చు చుండెను. మరల నేదియో మాట జ్ఞాపకము వచ్చి ప్రతాపునితోఁ జెప్పుటకు వెనుకకు దిరిగెను. అంతట నెవ్వరో వెనుక నుండి వచ్చి యామె బట్టి పట్టుకొని యొక్కగుంజ గుంజిరి.

తార — రఘునాథుడు

తారబట్ట పట్టుకొని లూగినవాడు రఘునాథుడు. వానివెనుక భోజనింహుడు చిలిచియున్నాడు.

రఘు:—తారా! నీ వావైపున కెందుకు వెళ్ళుచున్నావు?

తార:—ప్రతాపుని గొంచెము జాగ్రత్తగ నుండు మనిచెప్పటకు.

రఘు:—ఎవరిని గూర్చి జాగ్రత్తగ నుండుటకు?

తార:—మీ రతనిని జంపవలె నని ప్రయత్నము చేయు చున్నారుగా, అందుకు.

రఘు:—(ఆశ్చర్యపడి) నీ కెట్లు తెలియును?

తార:—మీరు చూట లాడుకొను నాలోచన విన్నాను.

రఘు:—మేము మాటలాడుకొనుచూటలు వినుటకు నీ కేమి పని యున్నది? నీయావ దేమిటో నీవు చూచుకో. నీకట్టుబాట్లలో నీవుండకపోతే యీసానిన్ను చేతులుకాళ్ళుగట్టి వడవేసెదను.

తార:—(ఏడ్చుచు) నీచేతిలో బడ్డాను. నీయిష్టము వచ్చినట్లు చేయుము. రఘునాథా! చూడుము. పై సుండిచూచువాడున్నాడు. వాడు నీపాపము లన్నియుఁ జూచు చున్నాడు. ఎప్పటికో యొకప్పటికి నీపాపఫల మనుభవింపక పోవు.

బాలిక యొక్క తీక్షణ మగు నీమాటలు విని రఘునాథునికిఁ చాలఁ గోపము వచ్చెను. అందుమీఁద తారమెడమీఁద చేయి వేసి గెల్లింతాలు కొట్టుకుంటూ శిబిరము నుందువఱకుఁ ద్రోసివొనివచ్చెను. అటుపిమ్మట 'పో, నీ వెక్కడ నుంటివో యక్కడకుపో. అదృష్టము! సమయమునకు వచ్చినాను. లేకపోతే నీవు ప్రతాపునితో మామాటలు చెప్పినచో మాకొంప మునిగి పోయేది. మాయాలోచనంతయుఁబాడ్డ

పోయేది ? చెప్పలేదు. ఇంకను నయము" అని రఘునాథుడు వలికెను.

ఆదొంగవాని చేతితోనాలు పడి తారయొక్క కోమల దేహము కంది పాచి పోయెను. ఆయభాగ్యురాలి లేళ్ళును శిబిరము లోని కరిగెను. తార మొట్టమొదట ప్రతాపునితో మాటలాడుట రఘునాథుడు చూడలేదు. తార రెండవసారి ప్రతాపుని యొద్దకు వెళ్ళుచున్నపుడు రఘునాథుడామెను జూచెను. అందుచేతఁ దార ప్రతాపుని కేసుటను జెప్పలే దని రఘునాథుఁ డనుకొనెను.

రఘునాథుని యాదేశప్రకారము భోజింపఁడు. దొంగిల్ల దొంగనే ప్రత్యేకముగా మేలుకొల్పెను. ఒక్క ప్రతాపునిమాత్ర మెవ్వరును లేవ లేకు. ఏమియు జవ్వకు కా కుండ దొంగ లందఱును వెడలి పోయిరి. కేవలము రఘునాథుఁడును భోజింపఁడు. నిక మువ్వురు విదేశమునుఘ్యులును ప్రతాపునిహత్య నేయుటకు వెనుక నీలిచిరి. రఘునాథుని యాజ్ఞాప్రకారము కొంతమంది దస్యులు తారను వెంటఁజెట్టుకొని వెడలిపోయిరి. అంతటనా యభాగ్యురాలు, తార యొక్క యాశ్చర్యము లొక్కచూటుగా నున్నూలిత మయ్యెను.

ఏవిధముగా హత్య చేయవలెనో యాతని శవము నేవర్వత కందరములోఁ బాట వేయవలెనో యదియంతయు నాక్రొత్త మనుష్యులకు విశేషముగా రఘునాథుఁడును భోజింపఁడును బోధించి డెప్పిరి. అటుతరువాత వారిని నియోగించి రఘు భోజింపఁడులు వెడలిపోయిరి.

అందఱును వెడలిపోయిన తరువాత ప్రతాపుఁడు నవ్వుకొనుచుఁ గన్నులు దెఱచెను. అతఁడు ఆమువ్వురు విదేశీయ దస్యులవంకఁ దిరిగిచూచి, "బాగుగ బని చేసినారు. బాగుగ టోపి వేసినారు. మీరు సత్కుష్టిగాఁ బనిచేసినారు. మీరు నా యనుచరు లని వాఁడు తెలిసికొనలేక పోయెను. ఇది యాశ్చర్యమే. మీరు రఘునాథుని బాగుగ నమ్మించినారు. అందుచేతనే మీకింత గొప్పకార్యభార మున్న

గించినాడు. ఇది మీకార్యదక్షతకు మంచి ప్రమాణము.”

పాఠకులకు నీసాటికి నంగతి సంపర్కము లర్థమై యుండ వచ్చును. ఈముచ్చుడు కి దేశీయసమ్యక్తమున కాయముల్లుని యనుచునలే రాయముల్లునిచేతిలో నపరాధపరిశోధశిక్ష నొడివినాడు. వార లేశకమాయమాటలు చెప్పిరఘునాథుని దళములోగలిసిరి. రఘునాథుని డొక్కనాడును వారి ననుమానింపలేదు. మొట్టమొదట ప్రతాపుని రాయముల్లుని డని యనుమానించెను గాని యజయసింహుని యింట రాయముల్లుని జూచి నప్పటినుండియు నతని కాయనుమానింపని పోయినది.

రఘునాథుడు ప్రతాపుని రాయముల్లుని ప్రధానానుచరుడని నిశ్చయము చేసికొనెను. ప్రతాపుడు ప్రతికి యున్నంత కాలమును తనరహస్యము లతని స్వరూప రాయముల్లునికిఁ దెలియఁగలవు గనుక నతనిని వధింపవలె నని యతనికి దృఢనిశ్చయము గలిగెను.

ప్రతాపుడు తన యనుచరులలో నొక్కని సంబోధించి, ఏకాడినుండియైనఁ గొంచెము రక్తముతెచ్చి కత్తికి రాసి యిదుగో ప్రతాపుని జరిపితి మని రఘునాథునికిఁజూపుడు. వార లందఱు నిప్పుడు రాజేశ్వరియవత్సమునకు వెళ్ళి యుండెనను. మీరు కూడ నక్కడకుఁ బోయి. లాలాపహడు దగ్గట వనములోనుండి రాజేశ్వరి యవత్సకమునకు వెళ్ళి వచ్చును. దన్యు లందఱును వెళ్ళిన శ్రోవ చాలఁ జాట్టు. అచ్చోటికి వెళ్ళుటకుఁ జాలఁ గాలము పట్టును. నేనీ లోగా నొక యవనర మైన పసి మీదఁ లాలాపహడుమొక్క పసములోనుండి యవత్సకమునకుఁ జేరెదను. అందఱికంటె ముందు నేనే చేరెదను. నే నెట్లెట్లు చెప్పితిరో యట్లే కార్యమును జేయవలెను. ఏ మయిన వ్యతిక్రమము చేసినట్లయినఁ బట్టు పడెదను. ఒహుజాగ్రత్త అని చెప్పెను.

పూర్వ కథ

పైకథ జరిగిన కొంచెము సేపటికి రాయమల్లుఁ దీదీవఱకు నజయసింహుని యింట యొద్దనుండి వచ్చి నప్పుడు మాటువేసము వేసికొన్న స్థలమునకు వెళ్ళెను. అక్కడకు వెళ్ళిన తోడనే పూర్వపు వ్యక్తియే తిరిగి వచ్చి యశినికి నననభూషణాదులిచ్చెను. ఛన్దవేషము పరిత్యజించి తాను యథావిదిగ రాయమల్లుని వేషమునరించెను.

ఉపకాలచిహ్నము లింక నాకాశముపై నలుదిక్కుల బాగుగాఁ గాన్పించలేదు. కొంచెము కొంచెము వెలుతురు, కొంచెము కొంచెము చీకటియు నున్నది. రాయమల్లసాహేబు గుఱ్ఱముపై నెక్కి శరవేగమున వెళ్ళుచుండెను. గిసమణి తన పూర్వజ్యోతి నాకాశముపైఁ బ్రకాశింప జేయకపూర్వమే యాయన యజయసింహుని యిల్లు చేరెను. ముంగభుజు వచ్చి వీధిద్వారము తెరచెను. నిశ్శబ్దముగా వెళ్ళి యాయన రోగియొక్క మంచము ప్రక్కను గూర్చుండెను. అజయసింహుఁ డనేక ప్రశ్నలు వేసెను. ఆయన వాని కన్నిటికిఁ జవాబు చెప్పి తారయొక్క చరిత్ర నాద్యోసాంతముగ జెప్పవలసినదని యడిగెను. అజయసింహుడు చెప్పుట కారంభించెను. “తారయొక్క తండ్రి చాల యాస్తి సంపాదించి పెట్టి పరలోకగతుఁడాయెను. ఆయనకుఁ దారయొక్కతయే కూతురు. ఆమె తప్ప నింకొకయుత్తరాధి కారిగాని యుత్తరాధికారిణి గాని లేరు. తారయొక్క తండ్రి మృత్యుకాలమున నొక మరణశాసనము వ్రాసెను. అందులోఁ దారయొక్క పెండ్లియగునంతవఱకు విచారత సంరక్షకురాలుగా నుండునట్లును వివాహమైన తరువాత తార యాస్తి కంతకు నల్లుఁ డధికారి యగు నట్లును వ్రాసియుండెను. అప్పుడునవతితల్లి కముదు సందల రూపాయలు నెలకు భరణము వచ్చున స్థైర్యాటు చేసెను. ఒక నేళ దురదృష్టముచేతఁ దారయే ముందాచనిపోవు నెడల విచారత

యొక కొడుకును దత్తతచేసికొనునట్లు నాయాస్తికి నాదత్తపుత్రుఁ డధికారి యగునట్లు నప్పుడు నామెకు నెలకు నయిదువందల భూషా యీతఁ యావజ్జీవము మూర్ఛ నట్లు నేర్పాటులు చేసెను.

“తారకు నయిదు సంవత్సరముల వయస్సున్నపుడు విమాత తారను దనవినతల్లికూతురు రింటికిఁ బంపి యక్కడనుండి మాయచేసి యెక్కడికో పంపించి వేసినది. అక్కడి లోకులు పిల్లను జెరువులోఁ బడవేసి చంపి వేసినదని యన్నారు.

“తారతండ్రి నాపెరతండ్రికొడుకు. మేమిద్దఱి మన్నదమ్ము లము. మొదట నిద్దఱము నయిష్టముగా నుండెనువారము. (మా తండ్రిలు భాగములు పంచుకొనలేదు. కాని తార తండ్రిమీఁద నేను వ్యాజ్యము వేసి నాభాగము నేను పంపకము చేయించుకొన్నాను.

“తారతండ్రి వ్యవసాయము, వాణిజ్యము చేసెడివాడు. నేను నావృత్తులనే జేసెడువాడను. మాఁడు పురుషాంతములనుండి మే మాకుని చేయు చున్నాము. మాతాతల దగ్గఱనుండియు నొకరియొద్ద నేవకావృత్తి చేయుట మా కాచారము లేదు. అదృష్టముచేతఁ దాత తండ్రి వ్యవసాయముచేతఁ జాల భాగ్యవంతుఁ డైనాడు. నాద్రురదృష్టము చేత నాసర్వస్వమును బోగొట్టెకొన్నాను. ఆయన చచ్చిపోవుటకుఁ గోఁచెము ముందు మే మిద్దఱము మరల నిష్టుల మైనాము.

“తార చెఱువులోఁ బడి చచ్చిపోయిన దను వార్త విన్న తోడనే మృతదేహముఁ జూచుటకు నేను వెళ్ళినాను.”

రాయమల్లు:—తారమృతదేహమా! మీ రేమి చెప్పుచున్నారు. తార బ్రతికియే యున్నదిగా!

అజయసింహబాబు:—(నవ్వి) అవును; ఇది యుత్తమాలు కల్పించియున్నారు! తరువాతఁ దెలిసినది. తార చావలేదు. తారవంటి పిల్ల యొక నొకతె చనిపోవ నది తారమృతదేహమే యని

విమాత యేడ్చినది. అంతటను తార చచ్చిపోయిన దనుకొనిరి. నేను తార నాట్టే చూడలేదు. మృతదేహము చూచిన నేను సరిగా నానవాలు పట్టలేక పోతిని.

౧౨

పూర్వ కథ

రాయమల్లు:—అటుతరువాత, దారను మీ రెక్కడఁ గనుగొని నారు? ఆ బాలిక తారయే యని మీరెల్లు తెలిసికొనారు?

అజయసింహుడు:—వృద్ధుడగు మంగళుని దీక్షు చూపించి 'తారఫట్టినప్పు డీమంగళుడు మా యన్నగారి యంట నేవకుడు' మా యన్నగారు జీవించి యున్నంత కాలము మంగళుడు తారను బెంచు చుండెనువాడు. మా యన్నగారు చనిపోయిన పిమ్మట వారి యిల్లు వదలిపెట్టి నాదగ్గఱ జేరినాడు. తార బుగ్గమీద చిన్నప్పు డొకటి రెండుపుట్టుమచ్చ లున్నవి. ఆ యానవాళ్ళు-మంగళునికి బాగుగఁ దెలియును. ఆ మచ్చలు చూచితే మంగళుడు తార నాన వాలుపట్టినాడు.

రాయమల్లు:—తార నవతిత్తు తారనేకారణముచే జంపివేయుటకు

బ్రయత్నము చేసినట్టి

అజయ:—అటులఁ జంపివేసిన యెకల నాయాస్తి యంతయు నామెయే యనుభవించు వచ్చు నని పేరున కెవ్వరినో దత్తపుత్రుని దీసికొని యావడ్జీఫము సుఖముగా న్యచ్చందముగా నిగుగ వచ్చునుగదా!

రాయమల్లు:—ఎందుకు? నెలకు నయిదు వందల రూపాయల్లు భరణము వచ్చునుగదా! దానితో సుఖముగా జీవము చేయవచ్చునే!

అజయ:—అంతటితో నేమగును? లోభిత్వము దెచ్చాల్లు చెడ్డది.

అదిగాక యిందులో నొక నొక వ్యక్తి యున్నాడు. వాని మూలమున నీచిక్కు లన్నియు వచ్చినవి. వారి సవతితల్లి దరిత్ర మందిచికాదు. జగత్ప్రపంచము నొక పుగుఱునితో నామెకు సంబంధము కలదు. వాని యాలోచన మూలమున నిది యంతయు జరిగినది. వాఁ డిప్పు డొక రాజావలె నున్నాడు. ఆస్తియంతయు వాని దైవట్టిప్పుడై పోయినది. వాడు తార సవతితల్లిని బెట్టుకొని నుఖముగాఁ గలము గడపు చున్నాడు. ఆసంగతి యెవరికిని దెలియదు. వాఁడే యిప్పు డాస్తికి పార్త, కర్త విధాతయై యున్నాడు.

రాయమల్లు:—మీ కీసంగతి యంతయు నెట్లు తెలియ వచ్చెను. ?

అజయ:—ఒక్క టొకటే చెప్పెదను. అంతయు వినినఁ దెలియఁ గలదు తొందర పడవలదు.

రాయమల్లు:—మంచిది, చెప్పుడు

అజయ:—మాయన్నగారు చనిపోయిన పిమ్మటఁ గొన్ని దినములకు దారను జంపి వేసినా రని యీవఱలోఁ జెప్పితిని గదా. తార చావలేదు. ఎక్కడకో యెవ్వరో యెత్తుకొని పోయినారని విన్నాము. మంగళుఁ డొకసారి సెలవు తీసికొని వాని యింటకి వెళ్ళినాడు. వాని దేశమునకు వెళ్ళుచుండగా నొకయూరిలో నొకచోట వాడు తార నానవాలు పట్టినాడు. వర్ధమానపురమున నొక గృహస్థుని యింట రాత్రి బసచేసినాడు. అక్కడ దారను మొట్ట మొదటఁ జూచి కొంచె మనుమానము పడి నాడు. అందుమీఁద గృహయజమానుని మంగళుఁ డడిగెను. గృహ యజమానుఁడు సంగ దేశీయుఁడు. అతని పేరు జనార్దన దత్తు. కాయస్థకులముసకుఁ జెందినగౌరవనీయుఁడు. ఆయన యిట్లు చెప్పెను.

“అనేకదినములక్రిందట మా యింటి కొక పశ్చిమ దేశస్థుఁ డొక రాజపుత్రుఁడీ బాలిఁడు తీసికొని వచ్చి యొకరాత్రి మా యింట నుంచేయఁటకుఁ గోరినాఁడు ఆ పెద్దమనుష్యున కిట్లుంది కలగిన దని నేను బస యిచ్చినాను. ఆపిల్లదానిని చూచి నప్పుడు నా కెంతో ముచ్చటైనది. రాత్రి బయట పడుకొనుటకు మంచిస్థలము లేనందునఁ బిల్లకుఁ గట్ట మని చెప్పి నేను బయట నున్న యొక గది తెఱచి వారల కిచ్చినాను. భోజనము చేసిన పిమ్మట నా రాజపుత్రుఁడు పిల్లను దీసికొని వెళ్ళి గదిలోఁ బండుకొన్నాఁడు. నేను ప్రతిదినము లోపలఁ బండుకొని నట్లే యాలోచనకూడఁ బండు కొంటిని. మరునాఁ దుదయమున నేనా సేవకులు నన్ను నిద్ర లేపి ‘బాబూ పిల్ల యొక్కతె బయట గదిలో నేళ్ళు చున్నది. వెంటఁ దీసికొని వచ్చిన వాఁడు పిల్లను వదలిపెట్టి యెక్కడకో వెళ్ళి పోయినాఁడని చెప్పిరి. నేను తొందరపడి బయటకువచ్చి చూచినాను. సజముగా రాజపుత్ర జనితుఁడు పిల్లను వదలిపెట్టి పాటిపోయినాఁడు. తరువాత చాల వెదకించినాను కాని యాపురుషుఁడు కనబడలేదు. మంగళుడుఁ మాపిల్లగృహయజమానుని మాటలన్నియువిని యాపిల్లయనియెఱిగించి నాఁడు. చాల దినములనుండియు నాయన పెంచినందువలన నాయనకుఁ బిల్లమీఁదఁ బ్రేమ యెక్కువ యయ్యెను. అందుచేత నాయన పిల్ల నిచ్చుటకు నొప్పుకొన లేదు. దానిమీఁద మంగళుఁ డుత్తరము వ్రాయఁగా నేఁబోయి వారిని బ్రతిమాలుకొని సంగతులను విశద పఱచి చెప్పి పిల్లను దీసికొని వచ్చినాను.

రాయమల్లు:—తారను దీసికొని వచ్చి మీరు కోర్టులో సీమి మా యన్నగారి కూతురని యెందుకు ఋజువు చేయలేదు?

అజయ:—కోర్టులో దానా వేసినాను. చాల కాలము వ్యాజ్యము కొఱకుఁ దిరిగి చివరకు నోడి పోయినాను.

రాయమల్లు:—ఎందుచేత ? ఋజువుచేయలేకపోయినారా ?

అజయ:—చేయలేక పోయినాను. తార సవతితల్లి యాపిల్ల నెప్పుడు ను జూడ లేదని చెప్పినది. ఆమె పినతల్లికూతురింటబైతె ప్పిన రీతిఁ బిల్లను దేశాంతరములో దిగఁబెట్టుటకుఁ జేసిన మాయ జరిగినది. ఆమెకూడవచ్చి యీపిల్ల నిదివఱ కెన్నఁడును జూచిన జ్ఞాపకము లే దని సాక్ష్యము చెప్పినది. చెరువులోనుండి మృతదేహము వల వేసి తీసినమనుష్యులు లంచము దీసికొని యబద్ధము చెప్పినారు. చుట్టుప్రక్కలవారుకూడ లంచముగొని దొంగసాక్ష్యమిచ్చినారు. ఈకారణములచేత నేను తార ప్రతికియే యున్నదని గాని యీమె యధికారిణియనిగాని దృష్టాంతము గనుపఱచ లేకపోయితిని. వ్యాజ్య మోడి పోయినందున సా కున్నకొంచె మాస్తికకూడ విక్రయించి కగుటకుఁ బెట్టినాను. ఇన్నిరోజులును బాలఁ గష్టముమీఁద పిల్లను బెట్టి పెద్దదాని జేసితిని. భగవంతునిదయయుండి కొన్నిదినములు బ్రతికినఁ దార నుఖపడి వచ్చును. నే నెంతివఱకు బ్రతికిననాజన్మ సార్థక మగును.

౧౩

ఆ శా నం చాం ము

రాయమల్ల సాహెబ:—ఇప్పుడు మీకేమి ప్రమాణమున్నదని తార యొక్క స్వక్యమును తిరిగి, ఋజువు చేయవలెనని యాలోచన.

అజయ:—కాకితములు దస్తావేజులు కాక యిప్పుడు ముహూడు విషయము లున్నవి. వాని వలనఁ దారయొక్క యాస్తిని దిరిగి సంపాదించుట కంత కష్టములేదని తోచు చున్నది.

రాయమల్లు:—చెప్పుడు.

అజయ:—నా మొదటి సాక్ష్యము మంగళునిది. చిన్నప్పుడు తండ్రి దానిని బెంచినాడు. ఇందుచేత నతని సాక్ష్యము- కోర్టువా రంగీకరింప వచ్చును.

రాయమల్లు:—కోర్టువా రొప్పుకొన వచ్చును. లేక నొక వేళ నొప్పు కొనక పోవచ్చును. మంగళుడు చిన్నప్పుడు పెంచినాడని యివ్వటికే గూడ నానవాలు పట్టగలడని చెప్పవాదము చిలుచుట కష్టము.

అజయ:—నారెండవ దృష్టాంతము:—మీరు చూచి చెప్పవచ్చును. ఈ చిత్ర మెవ్వరిది?

అని యడుగుచు నేనుగడంతపు పెట్టెలో నుంచిన యొకపురాతనపు బొమ్మను దీసి రాయమల్లుని చేతిలో బెట్టి 'ఈలోపమెవ్వరిది చెప్పుడు చూత' మనెను. రాయమల్లుడాహువ పటమును జూచివంత మోత్రమునఁ దెలిసికొనఁ గల్గెను.

రాయమల్లు:—ఎందుకు? ఇది తార రూపపటము.

అజయ:—తిన్నఁగాఁ జూడుడు.

రాయమల్లు:—నేను తిన్నఁగానే చూచితిని. ఇది నిశ్చయముగోఁ దార రూపమే.

అజయ:—తార యీరూపపట మెన్నఁడును జూడలేదు.

రాయమల్లు:—ఏమందురు? ఇది తార పటముకాకపోయిత నెవ్వరి పటము?

అజయ:—మీరునన్ను దార నెట్లుకనుగొంటివని యడిగితిరి. కాని యిదితార; మాయన్నకుమార్తె యైనట్టిగనొక ప్రమాణము. రూపపటము మాయన్నగారి పెద్దభార్యది. తారయొక్క తల్లి రూపపటము. ఈపటమునుజూచి తార పటమని భ్రమ కలుగుచున్నది. ఇది చూచినఁ దార నానవాలుపట్టుట తగినది.

రాయమల్లు:— గోర్ట్లలో నీశర్క మొత్తవటలుచునో చెప్పజాలను.

అజయ:— మంచిది. ఈప్రమాణముకూడఁ గోర్ట్లలోఁ బనికిరాక పోయిన యెడల మన న్యాయము గెలుచుటకు నింక నొక కారణమున్నది. తారను దూర దేశము తీసికొని వెళ్ళిన జనార్దన దత్తుని యింట విడిచిపెట్టిననోఁ డిప్పుడు దొంగినాఁడు. మంగ భుండు చాల దూరము వెనకి యీతనిఁ గడుంగొని వచ్చినాడు.

రాయమల్లు:— ఆతఁ డిప్పుడేమి చేసెద ననుచున్నాఁడు.

అజయ:— ఏమియుఁ జేసెద ననఁడు. డబ్బుకొఱకా పాపకృత్యము నకు సహాయము చేసినాఁడు. వాని కేమియు జగత్పింహుని యొద్దనుండి దొరకలేదు. చేసిన పాపమువలనఁ జాల కష్టములు సంభవించినవి. అందుమూలమునఁ గొంచెము ధర్మబింత కిలిగి గోర్ట్లలో నాకు సహాయము చేసెద ననుచున్నాఁడు.

రాయమల్లు:— ఆసాక్ష్యముచేతఁ గోర్ట్లలో మనకేమియు విశేష లాభము లేదు. కాని వాని ద్వారమునఁ గార్య మారంభించుటకు వీలు కావచ్చు.

అజయ:— వాఁడు స్వయముగాఁ గోర్ట్లకు వచ్చి తన్నా కార్యమునకు నిమోగించిన నారెవ్వరో చెప్పిన యెడల మనకుఁ గార్యము పోనఁగదా ?

రాయమల్లు:— పోనఁగదా దానితోను మనకార్యము కాదు. ఎందు కనఁగా, తార యిప్పుడు పెద్దదైనది. వాడు ప్రమాణముచేసి యీ బాలిక నే వర్ధమానపురములో విడిచి వచ్చితి నని చెప్పఁ గలదా ?

అజయసింహుని యుత్సాహ మంతట శూన్యమయ్యెను. ఆయన ముఖము మీఁదఁ దేజస్సు కష్టమై పోయెను. ఆతఁడు హతాశుడై పడిపోయెను. అతీతయ విహసస్మరణముతో, అట్టులైనఁ దారయొక్క

యాస్తిని దొంగి న పాపములును వీలు లేదా ? అనుచు భాగ్యరాణి యొక్క యాస్తికి సీత్య పదాలతోను వలసినదేనా ?

రాయమల్లు:—అంత చింత పొందుట కవసరములేదు. తారకాస్తి యా దాస్తిని దొంగి సంపాదించ వచ్చును.

అజయ:—కేను చెప్పిన ప్రమాణములు పనికిరా నంటికిగదా, ఇంత నెట్లా యాస్తి సంపాదించ వచ్చును ?

రాయమల్లు:—మీరు సంపాదించిన ప్రమాణముల వలన, శోర్పులో పెగ్గులు పుట్టినవి. కాని నేనా కనిచి మీరు జేసి పెట్టెదను. అమాట మీరీ గోడమీద వ్రాసికొనుడు. నా బొందలో బ్రాణముండిన కేనుతార యాస్తి నంతను నిశ్చయముగా దొంగి సంపాదించి పెట్టెదను.

అజయ:—ఏ విధముగా జేసెదరు ?

రాయమల్లు:—అంతటి మీకు నే చిహ్నము చెప్పను. నాకొక చతురంగ పాము మున్నది. ఆ ముసాయము నే నెవరికి ముందు గాఁ జెప్పను.

అజయ:—అంతటికిని బారపాటున్నది మున్నది. మీరుకు మానుష్యులే మీరును బానిస పాటు పడెదరు. ఈ జగత్తులో ప్రమాదము పొందనిచారు లేక. మీ యుద్దేశ సాధన మెంత యశాశ్రయమైన నందులో గొంత పొరపాటున్నది.

రాయమల్లు:—గాయమల్లు గోవిందు డింకవంటి కేసరియందును విఫల మనోరథుడు కావీదు. ఇంతవంటి కేశార్జునుడు నతడు చే పట్టినది చెడిపోలేదు.

అజయ:—మీరీ కార్యము నెప్పుడు నిర్వహించెదరు ?

రాయమల్లు:—ఘుమకు దొంగకు మాండుత్తర క్రొత్తులు నే నొచ్చి తరువాత నీ కార్యమును జేపెట్టెదను.

అజయ:—రఘునాథుని వ్యవహార మెప్పుడంత మొందును !

రాయమల్లు:—ఇరువదినాల్గు గంటలలో.

అజయ:—రఘునాథుడు చాల భయంకర మైనవాడు. మీ కేది యాపద తటస్థించునో ! వానిని సంపూర్ణ దశముతో బట్టుకొనగలవా? వారలు కూసీలు చేయువాండు. మిమ్ములనుగూడ చేయగలవారు.

రాయమల్లు:—రఘునాథుని చేతిలోఁ జానా? బ్రహ్మ నాముఖమునంత హీనపుచాపు వ్రాయలేదు. కను చచ్చి నాతొచ్చరఘునాథుని చేతిలోఁ జావను. నన్ను జంపుట కంతకంటె సాహసుడు కావలెను.

ఇంతవఱకు సంభాషణ పూర్తిచేసి రామువల్లగోవిందుడు సైపుర దీసికొని గుఱ్ఱమునెక్కి పర్వత మార్గము ద్రొక్కెను. రఘువనదొంగను వాని దశముతో నహా నాశనము చేయవలెనని కావలసి ప్రయత్నము లన్నియు నప్పటికి రెండుమాసములకుండి యాయు యేర్పాటు చేయు చుండెను. అన్నియు నేటికి కలగజగ్గి మఱచుండెను. నాలుగువైపులను జట్టముట్టి యతని యనుచరులు పరిచేయచుండిరి కొండల మీద నన్ని స్థానములందును మాటు వేసములతో రక్షకభటాటఁ తిరుగుచుండిరి. కొంతమంది మాటువేసములతో దొంగలలోఁ గలిసి యుండిరి. ఇతఁ నీ కార్యమును బూర్తి చేయుటదయ్యన పని.

౧౪

సాహసనంచారము

రామువల్లగోవిందుని భయముచే రఘునాథుడు పర్వ ప్రదేశమున లోలోపల నామ్యమై యున్న యుపత్యక్తముననాశ్రయ

మేర్పాటుచుకొనెను. దీనిపేరు రాజేశ్వరి యుపత్యక్తముని. యీవఱకే చెప్పి యున్నాము. దీనిలో దయ్యములు భూతములుండ నని యందరకును భయము! సాధారణ జనులు మొదలుకొని కొండవారలలో నీచజాతులవారి వఱకు నెవ్వరు విందులోనికి వెళ్ళు. విశేషముగా నావ్రదేశము దట్టమైన యడవితో నిండియుండును. కట్టెలు కొట్టుకొనే వాండ్రకుడవ్వు నింక నెవరిని నక్కడకు వెళ్ళుట కావశ్యకము లేదు. రాజేశ్వరి యుపత్యక్తమున కొక్కటేదారి. లోపలకు వెళ్ళినను బయటకు వచ్చిన నాదారనే పోవలయును. దొంగలకు నాసంగతి తెలియును. పర్వతజనులలో నొక రిద్దఱు యెనుబది యేండ్లవయసుముసలి వాండ్రకు నీవనములోనికి రాకపోకలకు పనికి యొక దారియున్న దని తెలియును. కాని యాత్రోవ కడ్డముగా నడవి పెట్టికప్పుకొని పోయి చిహ్నసూత్రము కూడి గవబడుట లేదు. రాయసుల్లుండేవృద్ధునియొద్దనుండియో యీసంగతి తెలిసికొని దానిని బయటకు దీయించవలె, నిచాలకాము వెదికినాడు, చాల దినములు తంటాలు పడిన తరువాత దానిని గనుగొని మనుష్యులనుపెట్టి త్రోవ తీయించినాడు.

రాజేశ్వరి యుపత్యక్తమునందు ప్రేతల యుపద్రవము మొదలి యీ వ్రదేశములోని జాల, వృద్ధ, వసితా, జనముల కంపఱకు నభిప్రాయము. ఆ ప్రేత లీ దొంగలె గాని పుట్టి యెవ్వఱును నారని రాయసుల్లు గోవిందునికిఁ దెలియును. దొంగలును ప్రేత లని పేరు పొందుట వలన సిద్ధయముగా నందు వాసము చేయు చున్నారు. వారియొక్క యత్యాచారము మాన నచ్చటివ్రదేశములోని నివాసులు చాల మనోవిశ్రాంతి నొందియుండిరి. అందుచేత నడవఱును రాజేశ్వరి యుపత్యక్తములో జాల దయ్యము లున్న వని చెప్పుకొను చుందురు.

రఘునాథుడు చేయని పాపకార్యము లేరు. తలంచని పాప కార్య హంసకంటె లేరు. రాజేశ్వరి యువశ్రీకముఖా! జేరిన తరువాత సంతకంతు నెక్కువగా భావాచారము నడిపించు చుండెను. రఘునాథుడు జెప్పిన కార్యములను నిర్వహించుట కితిని యనుచును లెవ్వరును వెనుకంజ వేయరు. హత్య, దొంగతనములు, దారుణ గొట్టుట మొదలైన పాపకార్యములందు వారు సుప్రసిద్ధులు.

పై జెప్పిన యువశ్రీకమును జేరి వాగు రెండు మూడు శిబిరములను నిర్మించిరి. ఆశిబిరముల దు వారు స్థానిక నివసించిన తరువాత రఘునాథుడు డొకనాడు మూడునాలుగు సారులు తొగయొక్క శిబిరమునకు వచ్చి యుండెను. కొండల మీద శిబిరమును వదిలి పెట్టిన తరువాత సంతకంజకుం రఘునాథుడు తొరతొ నొక్కసారియు మాట లాడలేదు.

తొర కెవ్వరును దిక్కు లేరు. మంచిభాగ్యురాలై దొంగలచే జిక్కినది. సరళబాలికయేగాని యేమియు నెఱుంగదు. తప్పించుకొను నాశ నిరాశయై గుండు చున్నది. రఘునాథుడు డామెశిబిరమును బ్రవేశించి సంతమాత్రమున నామెహృదయమును వివరీతభయము సంచరింపఁ దొడంగెను. ఆమెహృదయముందు నాశ కెక్కడను నందు లేదు. మాయగాండ్రు; దయాశూన్యుడు; రాక్షసపిశాచలక్షణములు గల వాడు; అట్టిదుర్జనులచేతఁ బడినది. అట్టివారినుండి రక్షింపఁగల ప్రతాప సింహుఁ డొక్కఁడును గూడ సంతర్హితుఁ డైనాఁడు వానిని గూర్చి యేవార్తయును రాలే దయ్య. ఎంతకాల మాతనికొఱకు నిరీక్షింపఁ దగును. మహాశూరుడైన రాక్షసులుండ రఘునాథుని జ్ఞానముతో బడి యిలాకమును బరిత్యజింపి పోయెనా? అని యీవిధముగఁ దొరయొక్క యాలోచన సరిపరిధముల బోయెను.

రఘునాథుని యస్థాన మెటులున్నది? ముఖమునందు

నన్నెచ్చటను లేదు. స్వరము కఠోరమయ్యెను. మాటకర్కశమాయెను. గొట్టి భీమము మాయెను. ఇత నాతవిపనికి నేమియు సెట్టు లేదని యాశీనినమ్మకము. సిఘ్న మగునని చింత లేదు. భయము లేదు. అట్టి భావముతో రఘునాథుడు 'తారా! యొక తోవలోనికి వచ్చుటకు జాల కష్టముగా నున్నదా?' అని యడిగెను. కోదండరామునిలోచనమై దేహము కలపించుకొనినంతయుతోడ దార— 'ఓరీ పాతకీ! నరహంతకా! నీవు మరల నాయెటులకు వచ్చితివిరా?' అని యడిగెను.

రఘు:— నేను నరహంతకుడనా?

తార:— కాక యెవరు?

రఘు:— నే నెవరినైన జంపుచుండగ నీవు చూచితివా?

తార:— ప్రతాపుని జంపలేదా?

రఘు:— అందు నాదోష మేమున్నది? వానితో నాడళములోని వారకీ జాలమందికీ బడదు. ప్రతివారితోను వాడు విరోధము పెట్టుకొన్నాడు. ఎవరితోనో జగడము పెట్టుకొన్నాడు. ఆకోపముమీఁద నెవరో వానిని జంపివేసినారు.

తార:— రాక్షసా! ఈమాటచెప్పి నన్నుమరిపించెదవా. నే నీమాటల చేత మోసపోవుదానను గాను నామనస్సు నాకే సాక్షి.

ఇత రఘునాథుడు సహింపలేక పోయినాడు. గుండెలు వేగముగాఁ గొట్టుకొనెను. నాళములలో రక్తము వినురుగాఁ ప్రవహించెను. కోపముతో రఘునాథుఁ డిట్లు వలికెను. 'తారా! వినుము నీ వెన్నిమట లన్నను నేను పడి యారకున్నాను. ఇత నూరు కొనను. నిన్నుఁ గామించి యున్నాను. వేటితో మనచిన్న నాటివివాద మంతము కాగలదు. నన్నవమానించిన యవమానమునకు నేడు ప్రతికోధన చెయ నున్నాను.'

తార యొడలి రక్తము నీ రయి పోవు చుండెను. మృత్యువు

దేవశయొక్క భీషణచ్ఛాయ యామెనుండు తాండవమాండ జొచ్చెను. రఘునాథునికి గొంచె చూలోచన, చింతనూ నున్నట్లుకాన్పించిన దార కొంచెనూ ధైర్యముగా నుండెడిదే; ఇంక నేమైన ననుకూల సమయము రాగలదని యపేక్షించెడిదే. కాని రఘునాథుని యం దేమియును చింత కాన్పించలేదు; ఆలోచనయు గాన్పించలేదు. అతనియం దేమాత్రమును సరసము కాన్పించలేదు. అందుచే నీకిన పచసములు విని యామెయూతలు మొదలంటఁ దటగుకొని బోయెను. తార:—రఘూ! నీ కెప్పటికైన జాపున్నది? ఆమాట నీ వెప్పు

డైన నాలోచించితివా?

రఘు:—లేదు.

తార:—ఏమి నీకు జావే లేదా? నీ వెల్లెకాలయు నిట్లే యుండెదవా?

రఘు:—ఉండెదను. నాకెప్పటికిని జాపు లేదు. నేను యీశ్వరునివలె శాశ్వతముగా బ్రతికియుండెదను. ఆసంగతితో నీకిప్పుడేమిపని?

తార:—మంచిది. నా కంతయు నర్థమైకది. న న్నెందు కింత బాధ పెట్టుట కుద్యుక్తుడ వైతివి?

రఘు:—నీ మీద నాకు జాల ప్రేమ యున్నదని.

తార:—దీనిపేరేనా ప్రేమ ఈరిధముగా బందినిగాఁజెసి, అబలను అసహాయను, సర్వనాశముచేయుట ప్రేమయొక్క లక్షణమా?

రఘు:—నాకు నీయెడలఁ బ్రేమ యున్నదని ప్రమాణము చూపించెదను. నే చెప్పెడు మాట వినుము.

తార:—నేను నీమాట లేమియును వినను. నన్ను మాయించికిఁ బంపుము. నా ముదుసలి తండ్రి రోగశయ్యదగ్గఁ జొక్కసారి పంపుమా.

రఘు:—నే నీదినమున నీన్న యధావిధిని బరిణయమై నాప్రేమను జూపించెదను. ఈసాయంత్రమే పెండ్లి.

తారకంఘ్రిని చూచి ధృఢపరిపూర్ణస్వరముతో 'నెన్నఁటికిని గాదు—నిన్నటికిని గాదు,' అని చెప్పెను.

రఘు:—నిశ్చయము; నిశ్చయము; మున్నూటికిని నిశ్చయము; ఈ రాత్రియే నన్ను నీవు భర్తగా స్వీకరించెదవు. సూర్యచంద్రుల గతులు తప్పిన దప్పవచ్చు గాని నామాట తప్పదు. ఒక్క యునుమాత్ర మబద్ధము కాదు.

తార:—అంతవఱకు నా ప్రాణ ముండునో లేదో సందేహము. నీ చేతులలోనుండి తప్పించు కొనుట కే యుచాయమును లేని యెడల నాత్మహత్య శివుడు.

రఘు:—నీ కాత్మహత్యకు వీలులేకుండఁ గలపెట్టి యుండెదను. దాని జాగ్రత నేను పెట్టెదను. నీవు నాభార్య వైతరువాత నిన్ను రక్షించు భారము నాకుఁ బూర్తిగాఁ గలుగు.

తార:—రఘునాథా ! నీస్వామిని జెప్పచున్నాను. నీచాచపు శోరిక యెన్నిటికిని సఫలము కానేరదు. భగవంతుఁడు నన్ను రక్షించును.

రఘు:—నీభగవంతునిపై నాకు నమ్మకములేదు. మనుష్యుని కేమి చేత నగును! యిక్కడను వచ్చి నీభగవంతుడును నిన్ను రక్షింపలేడు. ఇక్కడ నీకుఁ గనఁబడు మనుష్యు లందఱును నాకు వశులు. నీ పక్కడ రాజును, ఏమి తలఁచుకొనిన నది చేయఁగలను.

తార:—నీవు న్యప్నములోఁ గూడఁ దలంచని రీతిని నాకు రక్షణ కలుగును. ఆవిధముగానే నీకు సర్వనాశ వాగును.

రఘు:—తారా! నీ వాశపట్టుకొన్న ప్రతాపుఁ డిక లేడు. నీ యాశలన్నియు నాద్రోహి దేహముతోనే యంతరించినవి. నిశ్చయముగాఁ దారకు నలుదిక్కుల సంధికారమే కాన్కింప

నారంభించెను. నిన్నహయయగు బాలికకు నహాయ మిచ్చి యుత్సాహ మిచ్చురా రెవరున్నారు? యముడే భీషణాకారముతో నామెకు దోడ్పడ వలెను. ఈ యవస్థలో నెవరి యండ పట్టగోసి యామె నిలువగలదు? ఎవ రా యుభాగ్నురాలిని రక్షించెదరు? యీభయంకరపాపాత్ముని నరహతకుని జేతులనుండి యీదుఃఖాకులరసపుత్ర బాలిక నెవరు రక్షించెదరు? రఘునాథుని మఖము చూచి వాని మాట లన్నియును వినినతరువాత నీ యాలోచన లన్నియును మన న్మున బుట్టినవి ఈవిపత్తున నిట్లని తార నిశ్చయము చేసికొనెను 'రాయచుల్లసాహేబు వచ్చి రక్షించినట్లయితే జీవించుట లేకపోయినచో బావే; కాని రఘునాథుని పత్ని యగుట వట్టిది. అని యామె ప్రతిజ్ఞ పట్టెను.

రఘు — తారా! ఇత నాలోచన చేసిన లాభములేదు. బుద్ధి తెచ్చుకొనుట కింకను గాల మున్నది. ఇంకను నీయెడల నేను బలాత్కార ముపయోగింప లేదు.

తార యేప్రత్యుత్తర మియ్యకపూర్వమే దూరమునుండి దన్యుల యీల విడిబడెను. రఘునాథుని విని తొందరవలన “బయట నెవ్వరో నన్ను చీలుచు చున్నారు. నీ కింకను హంచిబుద్ధి వుట్టుటకు గాలము చాల లేదు నేనెళ్ళుచున్నాను. సాధ్య మైనంతశీఘ్రముగా వచ్చెదను. ఈగోపుగా నీమనస్సు స్థిరము చేసికొనుము. నేను బలాత్కారము చేయవలసిన యవసరము లేకుండాఁ జేయుటకు సిద్ధముగా నుండు” మని చెప్పి వెడలిపోయెను.

చానీపు తార యనేకరీతులఁ జింతించెను. తన నుత్సాహము చేసి యాశను గల్పించిన ప్రతాపుఁడు రఘునాథుని బీషణచక్రవర్తి మున నకాలమృత్యువు వాతఁ బడెకీమో. ఇంక నెవ్వరు నన్ను విపత్తు నుండి రక్షించెదరు? యెవ్వరా ర నాథుని కతోహస్తములనుండి

రక్షించెదరు ?

తార బట్టను ముఖము మీద గప్పుకొని యేడువ నారంభించెను. ఒక్కసారి యామె పెంపుడుతండ్రి జయయసింహుని గూర్చిన గూర్చి తలచుకొనెను. వానిరోగశయ్య వాని యానన్న మరణము తలంపునకు వచ్చెను. పూర్వకాలపు సుఖదినములు, ప్రస్తుతకాలపు దుఃఖదినములు దృష్టిగోచరమయ్యెను. బాల్యకాలపు సంగతు లన్నియు నొక్కటాకటే మనస్సులో మేలుకొని లేచి వచ్చుచుండెను. శైశవకాలములో నారఘునాథుని యాదరము వానితో నాటి యల్లరి వానితో బఱుగులు, వానితో సంభాషణ యన్నియు స్మృతి పథమునఁ గనబడు చుండెను. అటు తరువాత నేమి లోచనదో తార లేచి నిలువబడెను. తన రవికెలోనుండి యొకవాడి యైనకత్తి నొక్కదానిని బయటకుఁ దీసిను. ఆత్మహత్య చేసికొనుటకు సిద్ధమయ్యెను. తనలోఁ దాఁట్లు చెప్పకొనెను. “ఁక నెందుకుఁ గాలవిలంబనము ! నాజీవనరక్ష కింక నేమి యాశయున్నది ? నాకు రఘునాథుడు పతి యగుటకంటె మరణమే మేలు” తార తన వక్షస్థలమును గుటిపెట్టి కత్తిని గట్టిగాఁ బట్టుకొని పొడుచుకొనఁ బోయెను. కాని తక్షణమే యెవ్వరో వెనుకనుండి యొకత్తిని నామె చేతినుండి యెగురఁ గొట్టివేసిరి.

వెనుకనుండి యీమాటలు గూడ విసఁబడెను. ‘నిదానము ఆత్మహత్య చేసికొనవద్దు.’

విస్మితయై తార వెనుకకుఁదిరిగి చూచెను. వెనుక శిబిరము యొక్క తొర నెవ్వరో కొంచెమెత్తి యామె వంకకు రెప్పవాల్చక కొంచెమునేపు చూచుచుండిరి.

తార:—మీ రెవరు నాపని కెందు కడ్డము వచ్చెదరు ?

ఆతఁడు బయటనుండి గంభీరస్వరముతో ‘సీపుచాలఁ జనల

బాలికలు ఏల భయపడెదవు—గఘనాధుఁడు నీ తలవెఁడ్డుకల
నైన ముట్టజాలఁడు' అనెను.

అంతమాత్రము వలికి యామనుష్యుఁ డంతర్హితుఁ డయ్యెను,
తారయేమియుఁదోచక యచ్చటనే కూర్చుండి యుండెను.

౧౫

తారయొక్క సహానుభువు.

మంద భాగ్యురాలగు తార విపత్సముద్రమునందుఁబడి యనేక
విధములఁ గొట్టుకొను చున్నది. ఆమె కూపిరి నలుపుట లేదు. హితా
హితంబులు తెలియ రాదయ్యె. చాలసేపు నానా ప్రకారముల నామె
చింతింపఁ దొడంగెను. కాని యే యుపాయంబును నిశ్చయమై తోచ
దయ్యె. ఎన్ని సారులు నిరుత్సాహురాలై ప్రాణంబులు పరిత్యజింపఁ
జింతించినను నెవ్వరో యొక్కరువచ్చి యుత్సాహంబుపురికొల్పి మరల
ప్రాణంబులపై నాశ పుట్టించు చున్నారే. ఆమె తనలో దానిట్లు విత
ర్కింపఁ దొడంగెను. 'నన్నెవ్వ రీ యావదనుండి యుద్ధరించెదరు ? నా
కెందుకీ దుఃఖము. నాకేమి యాశయున్నదని చావునకు నాహృదయం
బున సాహసంబు గుదురకున్నది.'

ఎవ్వరో వెనుకనుండి మరలనొక్కసారి, " నీకెందు కీభయము ?
నిన్ను రక్షించుటకు నలుదిక్కులను మనుష్యులు కాచియున్నారు.
నిన్ను విమోచించుట కేరితరము?,

తార వెనుకకుఁ దిరిగి చూచెను. పూర్వము వలెనే శిబిరపు
తెరను ప్రక్క కొత్తిగించి వెనుకటి మనుష్యుఁడే యామెకు ధైర్యము
చెప్పచుండెను.

తార యాతనితో నిట్లువలికెను:—“మీరెవ్వరోగాని నేనెంత

యాపదలో నుంటినో గ్రహించినట్లు తోచదు. ఇట్టి నిస్సహాయావస్థలో రఘునాథుని చేతులలోనుండి నన్నెవ్వరు ద్ధరించెదరు ? ఈ విత్తుల నాకు సహాయపడువా రెవ్వరు ?”

జవాబు:—నీకిప్పుడే యాపదయును లేదు.

తార:—మీరెవ్వరు ?

జవాబు:—నేనెవ్వరై ననేమి ? నీశ్రేయోభిలాషిని.

తార:—మీరు నాకు సహాయముచేయగలరా ? నన్నీ యాపదనుండి రక్షింపగలరా ?

జవాబు:—తప్పక చేయగలను. లేకున్న నే నిక్కడ నేలవేచి యుందును? నీకేభయమునులేదు. సిశ్చింతతోనుండుము. నీయాపదకంటె రఘునాథుని యాపదమూడినదని నీవు తలంపుము

తార:—ఈ దొంగలమధ్య ప్రతాపసింహుఁ డొక్కని మీదనే నా కాశ యున్నది. అతఁ డిప్పుడు రఘునాథుని మాయా చక్రాం తమున నన్యాయముగా నకాలమరణము నొందినాఁడు. ఇంక నెవ్వరు నాకు దిక్కు ?

జవాబు:—అతఁకంటె నింకనెవ్వరును లేరా ?

తార:—అయిన దయమూలముననే నేసంతపఱకును బ్రాణములను నిలువఁ బెట్టుకొని యున్నాను.

జవాబు:—అయినగాక యింకను రక్షింప నద్యుక్తులైనవారున్నారు.

తార:—ఎవరు ?

జవాబు:—ఎవరో తెలియఁ గలదు. కొంచె మోపికవట్టవలెను. ఇప్పుడే రఘునాథుఁడు తిరిగి రాఁగలఁడు. నీ భయము రఘునాథునికిఁ జూపింపవలదు. రఘునాథుని వలన భయపడవలసిన యగత్యములేదు.

తార:—ఏమి వింతగానున్నది!

జనాబు:— వింతి లేదు. తగిన సమయము వచ్చినపుడు తెలిసికొన వచ్చును.

తార:— రఘునాథుడు నాపై నేమైన దాష్టన్యము చేసిన యెడల? వాడు నన్ను బలాత్కారము చేసినయెడల?

జనాబు:— వానికి నాస్యమా? నీకేమియును భయము లేదు. నీకే మాత్రమును వాడు హాసనేయఁ జాలఁడు.

తార:— అటులైన నీవు నాక్షేమముఁ గోరువాడవుగాఁ గాన్పించవు. నీవు తప్పక యాదొంగవాని గూఢచారివి.

జనాబు:— కాదు. నీవు పొరబడుచున్నావు. నేను నీహితైషిని. నామాట నమ్ముము. రఘునాథుని కంటె బలవంతు లీదళమునఁ గలిసియున్నారు. నిన్నేమరక ప్రతి నిమేషమును గాఁచి యున్నారు. వాఁడేమి చేప్పిన నది చేయుము. వానిదినము లానన్నమైనవి. వాడదుగో వచ్చుచున్నాడు.

తారముఖముఁ ద్రిప్పిచూడగనే తెరవృక్కకుఁ ద్రోసి మాట లాడు చున్న వాడు తత్త్వణమే యంతర్హితుఁ డయ్యెను. తార తిరిగి వాని తట్టుచూడగా నాతఁడు కాన్పించలేదు. ఆమఱు నిమనముననే రఘునాథుడు వచ్చి యిట్లనియె— “తారా! రమ్మ. మన వివాహమున కన్నియు నాయత్తమైనవి. తిన్నగా వచ్చెదవా? లేక యోరిమిసి బట్టుకొని పోవలయునా?

తార:— వద్దు. వద్దు. నేనే వచ్చెదను. నీవు నా యెడలిపై కేయి వేయవలదు.

౧౬

వివాహవిభాంతి

రఘునాథుఁ డాశ్చర్యపడెను. తార తనంతటఁ దాను బలాత్కారములేకుండఁ దనలో వచ్చుటకు సమ్మతించునని యతఁడు కల

స్తనఁ దలఁపలేదు. ఆమె యెన్నివిధముల ప్రతిమాలుకొనునో, యెన్ని ప్రకారముల నేడ్చునో, యెంత గండగోళము నేయునో, యని యతఁ డనుకొనెను. కాని యాతఁడు రమ్మని పిల్చినంతమాత్రమున నాతనితో బయలు జేరుట కామె యున్నట్లు రాలయ్యెను. ఇట్లు నేయునని రఘు నాథుఁ డెన్నఁడును సూహించనైనలేదు.

రఘు:— ఇప్పుడు నీయదార్థస్థితిని దెలిసి కొంటిని. నీకిప్పుడు బుద్ధి వచ్చినది కాదా తారా!

తార:— నేనీవును నీచేతులలో బడితిని. నానుదుటను వ్రాసినట్లగును. విధితోఁ బోరిన లాభమున్న వా!

రఘు:— ఆమాట చెప్పవద్దు. తారా నిన్ను నిజముగాఁ జేరిమించితిని.

తార:— (తిరస్కార స్వరముతో) “నీకు నాపైఁ బ్రేమయా! నేను నీ ప్రేమను చిన్న గూడఁ దిరస్కరించుచున్నాను.

రఘు:— తారా! నీవు నన్న కారణముగఁ డిట్లు చున్నావు. నన్ను నీవు వివాహమాడిన సుఖింపఁ గలవు. నేను నీకు దగిన వరుఁడను.

తార యింక సహించలేకపోయెను. కోపము పట్టజాలక కఠోర స్వరముతో ‘నీతో వివాహమైన నాకు సుఖమా? చీ! చీ! నాకర్థము—నాకర్థము— ఈమాట తింక నొకసారి చెప్పకుము. నీయొడ లంతయుఁ బావంబుతో నిండి యున్నది. నీకత్తి కటారములు పాటవేసి నీతుపాకిగుండు సామానులు బూడిదచేసి, నీ సరహంతక వ్యాపారము లన్నియు మఱచి, నీహృదయ కల్మషమును గడిగి కొని, నీరక్తము నంతను బరిశుద్ధి చేసికొనఁ గల్గినను నీవు నా వతివగుటకు యోగ్యుఁ డవుకావు’ అనెను.

రఘు:— (కొంచెము కోపమును బొంది) తారా! నీవు మరలఁ బెద్దపెద్ద మాట లెత్తు చున్నావు. నీ విషయ మయిన మాటల వలన నాయొడలు మండిపోవుచున్నది. మధ్యమధ్య నీవు నాకుఁ గోప

మును దెప్పించుచున్నావు. నీవిక నెవ్వరిని దూషించుచున్నావో యెఱిగి యున్నట్లు తోచదు. ఎవ్వరిని నీవిట్లు నిందించు భూర్షావో యెవ్వరిని నీవంత తిరస్కరించుచున్నావో వాడేసి కింక నొక్క యరగంటలో నీకు శాస్త్రసమ్యక్తమయిన మగండు కాగలడు. ఇంక నీవు బాగేకోరెదవేని మాట లాడక నాతోడరమ్ము.

తార యట్లే చేసెను. వెట్టిధైర్యమును బూసెను. గుండె జాయిచేసికొనెను. చిట్టచివరకేమి చేయరలయునో మనస్సులో నామె స్థిరము చేసికొనెను. ఆమె మనస్సులో భయములేదు. కోరికలేదు. తాననుసరింపజేసిన మార్గము నామె సరిచేసుకొని యుంచుకొనెను. దొంగల గుంపులో నెవ్వరో బలవంతులు తన్ను రక్షింప నున్నారని యామె విని యుండెను. అందుచేనామె యట్లు నమ్మకముతో నుండెను. ఆమె నిరాశనొందిరప్పు డెల్ల తిరిగి యుత్సాహిత యగు చుండెను. ఈసారి యామె కట్ట కడపటివఱకు జూడ వలయునని ప్రతిజ్ఞ వట్టెను. అలరగిలేవ్వరును ముందునకు వచ్చి తన్ను రక్షింప కుండినచోఁ జచ్చుట కామె కణుమాత్రమును భీతిలేదు. సంతోషము లేదు. ఆమె సంకల్పచుదియే. అటులై స నింక చేనికి భయము! రఘు నాధునికి భార్యయగుటకంటె నామె మృత్యువు నాలింగనము చేసి కొనుట కెక్కువ సిద్ధము.

అట్లుండ కటిరమునుండి రఘునాధునితోఁ దార వెలువలికి నడచివచ్చెను. కొంతదూరమున నొక్క పెద్ద వృక్షముక్రిందఁ గొంత మంది జనులు నిలిచియున్నారు. తార వారిదిక్కుజూచెను. అక్కడ వివాహ కార్యమున కుపయుక్త మగు సంచారములు సిద్ధమై యున్నవి. పురోహిత వేషమున నొకఁడొక వీటమీఁదఁ గూర్చుండి యుండెను.

తార యా ప్రయత్నములనెల్లఁ జూచుచుఁ జూచుచు భీరస్వాం

తమతో గంభీరముగ రఘునాథుని వెంటబోయి యావృక్షతలంబున జేసంత దొంగలలో నొక్కఁడు కనునన్నచేతను జేన్నచేతను “భయము లేదు” తెలియజేసెను.

రఘునాథుడు తాచేయుఁ బట్టుకొనెను. అరవపుత్త్ర)కాలిక యొక్క యొడలెల్లఁ గంపించి పోయెను. అటుతరవాత నిద్దఱును బురోహితుని నమింపించిరి. వాడు వారిద్దఱిని వేటు వేతాననములపై గూర్చుండఁబెట్టి మంత్రము చదువుట కారంభించెను. అత హఠాత్తుగ నొక్కఁడు పురోహితుని ముందునకు వచ్చి “అరే బ్రాత ! ఈ వివాహమెన్నటికిని జరుగఁగూడదు.” అనెను.

ఆగంతుకుని ముఖమునైపు జూచిన రఘునాథుని సమస్తరక్తమును సీరై పోయెను. కారణమేమి ? యాగంతుకుడు వీరభావమున నిర్భయుండై యెదుట నిలిచి వివాహమున కడ్డమయ్యెను. వీడు మఱి యెవ్వఁడునుగాడు. ప్రతాపుడే. రఘునాథుడు తన మాయోపాయమున జచ్చినాడని యనుకొనిన ప్రతాపుడ మరల నెట్లువచ్చెనో యని రఘునాథుఁ డొకింత యాలోచించెను. ప్రతాపుని దయ్యము వగఁ దీర్చుకొనవలయునని వచ్చెనా ? లేదు, ఆభ్రాంతిఁబడనక్కఱలేదు. అతని రెండుచేతులందును రెండు పిస్తోళ్ళు బారై యుండెను. రఘునాథుని భ్రమ తత్తణమే తీరిపోయెను.

పురోహితవేషి యుద్ధత భావమున కిట్లు ప్రశ్నించెను ‘నీవెవఁడవు ? ఈశుభకార్యమున కడ్డమువచ్చెదవేల ?’

ప్రతాపుడా పురోహితుని రొమ్ము మీఁదికి బారువెట్టి పిస్తోలు కాల్పుటకు సిద్ధమయ్యెను. మఱియు సతఁడు దంధముగా నిట్లు పలికెను. “ నే నెవ్వఁడనైన నేమి ? నీకానంగతి యవసరము లేదు. ఇంక నొక్క యడుగు ముందునకు వేసితివేని, ఇంక నొక్కమాట మాటాడితివేని నీ యాయువు మూఁడినదని తెలిసికొనుము.”

రఘునాథుఁ డానమమును దన యంగీలోపలనుండి పిస్తోలు తీయుట కుద్యుక్తుఁడయ్యెను. అంకట దస్యవేషమున నున్న మఱి యొకఁడు వాని ముఖమునకు గుటిపెట్టి పిస్తోలును నిలిపెను. రఘునాథుఁడు తెల్లపోయెను. ఒడలెల్లఁ గంపించు దొడంగెను. తన యనుచరులలో నిది వఱకుఁ గలనైన శత్రువులని యెంచనిపారు నయితము ప్రతాపుఁడు శత్రుత్వమైనంత మాత్రమున విరుద్ధభాషము నవలంబించిరి. అందుననేకమంది చేతులలో నొక్కొక్క పిస్తోలున్నది. 'ఎంత మోసపోతి' నని యతఁడు యింతించెను. తన యనుచరులని యనుకొన్న వారందఱును దనయెడల నేకనైర దీక్షతోనుండి యుండిరని యతఁడు తలఁచెను. ఇన్ని దినములనుండి రఘునాథుని మనస్సునఁ గాపురమున్న యాశా, విశ్వాస, ఉత్సాహము లొక్క మాటుగాఁ బటామంచలై పోయెను. వాని యుద్యమము భంగమై పోయెను. ప్రాణ రక్షణార్థమై కట్టకడపటి ప్రయత్నము చేయవలయు నని రఘునాథునికిఁ దోచెను. కాని దస్యులలో నొక్కఁడు "జాగ్రత్త! వెండ్రుక వాసికూడఁ గదల మెదలఁ గూడదు." అనెను.

రఘునాథుఁ డాతని వంకఁ జూచెను. తాను ప్రతాపునిఁ జంపు మని నియోగించినవాడే వాడు. వాఁడావిధముగాఁ బిస్తోలు నెత్తిపెట్టి యుండుటను జూచి ప్రతాపుఁడు చావలేదు. ఈప్రతాపుఁడు నిజమైన ప్రతాపుఁడే యని తెలిసికొనెను.

ప్రతా:—రఘునాథా, యింకను నీవెందుకు వర్ధముగఁ గట్టవడ దవు! నీదినములు దగ్గఱకు వచ్చినవి. నీకింకను దెలియరాదా!

చూచు చుండఁగనే యెక్కడ నుండియో ముప్పది నలుబది మంది యాయుధ పాణులగు భటులు వచ్చి చుట్టు ముట్టిరి. రఘునాథుఁడు నిరాశనొంది భగ్నకంఠముతో నిట్లు శ్రేష్ఠింపెను. 'దీనియర్థ మేమి? మీరందఱును గలిసి నన్నుఁ బట్టుకొని బాధించెదరా? మీ

రందఱును నాశత్రువులా ?”

ప్రతాపుఁ డాతని ముఖపూర్ణ ప్రశ్న నేమియును లక్ష్యము నేమికి “ ఎవ్వఁడైన నిలక మెదిలినయెడల వాని ప్రాణములు నిలువవు ప్రతి మిగుచ్చుమను దనంతలఁ దానే మాకు లోబడిన నేహనియును జరుగదూ. ఎవ్వఁడైనమాకు విరోధముగ నిలువఁబడిన యెడల వాని జీవిత మితటితోనే యంతము జాగ్రత! సావధానముగ వినుడు. మీలో నెవరియొద్ద నాయుధము లున్నవో వారు వానిని గ్రహించి బెట్టి నామూలదర నిలువఁబడుచు.”

ప్రతాపునియొక్క చేసన్న ననునందలి భటులు దొంగలందఱికిని జేతులకు సంకెలలఁ దగిలించిరి.

రఘునాథుఁడు ప్రాణము పోవు వానివలఁ గీచుగొఱుతుతో “ ఏరీ! ఎదిరించకుండ బోరాడకుండ గొట్టెప్పిలవలఁ బట్టుపడదరా! అది యెన్నిటికిని జరుగనేరదు. ”

ప్రతా:—నీ వితరులనుకూర్చి యోజించ నక్కఱలేదు. నీదీపములోనీవు

చమురు పోసికొనుము. నీ ప్రాణమును నీవు చూచుకొనుము.

ఏ కష్టమును లేకుండ నందఱును బట్టపడిరి. అంతటి చేతులకును సంకెలలు పడెను. ఎవ్వరును నొక్కమూలైన మాటలాడుటకు ధైర్యమునేయలేదు. ప్రతాపుఁడప్పుడు రఘునాథుని యెరుఁకించి “ రఘునాథా! నీ వనేక పర్యాయములు నాకొఱకు వెదకితివాని నేను గనబడ లేదు. ఇప్పుడు నేనే స్వయముగా నీయొద్దకు వచ్చితిని” అనెను.

రఘునాథుఁడు విస్మితుఁడై ‘ నీవెవ్వఁడ’ వని యడిగెను.

ప్రతా:—రాయమల్ల గోవింద సర్దారని చెప్పిన నీకు సంతృప్తిగా నుండునా ?

రాయమల్లుని పేరు వివదానే దొంగ అందఱును భయ

విహ్వలులైరి.

కాయమల్ల గోవిందుడు అనేకవిషయములందును అనేక కార్యములను జేసి యున్నాఁడు. అనేకాశ్చర్యములనును లాశని సముఖమున నఫలంబులైనవి. దొరతనమునా రాయన చేసిన సాహస కార్యముల ననేక విధముల నుగ్గడించి యున్నాఁడు. నేడీయిన చేసిన పని నింకొకరు కలలోనైనను జేయఁ దలంపడు. ఒక్కఁడు కాదు; ఇద్దఱు కాదు; దొంగలగుఱపునంతను నొక్కసారిగా బంధము చేయుట సామాన్య విషయము కాదు; సామాన్యజ్ఞానపాత్రమైనది కాదు; సామాన్య పరాక్రమమైనవిషయము కాదు; మృత్యువనన భయములేని వారిని మాటలాడుచు మాటలాడుచు పునఃస్థానము గూనీచేయు నజ్ఞానము గలవారిని, వందల కొలది యావలూరికి కష్టముచేయుడొదప్పించు కొని గలవారిని వేలకొలది దొంగలగుఱును నొకరినొకరినెట్టి దాసులొకఁడవేళించి ధనరత్నమును దోచుకొని పొంగల వారిని, మృత్యువున కేరకపును పోయితి ననుచు చేసికొనువారిని, నవ్వును నవ్వును యనధర్మరాజు నెనుటికిఁ బోగల వారిని, నొక్కసారి యొక్క గుంపుగా నూరక జడిపించి హస్తముఁ జేయుచు బందీబుగా రాయమల్లగోవిందుడు పట్టుకొనెను. పట్టకార్యమున కాయన కాక యింక నెవరు సమర్థులు ?

౧౭

సింహకబళము

ఇక్కడ నెది వఱకు జరిగిన రెండు మూడు సంగతులచెప్ప వలసియున్నది. రాయమల్ల సాహే బిదివఱకు దాదాపు రెండు సంవత్సరములనుండి రఘునాథుని దొంగల గుంపును యావత్తును నొక్కసారి పట్టుకొన వలయు నని ప్రయత్నము చేయుచున్నాఁడు. నెహ్మతి

శిష్యుడిగా నాతడు తన కార్యసాధన చేయున్నాడు. అంతకుఁ బూర్వమునందులకు ననేకరక్షణోద్యోగస్థులీపనిమీద నియోజితులైరి. కాని యెప్పుడును గృతకార్యము కాలేదు. అందులోఁ గొందఱు తిరిగి యిండ్లకు రాలేలేదు. వారు దొంగల చేతులలోఁ జచ్చిరని సాధారణ ముగాఁ బ్రజలలో విశ్వాసము.

ఈరఘునాథుని దొంగలదళము దాదాపు మూడువేలవఱు కున్నది. వీరి యందఱకు నాతడు నాయకుఁడు. ఈతని దళమునానా కార్యములు మీదఁ నానావిక్కులకును విస్తరించియున్నది. ఎప్పుడునేక స్థలమున నందఱు నుండదు. వేఱువేఱు కార్యములు మూల భిన్న భిన్న స్థలములందు నుండు సంచార నియమము చురు.

ఇప్పటికే రెండు సంత్రురములనుండి దిక్కుదళమును మూలచ్ఛేదము చేయవలయునని రాయమల్ల సాహెబు ఇరాయముల నెరయుచుండెను. వేఱు వేఱు స్థానములు భిన్న భిన్న రీతుల వేశ్మలు వేరముల క్రింద వీరిలో ననకులను శిక్షింప జేసి యీవీ దళన క్షిన్ను దగ్గించివెచ్చెను. రఘునాథుడు తన యింట్లను దేశమునందు విస్తరించి యున్నారయ్య సమయము విచ్చిప్పు సహాయము చేయుదురనియు నింకను దలంచుచుండెను.

కాని దోపిడికిఁ బంపించినదళము తిరిగి రాకపోవుటం జూచియాతని మనస్సులోఁ గొందఱు సందేహ మీవఱకే కలుగుచుండెను. కాని వాంఠను నూకన కార్యముపై గూఢదేశము వెడలియుండిరేమో యని మనస్సులో సమాధాన నూతడు చెప్పకొనుచుండెను. కాని యిది యంతయు రాయమల్ల గోమిదుని మామ. రాయమల్లుడు ప్రతాపుని వేషము వేసికొని దొంగలగుంపులోఁ గలిసి యున్నాడు. అందుచే నాయనకుఁ దెలియని సమాచారము లేదు. ఎప్పుడైననోడ నైన నొకదళము దోపిడిమీదఁ బయనమైన దోడన్న యాతఁడు

నంగతిని తెలిసికొని వారికంటె నెక్కువ మనస్సుల నాయత్తములగు
కొని యా దొంగలను బట్టుకొని కోర్టులో సాక్షిముఖపు లన్నియు
జేసి వారిని కారాగార బద్ధులను జేయుచుండివాడు. ఇంతేకాక
మాన్యమధ్యమున నజాగ్రత్తగ నిద్రబోవు చిన్నచిన్న దొంగల గుంపు
లను బట్టుకొను చుండెనువాడు. ఈవిధముగా రఘునాథుని యను
చరులు తగ్గింపుచుండిరి ఈనంగతి రఘునాథునికి తెలియుటలేదు.

రానుమల్లుడు దొంగలవలె గర్కశసస్వరముతో నెఱవగలడు
మాటలాడగలడు. వారిమోట మాటలు, పైగలు, రహస్య సంకే
తములు, అన్నియు నాయనకు తెలియును. ఇందుచేతనే యనేకలకు
నందేహములు కలిగినను వానినుండి యాతడు తప్పించుకొనెను.
దొంగలెంత తీక్షణుద్ధి గలవా రై నను నాయనను గనుగొన లేక
పోయిరి. రఘునాథుని యనుచరుల నొక్కరొకరికి యతడు తొలగించి
తన భటులతో వారిస్థానములను బూర్తిచేయు చుండెను. ఆయనవాతా
త్తుగా నేపథ్యము జేయడు. నాలుగు వైపులను తగిన కట్టుబట్టము
చేసికొని, తన బలమును నెరి బలమును బాగుగ యోజించి కార్య
నిర్వహణము చేయును. ఇందుచేత నెన్ని విఘ్నములు వచ్చినను,
ఎన్ని విపత్తులు వచ్చినను, బాధముబోవు ప్రమాదము వచ్చినంతడు
దాటుకొని రాగలడు.

ఇట్టి సంకలాపస్థయం దుండియు రానుమల్లు సాహేబు తార
యొక్క నంగతి నొక్కింతయు మరువలేదు. తార కేమైన నాపద
తటస్థించిన యెడల బ్రాణమునైన గోల్పోయి యామెను రక్షింప
వలసిందని యాయన తన మనస్సుల కాజ్ఞాపించెను. తార కిష్టమై
నప్పుడు బలమునైన నుపయోగించి యామెను రక్షింపగల నని
యాయన తెలిసికొని యుండెను. కాని తన్ను ముందుగా తెలియ
జరిగిన యెడల నిన్న దినముల నుండియు జేయుచున్న ప్రయత్నము

విఫలమై పోవు నని యితని యుద్దేశము. అంతయుగాక రఘునాథుడు హతీపో గలడు. ఈ భయముచేత సతఁ డింత సర్వంతము దన కార్యము నెరవేరు సంతవలకుఁ దారను దన్యుల హస్తములనుండి రక్షించుటకుఁ బ్రయత్నము చేయులేడు. విశేషావసర మగునంతవలకుఁ దారయొక్క రక్షణార్థ మాయన తటస్థముగ నుండవలయునని నని తలంచెను.

రాయమల్లు గోవిందుని పేరుచ్చరించిన మాత్రమున దొంగ లందఱు నొడలు కంపింప భయభ్రాంతు లగుదు రని వెనుక జరిగిన సంఘటనలను బట్టి గ్రహింపవచ్చును. వాని యొక్కనిపేరు విన్నంత మాత్రమున వారికిఁ గాఢ్య, జేతులుఁ జల్లఁబడును. రఘునాథుని నోట మాట రాలేదు. క్షీణస్వరముతో, 'నాకంతయుఁ జూడఁగా నేడ్చు వచ్చుచున్నది.'

తాన యాశ్చర్యముపడి యీ యపూర్వ వ్యాపారమును జూచు చుండెను. నాలుగు వైపుల నున్న భటుల నామె చూచుటలేదు. సొకెలచే బద్ధులైన దొంగల నామె చూచుటలేదు. రెప్పచాటు లేక నా వీరపురుషు డగు రాయమల్లునివైపు నిండు ప్రాణమనంబులతోఁ జూచు చుండెను. మహాసమర విజయుండగు సేనాధిపతివలె మహాల్లాసమున నున్న యాతని చింతాయుక్త నేత్రయుగ్మమువైపున కామె స్థిరదృష్టితోఁ జూచెను.

తార:— ఇంత గుణవంతుఁడు కాకపోయిన నీభారతవర్షమున నాబాల వృద్ధ వనితా వాక్పరంపరల నాతని పేరు ప్రతిధ్వనించునా? ఇంత సాహసుఁడును, ఇంత బుద్ధిశాలియు, గాకయున్న సంత గురుతర కార్యభారమాతస్పై నేల యుండును? రక్తపాత మేమియు లేకుండ మంత్రముగ్ధులవలె దొంగల నందఱు నొక్క సారి క్షుంభిలాబ్ధులను జేయుట సామాన్య పాపానమా?

సామాన్య బుద్ధిబలమా?

తాం వైపున కొక్కనాని రాజువల్లుడు చూడగనే యామి మనోభావమును గ్రహించెను. గ్రహించిన నంతనే యాయన మోమున నొక్కింత చిటు సగ వలనకరించెను. దానిని జూచి తార లజ్జిత యైనది.

రాయ:— రఘూ! నీకిప్పుడేమి కావలసియున్నది? సర్కారు చేతిలో బడిన నీకు యావజ్జీవ కారాగార వాస శిక్ష సంభవించును. మూటకడ్డమునప్పై కోఠోస్థానమున రఘునాథుడు “రాయ మల్ల గోవిందా! ఇది నేమి చెప్పుదు? కోపమున నా యెడలు దహించుకొని పోవుచున్నది. నీకు సర్వనాశ మగుగాక!”

రాయమల్లుడు:—(వచ్చుచు) ‘నాకు నిర్వనాశి మగు పప్పుడు కాగలదు. అప్పుడు నీసహాయమును నే నవేక్షింపను. కాని నీవే యనుగ్రహమునకు బాత్రుడవుకావో, యే యనుగ్రహము నీకు జూపింపదగదో దానిని నీకు జూపింనుట కిప్పుడు సిద్ధముగ నున్నాను. నీవు ఎన్ను నీయచూపింపుమనికోరెదవా?

రఘు:—ఇంతకంటె నెక్కువనియేమి చూపించెదరు? నా బుద్ధి దోషముచేత మిత్రులలో బడితిని. ఇట్లెల్ల కాల ముండదుకదా! నాకును సమయము రాగలదు. అప్పుడు నీ బడాయి చూడగలను?

రాయమల్లు: డీమాటలను చెరిని బెట్టక పప్పుచు పల్పగంభీర స్వరముతో ‘నేను నీకుపకారముచేయఁ గలను. నీ ప్రాణము రక్షింపఁ గలను. నాకు జ్ఞాపకము వచ్చినది. చెట్టుమీఁదఁ గత్తితో నొక్క దెబ్బకొట్టి తెలివితక్కువ మనుష్యుల యెదుట నేను గనఁబడిన యెడల నీ విధముగాఁ జేయుదు నీ విధముగా నన్ను జంపివేయుదు నని నీవాత్మ స్త్రోత్రము చాల చేసికొంటివి. నేను నేనొంటరిగ నీ యెదుట

నిలువఁ బడితిని. నీవు మున్నాడిన దర్పములు జ్ఞానక మున్న నా ?

రఘు:—నీవు పాగుపఱావే యెడలయెడల నున్నావేనో వాదశ
ముఁ జొచ్చితివే ?

రాయ:—ఔను.

రఘు:—అప్పుడు నీవెవ్వఁడవో నాకుఁ గొఁచెనుమాడఁ దెలియ
కుండఁ జేసితివేల ? తెలిసిన విషయము చేసెనువాడవో చూచెను
వాడవు.

రాయ:—అప్పుడు తెలియఁజెప్పుటకు ననుయముగా లేదు. బంధుచేత
జెప్పలేదు.

రఘు:—అట్లులేన మీ అభిప్రాయము ఏమి ?

రాయ:—ఏమో తెలియదా ? ఆనాఁ డ్దేశమున నున్నప్పుడు తమును జూచి
నవ్వుటినుండి మనమును మానమును నీదర్పమును
బూర్ణము చేయవలయు నని మనస్సుతో నున్నది. నేటికి నా
మానస్సులోని కోరికఁ ఫలించినది. నేఁ జెప్పినది చేయఁగలవా ?

రఘు:—నీ మాట లెవ్వియును నీను వినును.

రాయ:—నేను నిన్నుఁ బాఠిస్తాఁ చె నను. అందుకేను చెప్పెదవు ?

రఘు:—నన్నుఁ బాఠి పోనెచ్చెదవా ! హా ! రాకర్థము ! అసత్య
వాడీ ! మోసగాఁడా !

రాయ:—నే నబద్ధము లాడువాడను గాను నీవు నాతో ద్వంద్వ
యుద్ధముచేయు నెడల నిన్ను వదలిపెట్టెదను.

రఘు:—వదలిపెట్టెదవా ? నమ్మదగిన మాటకాదు.

రాయ:—(దంభముతో) ఔను వదలి పెట్టెదను. నీవు నాతో బాహు
యుద్ధము నే యుటకు సంసిద్ధమై యుంటివా ?

రఘు:—నీవు నాచేతిలోఁ జచ్చినయెడల నన్నురి దీయగా ?

రాయ:—నిన్నురి దీయ తని నేను జెప్పుచున్నాను. నీవు స్వేచ్ఛగాఁ

బాటిపోవచ్చును.

రఘు:— ఈ నీ మరుష్యులందఱు నన్నారకే వదలిపెట్టుదురా ?

రాయ:— వారు నా యాజ్ఞావశారము నడచిపొందురు. నే నేమి చెప్పినది చేయుదు. నాయాజ్ఞలేనిదే నీ యొంటిమీదఁ జేయి వేయరు.

రఘు:— నా కీ మాటలన్నియును వలదు. నీచంటి కిశ్వాసఘాతమును మాటలు నే నెట్లు నమ్మగలను ?

రాయమల్లుడు క్రద్ధభావముతో 'ఏమీ! నోటివచ్చినట్లెల్ల మాటలాడుచుంటివి. నీవు బద్ధుడవు గాకుండిన నామాట నమ్మ వచ్చునో లేనో తెలిపియుండెను వాడను నోరు బద్ధలుచేసి కక్కి నమాట మరల మ్రొగించెను వాడను.

రఘు:— నీవును నీచేతిలో బద్ధుడనై యుంటివి. నీయుష్టమువచ్చి నట్లు చేయగలవు. నీకు బుద్ధిపుట్టి నన్ను ముక్కలు ముక్కలుగాఁ జేరుగలవు గూడను మీఁద నాప్రాణ మాధార పడియున్నది.

రాయ:— వహవ్యా! నీవు బహుచతుత్కారపు మానిసి వలె నున్నావు నేలకు నేలు పాపములచేసితివి. వేలకు నేలమండి ధన మపహరించితివి. పలుమంది స్త్రీలను జెరవట్టితివి. చాలమందిని చంపివైచితివి. ఇప్పుడు నిన్ను మేము చంపి వేయును మని దీనముగాఁ జెప్పచున్నావు. ఈ వర్తతవధ మధ్యమున నిన్నహాయలును, నిరపరాధులు నగు జనులను సామాన్యధనములోభముచేతఁ జంపుదుండు నపుడు నీ పాపమును శిక్షించుటకుఁ జైన నొకఁడున్నాడని యెఱుంగవా? యందఱు మనుష్యుల ప్రాణ మొక్కటియే యని నీ మనస్సునకుఁ దోచదా? నీప్రాణము నీ కంఠతీకియో వారి ప్రాణమును

వారి కంతటిపి యుని యెఱుంగవా? పున దర్పముల నడంగి
చేతు భగవంతుఁ డందఱు దర్పముల నడిగించు పని యొక్క
నాఁడైనఁ దలంపవా? నీదర్పమును నొకనాఁడు పూర్ణ
మగునని యెఱుంగవా? నేను నీకు సత్ప్రశస్త్రముల నిచ్చె
దను. నీవు కోరిన పిచ్చెదను. నాతో నొక్కనారి యుద్ధమున
రింపుము. నీవు నన్ను జలం గల్గిన యెడల మిత్రుత న్నతం
త్రుఁడవు కాఁగలవు.

రఘు:— నీమనస్సు లంద తెక్కడకీ వెళ్ళెదరు? వారు న న్నూరక
విడిచి పెట్టుదురా?

రాయ:— ఇంద్రవృరును మన యుద్ధమున కిట్లు రాను.

రఘు:— నేను నీతో యుద్ధము నేమిను.

రాయ:— ఓరి పిరికిపందా! యిట్లు దినములకు నీనోటినుండి నత్యము
బయలు వెడలినది. నీవు నాతో యుద్ధము నేమివు. నరా
ధమా! నీకా సాహసము లేదని చెప్పుము. నీతిమానినకుక్క!

రఘు:— ఈ సమయములో మీనోట కెట్లు వచ్చిన పట్లు చెప్పవచ్చును.
నేను మీయధీనములో నున్నాను. మీరను మాటలన్నియు
నేను భరింపవలసి యున్నది.

రాయ:— నీవంటి పిరికివాడను నేఁ గాను. నీవంటి కాపురుషు డను
కాను. యుద్ధ మానన్న మైచుడు మరణమును దుచ్చుముఁ
జాతును. నేనొక్క చేతిని శరీరముతో నంటఁ గట్టుకొని
రెండవ చేతితో నొక్క దానితోడనే యుద్ధముచేసెను. నీవు
రెండుచేతులతో నీయిష్ట మయిన యాయుధములను దీసి
కొనుము. నేనొక్క చేతితో నొక్క ఖడ్గమును ధరించి నీతో
యుద్ధము చేసెదను. నా కెవ్వరును సహాయము చేయకు.
ఎవ్వరును మనపోరు నడ్డగింపరు. ఇది నావ్రతిజ్ఞ.

రఘు:— రాజుమల్లా! నీతో యుద్ధము చేయుటకు నాకేమాత్రము నిష్ఠము లేదు.

కోరికముచే శాంతమువీడి బందీకృతులైన దొంగలవైభవ దృష్టి మరలించి రాయమల్ల గోవిందుడు 'చూడండి హతభాగ్యుని! ఇంతకాల మెట్టివాని నేవచేయు చున్నారో చూచితిరా? ఎవరిమాట ప్రకారము మీరు కూర్చుండుఁ దలసిన కూర్చుండుటకు నిలువుఁ దలసిన నిలుచుట మొదలగు చేతలు నేయుచున్నారో, ఎవడు మీపైనఁ బ్రభుత్వము చేయుచున్నాఁడో, ఎవరికిమీరు రాజభోగము నిచ్చుచున్నారో, దోపిడి సాముల్లో నరభాగము నిచ్చుచున్నారో యట్టి మీదళవాయి యెంత ధైర్యశాలియో, యెంత వీరపురుషుఁడో, ఒక్కసారి వాని ముఖము చూడఁడు.'

బందీకృతులగున దొంగలు రాయమల్ల సాహేబు యొక్క వీరత్వము నెంతయుఁ బ్రశంసించిరి. రఘునాథుని భీరుత్వము నెంతయు సందించిరి. ఇన్ని దినముల నుండియు నిట్టి నీచజాతి కుక్కకు నేవఁ జేసితిమని వారి మనస్సులందుఁ దిరస్కార భావ ముదయించెను. ఆ తిరస్కార సూచనలు వారి ముఖములందుఁ బొడకట్టెను.

రాయమల్లుడు చాల యాశతోఁ బైమాట లెల్ల వక్కాణించెను. రఘునాథునితో నెప్పుడో యొకప్పుడు బాహుయుద్ధముచేసిన బలవరాక్రమములు చూపింప వలయు నని యాతని కెంతయో యాశ యుండెను. రఘునాథుఁ డెంత భీరువును కా పురుషుడు నని యాయన యుచుమానింప లేదు. రఘునాథుఁడు యుద్ధము చేయుటకు వెనుకంజ వేసినపు డాయన యిట్లు చెప్పెను. 'రఘునాథా! మంచిది. నేను నిన్నునుఁ నీదళమును యానత్తురు విడిదిపెట్టుట కొప్పుకొంటిని. నీవొక్కసారి సాహసము చేసి యుద్ధము చేయుము. మనుష్యు లెవ్వరు నెల్లకాలమును జీవింపఁబోరు. ఎప్పుడో యొకప్పుడు చావు తప్పదు. కావునవీరు

నీవలె యద్ధము చేయఁచుఁ జేయుచు నెందుకు జావఁ గూడదు ? రాజ
భక్తుని పేరు నేల కిళకము చేయవలయును? నప్పుచునప్పుచు మృత్యు
వు నేల చూలింగనము చేసికొనఁ గూడదు ! చూడు యద్ధ ఫలము
చెప్పటకు మీరేలు ఒక వేళ నీచేతిదెబ్బఁబడి నే జావవచ్చును నీవే
బ్రతుకవచ్చును. అటులైన నీయానజ్ఞీవమును నీకుఁ గీర్తియుఁడును.
నీయనఁచులు నిన్ను దేవుఁడవలె భక్తిశ్రద్ధలతో గొలిచెదరు. నీన్నెవ్వ
రునికఁ గారాగారమునఁ బెట్ట జాలరు. నీవేదిధముగా నీవర్యతప్రదేశ
మున నిపుడు స్వతంత్రుఁడవై యున్నావో, యేదిధముగా రాజువై
యున్నావో, యావిధముగా నెల్లకాలముందువు. నీస్వాతంత్ర్యమునింక
నెవ్వరును లాగుకొన లేదు. లాగుకొన సాహసింపలేదు.”

రఘునాథుఁ డింకఁ గంత మెత్తలేదు. నోటినుండి మాట వెడల
లేదు. నలుదిక్కుల దొంగలు తిట్ట నారంభించిరి. తా నొక్కఁడు
ధైర్యము చేసిన నందఱికిని విడువల యగునప్పుడు వాడు సాహసము
చేయ లేక పోయెను. ధైర్యముచేసి నలుదిక్కులు చూడలేకపోయెను.

అంతట రాజుమల్లసాహేబు వాని సాహసముం గూర్చి
నిరాశ నొంది తిరస్కార పూర్వక స్వరముతో నొక భటుని దిక్కుకు
మొగ మిడి వీనినిఁ దన్నుచుఁ దన్నుచు దొరతనపువారి కొల్వాలు
దగ్గఱకు దీసికొని పొండు. మనుష్యుని దేహ మున్నదిగాని వీరికి
మనుష్యత్వ మే మాత్రమును లేదు. దొంగలలో నింత భీరుని ఇంత
కాపురుషుని, ఇంతసీచుని, నేనిం కొకనిని బాడలేదు.

రఘునాథుఁడు మనస్సునో ‘దల్లి! భూదేవీ! నీవు బ్రద్దలై
నన్నుఁ గడుపురఁ బెట్టుకొనుము. నేనింక సహింపఁ జాల’ నని
చింతింపఁ దొడంగెను.

రాయమల్లుని యాచి ర్భావము

రాయమల్లుని హేతు తన యితర కార్యములను జక్కజేసికొని యనుచరులతో నట్టు లాజ్ఞాపించెను. 'మీలో సిద్ధ తీర్థ తొక్కిక్క దొంగకుఁ గాఁబలాగా నుండుడు. ఎవ్వఁడును బాటిపోకుండఁ జూడుడు. ఎవ్వఁడును గొడవొందనుండి క్రిందిపల్లములోనికి దుముక కుండఁ జూడుడు. బహు జాగ్రత్త ! జాగ్రత్త !'

తరువాత నొక గంట కస్త్రుధాతులైన భటులు దొంగల గుంపును జట్టుముట్టి పెర్వతమార్గమున నడిపించుకొని బోవుచుండిరి. ఈ దృశ్యము చూచుట కెంతయో కాతుకప్రదముగా నుండెను. మధ్యాహ్న కాల మగుచున్నదికి నొక అనేకేతరస్థలములనుండి యీ విధముగ నే దొంగలను బట్టుకొని రాయమల్లుని యనుచరులు వచ్చుచుండిరి. ఈ దొంగలను బట్టుకొనుటకు నాలుగు వైపులను రాయమల్లుడు వలలను బన్నియున్నాడు. ఆ వలల నిప్పుడెత్తగా నీ రెండునంప త్వరములనుండియు చాచావు రెండువేల యైదువందల మంది దొంగలు వట్టువడి నట్టు లెక్కకువచ్చినది అనేకేతరేతర స్థలములందడవుల మధ్య నున్న పెడిపోయిన పెర్వతదుర్గములనుండి పట్టుకొని చిన్న చిన్న ప్రభువుల వశమునందు గ్రామకారాగారములందు బందీకృతులుగఁ జేసి యుంచెను. నేఁడా దొంగల నందఱ నొక్కచోట నీయన చేర్చుచుండెను. ఈ దృశ్యముచూచుటకు విచిత్రముగ నున్నది !

ప్రతి గ్రామమునందును, ప్రతి నగరమందును, నీ సమాచారము వల్లడి యయ్యెను. రాయమల్లుగోవిందుడు రెండు సంవత్సరములు పరిశ్రమ చేసి రఘునాథుని దొంగల గుంపును యావత్తు నొక్క సారి గాఁ బట్టుకొనెనను వార్త చాలదూరము చుట్టు ప్రక్కల వ్యాపించెను.

ఈ వార్తకు జూరలు పలవలు పుట్టి యతిశయోక్తులతో వ్యాపించె ననుటకు సంభవము లేదు.

నలువైపుల సీవార్తను వినిన వారతని కనేకాభివందనలు చేసి వారంభించి వయోవృద్ధులతో కనేకాశీర్వాదము లీయ నా గిరి. అందఱును సంతోషమున మేన సంతోష పులకాంకురములం బొంది. గృహస్థుల కిష్టమునకడమ దారభ్రతాదులను వెంటఁ దీసికొని యితరగ్రామములకును, నగరములకును బ్రయాణము చేయఁ గల మను నాశతో నుండ్రి. దొరతనమువారు రాయమల్లునికి జీత మెక్కువ చేసిరి ; వేయి రూపాయలు పరితోషికముగా సచ్చిరి.

రెండు వగులును, రెండు చాత్రులును నిరంతర ప్రయాణము చేసి రాజునుల్ల సాహెబు దొంగల మీద నేరము ప్రబోధించి కొంతవఱకు నిశ్చింత మనస్కుండై యుండెను.

తారనగూడ నా సమయములో నజయసింహుని యంటికిఁ బంపించినై యెను. అందుచేత నావిష మమునఁ గూడ నాయన నిశ్చింతతో నుండెను. పై కార్యమును నిర్వహించుకొనిన పిమ్మట మూడవ నాడు తానజయసింహుని జూచుటకు బయలుదేరెను.

మార్గమధ్యమున రాత్రి యైనందునఁ బర్వత బ్రదేశముపై నొక్క సక్రమమున దాయన విశ్రాంతి కొఱకు విడిసెను. అప్పు డాయన చేతిలో నిక నొక పనితెను. అతడీ సారి తార యాస్త్రిని దిరుగ సంపాదించు తెట్లని యోచించు చుండెను.

సక్రమమునఁ బ్రవేశించిన తోడనే ముగ్గురు నలుగురు మనుష్యు లొక చోటఁ గూర్చుండి తన పేరెత్తి మాటలాడు చుండగా నాయన విన్నను. వాఁడొక్క పలువు మీదఁ గూర్చుండి మద్యపానము చేయుచు నాలోచించు చుండెరి.

రాజుమల్లుడు గృహము ప్రవేశించు నప్పటికి వారిలో

నొక్కఁ డిట్లనెను. 'బేను' నాయభిప్రాయమున రాయచుట్లుఁడు నీచత్వమున నేరుతక్కువ భజంగరమైన ద్రోహి! భజంగరమైన పాపి! రఘునాథుని కంటఁ దక్కువ దొంగ కాఁడు. ఏరుయు నెఱుంగ నెట్లుండి చాల దుర్మార్గుఁడని చెప్పిపొయ్యెను. ప్రజల యెదుటఁ జాల సాధువు వలెఁ బ్రకటించుకొనుచున్నాడు.

రాయచుట్లు గోవిందుని జూచి వారికి మాట లాడ కూర కుండ నాచిత్యముఁ జాన్పించ లేదు. అతనిని జూచి యెవ్వరూ ననుమానించుట కనకాశములేదు. అతఁ డసాధారణమైన యొర్పుఁ గలవాఁడు. అతని శాంతభావమును జూచిన వాఁ డెవ్వఁడు విది వట కెఱిగి యుండని యెడలఁ బ్రతిధిక్షేప గాయచుట్లుఁడని యనుమానింపఁజాలరు. భీతిని బుట్టించు చిన్నము లెవ్వియు నాయన యందుఁ గాన్పించవు. కాని యాచున ప్రకాశవంతమైన కనులఁ గాంచి నప్పుడు చాల విచక్షణ జ్ఞానముగల వ్యక్తియని గూఁతునను గ్రహింపవచ్చును. ఆచున మోమునందొక యపూర్వ జ్యోతి యున్నది. ఆజ్యోతి యాయన యపూర్వసాహసమును దూరదృష్టిని వెల్లడిచేయును. అనేక మహాపాపు లాచున సేత్రద్వయము నందలి జ్యోతినిగాంచి నిర్వీర్యులగు చుండిరి. ఆచున చూపుకను భూభంగమునకు వినేకలనేక సమయముల గడ గడ వడఁగి పోయెదగు.

రాయచుట్లుఁడు చాల సంతోషించెను. ఈ పర్యంత ప్రదేశము లోని చిన్న చిన్న సత్రములలో నిదివఱకే పరిచయములేనివారు సతి త్వరితముగ స్నేహములు కలుపుకొని మాట లాడుదురు. నుంచి పరిచయము చేసికొని మాట లాడుట కెవ్వరు నేమాత్రమును సంతో చించరు. అందఱు నొక్క నిమిషములో స్నేహితు లయ్యెదరు. ఎన్ని దినముల నుండియో పరిచయ మున్నట్లు నెన్ని దినముల నుండియో మాటలున్నట్లు నన్యోన్యార్హకర్షణమును బొందుదురు. సత్రము దాటంగనే

యెవరి దారి వారిది.

రాయమల్లుడఁ మనుష్యుల వంకఁ జూచి మీరు రాయమల్లు నెఱిగి యున్నట్లు నాకుఁ దోచదు. అందుచేత నాయన యెడల నన్యాయ దోషారోపణములు చేయు చున్నారు. మీరు రాయమల్లు నితోఁ బరిచయ మున్నదా!

జవాబు:— ఉన్నది.

రాయ:— ఎన్నటిని లేదు. పరిచయ మున్న యెడల మార్చిట్టి యన్యాయ దోషారోపణ యెన్నటికిని జేయరు.

జవాబు:— అయినఁ గావచ్చును. మీకు రాయమల్లునితోఁ బరిచయ మున్నదా యేమి?

రాయ:— చిత్తము. ఆయనతో నాకుఁ గొంచెము పరిచయ మున్నది.

ప్రశ్న:— ఆయనను మీరు మంచివానిని తలంచెదరా?

రాయ:— చిత్తము. జెను.

అక్కడఁ గూర్పుండి మాటలాడు చున్న మనుష్యులు తమ మాటలను గట్టిపెట్టి స్థిరభావముతోఁ బైవాద్యుఁడై వాగ్వాదమును వినుచుండిరి.

ఆచ్చటి మనుష్యుడు:— 'రాయమల్లుడు మంచివాఁడు కాడని నే నందును. నాతోఁ బైతివాఁడు నేయుట కెప్పుడు సాహ సిండుకో చూడెదను.'

రాయ:— అయన మంచివాఁడు కాఁ డని మీ కేమైన విశేష కారణ మున్నదా?

జవాబు:— కారణమూ? కారణ మింకేమి కావలెను దొంగ కాని వాఁడు దొంగను బట్టఁ గలఁడా? దొంగయే దొంగను బట్టును.

రాయ:— అన్ని సమయములందు నందితియెడల నీమాట వర్తింపదు.

జవాబు:—నీపేషెడవోయి! నీన్నె నెవడును మా మాటల కిడ్డము రమ్మని పిలువలేను. నీ డొంబపు మామలు ఖేసినా నాకు గోనము వచ్చు చున్నది. నీ కేక—

రాయ:—(మాట కిడ్డము వచ్చి) కోనమువచ్చుచున్నదా! ఇంటి కిల్చి కొంచెము చల్లని మంచినీళ్ళు బ్రాగుము. మామాటలు నా కిన్యాయ మని అర్థమైనది అందుచేత నీను ప్రతివాదిము చేసితినని, రాయమల్లుడు మీకెట్టి యపకారమును జేసియుండఁ దల నాకు దోహదు చున్నది. అందున నన్యాయముగ నవ రాధిక జేయుట నలన. మీ కేమియును లాభము లేదు.

జవాబు:—నాకేయపకారమును జేసి లేడని మీ కెట్లు తెలియును!

రాయ:—అటులనా? అటులైన మీరు గూడ రఘునాథుని దొంగలలో నొకగు కాబోలు. రఘునాథుని దొంగల గుంపు వంత నాకునె కట్టుకొనె నని కాబోలు మాకింత యొడలు మెడలు.

రాయమల్లుఁ డీట్లు మాట లాడు చున్న మానిసి యాకారలక్షణములు చూచిన, యెడల సాధాన మనస్సులు భయమున వెరంగందెదరు ఆతని కాకుము చివ్వు మైనది, సుఘటిత మైనది. హతాత్తుగఁ జూచిన సతఁడు అమితఃపలశాలిగా గాన్పించును, అట్టివానితో నీ విధముగా నెదిరించి మాట లాడుటను జూచి యేదో భయంకర మైన జగడము రాగలదని యుచ్చటివారండఱును దలంచిరి. ఇంత బలవంతుఁ డగు మల్లునితో శాంత చిత్తుడను బలహీనుఁడు నగు నీతఁ డెదిరించి మాట లాడుచున్నాఁ డని యందఱును దనంచిరి. ఎవ్వరు నొక్క మాట మాట లాడ లేదు. అక్కడ నగ్ని హోత్రము ప్రజ్వలించు చున్నది. అందులో నెవడు సాహసింది. యాజ్ఞముఁ బోయఁ గలఁడు?

కాని యీ బలిష్ఠుడు ప్రోధోన్మత్తుడు కాలేదు. కావున నాతడు ధీరగంభీర స్వరముతో, “మీ రెవ్వనితో మాటలాడు చున్నారో యెఱుంగ రని నాకు దోచుచున్నది. నేను మీకొకటి చెప్పుచున్నాను. కొంచెము నోటికి బుద్ధి తెప్పించుకొని మాట లాడుడు.”

రాయ:—నేనే మహాపురుషునితో మాట లాడుచున్నానో యాయన పేరు నా యదృష్టవశముచేత నింకను తెలియ లేదు. తెలియ వలసిన యావశ్యకతయు లేదు.

ప్రశ్న:—మీ రెవరు ? ఈ దేశమువారేనా ?

రాయ:—నే నక్కడ నున్న నక్కడ వాడనే! నే నీ రాజ్యములోని సామాన్యప్రజలలో నొకఁడను.

తిరుగఁబ్రశ్న:—సీవు చూడఁగా రాయమల్లుని సహాయపురుషునివలెనే యున్నావు. లేని యెడల వానిని దూష్టించిన నీకెందు కింత కష్టము!

రాయ:—ఔను ఆమాట నిజమే. ఆయన చాటున నాయన మీదఁ లేనిపోని యపవాదములు వేయు చున్నారె. ఆ మాటలు నేను నహింపలేను.

ప్రశ్న:—నే నేమి యబద్ధపు దోషారోపణఁ జేసితిని ?

రాయ:—నిశ్చయముగాఁ జేసితిరి. మఱచితిరా ?

జవాబు:—నేను నమ్మిన దానిని జెప్పితిని.

రాయ:—మీ నమ్మకము తప్పు.

జవాబు:—ఏమీ ! నోటికి పచ్చినట్లెల్ల మాటలాడు చుంటివే! ఈ మాట తిరిగి జెప్పితివేని నాకే చూడఁగలవు. ఇప్పుడే దెబ్బఁ దినఁ గలవు.

రాయ:—అందుకు నే నేమాత్రమును భయపడను. సీవు చూడ

సనాతనముగా నా సామర్థ్యముఁ జూడఁ గలవు. దానికి నేను
సిద్ధముగానే యున్నాను.

జవాబు:—మిత్రుఁడా! చూడుము! శివలె మొగమోటమి లేక
మాటలాడు మనుష్యులు చాల మంచివారలు.

రాయ:—ఔను. తమరు హఠాత్తుగ మాటుటఁ జూడ నా మన
స్సులోఁ జాల భయము వేయుచున్నది. అకస్మాత్తుగాఁ బెద్ద
మనుష్యుల చిత్తవృత్తి యీ విధముగా మాటిన దేమి!

జవాబు:—చూడుము. మీవంటి నిదానస్థులలో నాకుఁ గొంచెము
పనియున్నది. మీరింత వఱకుఁ జెప్పిన చెడ్డమాటల నన్నిటిని
నేను క్షమి చుటకు సిద్ధముగా నుండిన.

రాయ:—చిత్తము. తామింక శిశిరముగా దయా స్వాంతులు కా
నక్కఱ లేదు. తను యన్యుహము నా కక్కఱలేదు.

జవాబు:—అట్లులైన నీ మాట లన్నియు నాకుఁ గోపము వచ్చుటకే
పనికిలిరాలి.

ఆ మహా బలశాలి యగు వ్యక్తి యీ మాట మీఁదఁ
గొంచెము కోపము నొందినవాడై గంభీరముగా నుపయుక్తమైన
మాటలను గొన్నిటిని పలికెను. వాని తాత్పర్య మేమనఁగా నీసారి
రాయమల్లుడు త న్నడిరించి మాట లాడిన వానిని గొట్టుటకు
సంసిద్ధుడ నని తెలియఁ బడుచును.

కాని రాయమల్లుఁ డా మాటలకే ప్రత్యుత్తర మీయక
మృదు మధుర మందహాసము చేయ నారంభించెను. ఈతని సాహస
మును జూచి యా మనుష్యుడు ఆ యా సత్రపు యజమానుని
సంబోధించి 'యాయనను మీ రెఱుంగుదురా?' యనెను.

సత్రపు యజమాని:—నే నాకున నింతకు బూర్వ మున్నడును
జూడ లేదు. కాని యిక్కడ కనేకులు పెద్ద మనుష్యులు

వచ్చుచుఁ బోవు చుండెదరు. మర్యాదగా వారి వారి కార్యములు చేసికొను చుందురు. వారందఱును నాకుఁ గావలసినవారే”

“ఇదిగో చూడుఁడు మీకు నేను జెప్పు చున్నాను. మీ రాయన నిప్పు డిక్కడ నుండి వెడలఁ గొట్టక పోయిన యెడల మర్యాదగా నుండను.”

సత్రపు యజమాని:—అయినను వెడలఁ గొట్టుటకు నా కేమియుఁ గారణము కనఁ బడదు. ఇక్కడ మీ కెంత యధికారమున్నదో యాయనకు సంత యధికారమున్నది. అయిన ఇచ్చట నే యన్యాయ కార్యమును జేయలేదు. నే నెట్లు వెడలి పొమ్మని చెప్పఁ గలను?

“ఆ పని మీరు చేయ లేక పోయిన నేనే చేసెదను.”

చుట్టు ప్రక్కలఁ గూర్చుండి యున్న మనుష్యు లందఱును గేవలము వింతగాఁ జూచు చుండిరి. ‘ఈ సరియైన బోల్లట యగును.’ అని వారనుకొను చున్నారు.

౧౬

నము యొక్క ఫలము

రాయమల్ల సాహే బనుమానించి నట్లుగాని భయపడి నట్లుగాని యే చిన్నెలునుజూపింప లేదు. అంతియకాదు. వైగా నా మనుష్యుని కింకను గోపము వచ్చునట్లుచేయుట కుచ్చైస్వరంజున నవ్వఁ జొచ్చెను. సత్రపుయజమాని :— మా సత్రమునుండి యెవరినైన వెడలఁగొట్టవలసిన యవసరము వచ్చినేని నేను వెడలఁగొట్టెదనుగాని యింక నెవరు నాపనియందు జోక్యము కలుగఁ జేసికొనఁ గూడదు.

“అమానిసి నా కనవసరముగాఁ గోపము లేష్టించు చున్నాడు

నాని నీ నిమిషములో గంటి పాతవైచెదను.”

రాయమల్లుడు కొంచె మాడ్చే పణస్వరముతో “మహాశయుల నామధేయము! నివాసము!” అని ప్రశ్నించెను.

ఆ మనుష్యుడు శాంతభావముతో ధీరగంధీరస్వరమునఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ‘నా పేరు జగత్సింహుడు. ఈ సర్వత ప్రదేశమున నన్నెఱుంగని వాడును, ఎఱిగి భయము పడని వాడును ఒక్కఁడును లేడు.’

అతని పేరు విని గానీ సత్రములోని జను లందఱు నులికి పడుదు రనియు, దనతో వాగ్విత్తండము చేయువారు సర్దుకొని తన్ను ముమాపణ కోరుదు రనియు, నంతకంటె మూర్ఖ పోవుదు రనియు జగత్సింహుడు తలంచెను. కాని రాయమల్లుఁ డీ పేరు విసి మూర్ఖి తుఁడు కాలేదు; చకితుఁడును గాలేదు; ఏమాత్రమును జలించలేదు. అతియ కాదు. అతని మనస్సులో సంతోష మయ్యెను. అతనిని గూర్చి యింకను దెలిసికొన వలయు నని యతనికి బుద్ధి పుట్టెను. కాని యా భావము నాయన బయటఁ బెట్టలేదు.

జగత్సింహుఁ డచ్చట నొక్క ప్రసిద్ధ దుర్గాంతపురుషుఁ డని వాడుక. దొంగలలో నతనికిఁ జాల సంబంధ మున్న దని చాల యనుమాన మున్నది. కాని యాతని నెవ్వరును దొంగలతోఁ గలిసి యుండఁగా జూడ లేదు. కాని రహస్యముగా నతఁడు రఘునాధునితోఁ గలిసి యనేక దుర్మార్గ కార్యములు చేసి యున్నాడని సర్వసాధారణముగా జనులు చెప్పకొందురు. అతఁడు తన పేరుదెలియఁ బఱచి సంతమాత్రమున నింటిలోని జను లందఱును నడలి పోయిరి. కాని రాయమల్లుఁడు మాత్రము వెనుకటి వలెనే నవ్వుకొనుచు శాంత భావముతో నుండెను. జగత్సింహుఁడు తా నాన పడిన కార్యము కాకపోయినను బూర్తిగ నిరాశ నొందలేదు. ‘నా పేరు నినినఁ బులియు మేకయు భయముపడి

యొక్క రేవున నీర్లు త్రాగునే, ఈ మానిసి శిమాత్రమును జలనము కలుగజే. ఈతఁ డెవరు? ఈతని సాహస మేమి?” అని యతఁడు వితర్కింపఁ జొచ్చెను.

రాయమల్లు:— అట్లులైన రఘునాథుని దళ మంతయుఁ బట్టు వడిన దని మీకు విచారముగ నున్నదా?

జగత్పింహళుఁ డీ మాట విని శ్రోధముచే గను లెట్టవడఁ గఱోర గఱ స్వరముతోఁ బ్రశ్నించెను. ‘ఏమి చెప్పిదవు? మీ మాట గర్థమేమి?’

రాయ:— ఏ మున్నది? నేను మామూలు మాటయే చెప్పితిని. మీ లెక్కువ యర్థము చేసి కొన నక్కఱలేదు. మీ వంటి తీర్ణబుద్ధి కాలు లెక్కువ యర్థము చేసికొను నెడలఁ తేసి కొనవచ్చును.

జగ:—అదిగో! నీవు మరల నట్లే మాట లాడు చున్నావు. ఇంక నొక సారి మాట లాడిన నీ తలకాయ బ్రద్దలు గొట్టెదను.

రాయ:—సాహసమున్న యెడల నా పని సులభమేమో చూచెదను. కాని నా బుట్ట కొంతయు గట్టిది. ఒక పట్టునఁ బగులదు.

జగ:—నేను రాయమల్లునిపై మిథ్యా దోషారోపణఁ జేసితి నని చెప్ప వద్దు.

రాయ:—ఔను. నే నా మాట యంటిని. అంటి నేమిటి? ముమ్మా టికి నందును. నీవు ఘోరతర మిథ్యావాది వని యిప్పు డనుచున్నాను.

జగత్పింహళుఁ డింక సహింపలేక పోయెను. అతఁడు తన యంగీనుండి పిస్తోలును బయటికి లాగుటకుఁ జేయి లోపలికిఁ జెట్టెను; పిమ్మట నిట్లు చెప్పెను ‘జాగ్రత్! నోటికి బుద్ధి లేచ్చుకొని మాట కాడుము! ఇప్పుడే నీకుఁ దగిన చిహ్న కాఁ గలదు.’

జగత్సింహుడు డాతనికి గుటిపెట్టి కాల్చి చంపుటకుఁ బిస్తోలును తేబు నుండి తీయుటకుఁ బ్రయత్నించుచు డెను. ఈనంగతిని రాయ మల్లుడు కనిపెట్టి యుండెను. అయిన నతఁ డేమియుఁ జలించలేదు. అంతియ కాకి జగత్సింహుని కంటఁ జగ్గోరతర స్వరముతో “ నేను నిన్ను మిథ్యావాది యనుటకుఁ గారణ మున్నది. రాయమల్లు గోవిందుడు మీ కేమియును హాని చేయ లేదు. మీరే యాయనను దూషించుచున్నారు—”

అయిన చెప్పుచున్న మాట లన్నియు నోటి నుండి బయటకు రాకముందే జగత్సింహుడు కొంచెము వెనుకకు నడచి యంగీ లోపల నుండి పిస్తోలును బయటికి లాగెను. రాయమల్లుడు నందుకు సంసిద్ధుడై యుండెను ; చిక్కఁ జునునములో నాకలి గొన్న పెద్దపులి వలె నాతఁడు జగత్సింహుని మోడపై కుటికెను. ఇంతవఱకును రాయమల్లుఁ శాంతమూర్తిని జూచి యాతఁ డెంతయో నీరీహ మనుష్యుఁడని యంద అనుకొను చుండిరి. వారందఱిప్పు డాతనిఁ జూడ నంత మహాబలశాలి యగు జగత్సింహుని నొక్క సారి చుట్టవేసి పట్టుకొని విశేష ప్రయత్నము లేకుండి నొకటి రెండు పట్లుపట్టి నేల మీదఁ బడ వైచెను. అందఱు నాశ్చర్యపడిరి. పిమ్మట నతఁడు, ‘ ఇతఁ బిస్తోలు సాటవేసెదవా లేదా?’ అనెను.

జగత్సింహుని చొతినుండి పిస్తోలు క్రిందఁ బడెను. ఎవ్వరును వారి జగడమున కిడ్డము రాలెదు. కాని యీ వ్యవహారముఁ జూచి యందఱు నబ్బుర పడిరి. జగత్సింహుని శక్తినిశింపఁ జేయుట రాయమల్లుని కెంతో కష్టము కాలేదని యందఱు ననుకొనఁ జొచ్చిరి. ఎవ్వరికిని బెద్దదెబ్బ యేమియుఁ దగుల లేదు. ఆ శాంతమూర్తియు సూక్ష్మకాయుడు నైన రాయమల్లుఁ డంత పెద్ద యేనుఁగు వంటి జిట్టి నొక బాలుని రీతినిఁ గ్రిందఁ బడవైచెను. జగత్సింహుడు తన

నడుమున నున్న నాడి యైన యొక్క నురియుం గొని రాయమల్లునిపైఁ బడవచ్చెను. తక్షణమే రాయమల్లుడు తా నిదివఱ కితని యొద్ద నుండి లాగుకొనిన పిస్తోలును వాని వైపు గుఱిపెట్టి “నీ పిస్తోలుతోనే నీవు చచ్చెదవు. ఇంకనైన గొంచె మాలోచించుకొమ్ము.”

జగత్సింహుఁ డెలుంగెత్తి ‘నీ వెవడవు?’ అని యడిగెను. రాయః—‘నేవ్వడనో మీకుఁ దెలియ వలయునా?’

జగః—‘ఔను.

రాయః—‘జనులునన్ను ‘రాయమల్లు గోవిందుఁ’ డనియెదరు.

సర్కారువారు నన్ను ‘రాయమల్లు సాహేబు’ అనియెదరు.

జగత్సింహుఁడు తక్షణమే తని చేతి నుండుఁ దళదళ మెఱయు చున్న కత్తిని గ్రుండఁ బెట్టి యెంతయో పెద్దయానివలె విషయసంభ్రమముతో ‘ఓహో! తమరా! అట్లు కాని యెడల నింత సాహస మెవరికీ గలదు? తమ్ము నెఱుంగ లేక పోయితిని. క్షమింపుడు!’ అనెను.

జగత్సింహుఁడు మహాసంభ్రమముతోఁ దనపేరు నుచ్చరించు నప్పు డక్కడ నున్న తక్కిన వారందఱు నెంత చకితులైతే యంత రాయమల్లుని పేరు విన్నంత మాత్రమున నొక్క మారుగా భయమును బొందిరి. అటుపిమ్మట వారందఱు నాయద్భుత పురుషపుంగవుని వంక నిశ్చేష్టికులై చూచు చుండిరి. ఇంత వఱకు నతని పేరు విని యుండఱు నాశ్చర్యముగాఁ జెప్పుకొను చుండిరి. ఇప్పు డట్టి వీరపురుషుఁడు వారి యెదుటఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెను.

రాయమల్లుఁ డీ నకల విషయములను లక్ష్యము నేయక దక్క నున్న యొక చిన్నగృహము ప్రవేశించి లోపల తలుపు వేసి కొనెను. అంతకు ముందు పాంథ శాలాధ్యక్షునకుఁ దన్ను ప్రార్థుటఁ జేరితి తోడనే నిద్ర లేపు నని చెప్పి యుండెను.

ఒక గదిలోఁ బ్రవేశించి తలుపు వేసి కొనసే గాని యతని నిద్ర పట్ట లేదు. అతని మనస్సులో నొక క్రొత్త యాలోచన పుట్టెను. అతఁడు కేవలమును జగత్సింహునిఁ గూర్చి యాలోచింప మొదలు పెట్టెను. జగత్సింహుని పేరిడి వజ్ర శాతని చెవి ననేక వర్షాయములు వడి యున్నది. వాడు వర్వత ప్రాంతములోఁ బ్రసిద్ధి కెక్కిన పొగరు బోతు. ఈ పేరు మీఁద నన్నియో కూసీ నేరములు వచ్చినవి. అనేక విచారణలలో నీపేరు ప్రసిద్ధమే. కాని యీ పేరింక నెద్దియో నందర్భములో విన వచ్చెను. చాల నేపాయన చింతించెను. కొంచెము నేవటికి నజయసింహుఁ డొక సారి యాయనతో నొక నందర్భములో నీయన పేరు నెత్తి యున్నాఁడు. ఆ సంగతి మన రాముచుట్టునికి జ్ఞానకము వచ్చెను. అప్పు డీయన యోచింప నారంభించెను. 'ఈ జగత్సింహుఁ డా జగత్తి హుఁడేనా? ఈయన యేనా. తార నవతి తల్లితో నధర్మ ప్రణయమునఁ గలిసి యున్నది! ఈయన యేనా తార స్థిరాస్థి సంతను నిర్విఘ్నముగా ననుభవింపచున్నది? నే నెవరి నింత కాలము వెదకి పట్టుకొన వలయు నని యను కొను చున్నానో యట్టి వాడు స్వయముగఁ దనంతటఁ దాను నా కెఱిగించు కొన్నాఁడే!'

ఈ విధముగ జింతించుచుఁ జాల కాలము గడపెను. అంత హఠాత్తుగ నాయన యాలోచనకు భంగము వాటిల్లెను. సత్రము వెలుపల నెవ్వరో మాట లాడు చున్నట్లు వినవచ్చెను ఎవ్వరో చాల యాతురతతోఁ బలుకు చున్నట్లుండి. "ఈ రాత్రియే వెళ్ళిన నేమి ఫలము! రేవటి యాదయమున వెళ్ళ వచ్చును."

పైమాటలకు మఱి యొకరు బదులు చెప్పుచున్నారు. "కాదు. కాదు- నే నీ రాత్రియే వెళ్ళవలయును. నీవు నా గుఱ్ఱమును దీసికొని రమ్మి."

“ఈ యధికారమున నెట్లు వెళ్ళవచ్చునో చెప్పుము.
 రాక్షసే వెళ్ళిన యెడల జాలా యిబ్బందుల వాటియొద్దరు.”

“నే నిష్పక్షే వెళ్ళెను. — నే వృక్షే వెళ్ళితీరవలయును”

రాయమల్ల సాహేబీ సంభాషణ విని, కంఠస్వరముల నానవాలు
 వట్టి జగత్తి హుళుడు రాత్రినే సతమునుండి వెడలిపోవుటకుఁ బట్టు
 పట్టు చున్నాడనియు సత్రపుయజమాని మానసి చెప్పుచున్నాడనియు
 సనుమానించెను. ఏ శాంతిముసేత నింత యాతురతతో జగత్తిహుళుడు
 పాటిపోవఁ జూచు చున్నాడని యాయన యాలోచింపఁ
 దొడగెను.

Act 34386

కొన్ని క్షణములకుఁ బిచ్చుట నా భుక్తు సత్రపుయజమాని కంఠ
 స్వరము వివశ్చెను. “జగతిరేయి కొండ దాఁ బోవుట చాల యాప
 దతోఁ గూడినది. నే నిచ్చటికిఁ గూడఁ బోవలదని వారించుచున్నాను.
 వెళ్ళినయెడల నావలలు రాఁగలవు.”

891. 443
 ప్రశ్న

రాయమల్ల సాహేబు చెవి యొగ్గి యన్ని సంగతులను నప్ప
 ముగా వినుచుండెను. “ఇంత రాత్రి జగత్తిహుళు డే తారణమున
 వెళ్ళవలయును. తొందర పడ చున్నాడు.” అని తలపోయుచుండెను.

సకల సున్న కిటిలో నుండి రానున్నట్లుండు లేచి చూచెను.
 జగత్తిహుళుడు గుట్టుముసక్తి బడులు దేరుటకు సిద్ధముగా నుండెను.
 సత్రాధికారి నిట్లు ప్రశ్నించెను. “ఇక్కడ నుండి బూండు గ్రామమునకు
 వెళ్ళుటకు మంచి మార్గమేదైన నున్నదా?”

సత్రగృహకుడు, ‘లేదు’ అని జవాబు చెప్పెను.

జగ:—ఇక్కడ కెంత దూరము?

సత్రర:—దాదాపు పది క్రోసులు.

రాయమల్లు డిమాట విని “ఈతఁడు బూండు గ్రామము
 వెళ్ళుట కేమి కారణము? నిశ్చయముగా నేదో దురుద్దేశ మున్నది.

రూపాయల చొప్పున సాచ్చెదను.

జనాబు:— అటు లైన పని కాదు. ఇంక నెక్కువగా సేకువలయును.

జగత్తిం:— మీ కెంత కావలయును?

జనాబు:— మాకు మానిసి యొకటింటికీ రెండు వేల రూప్యముల నీయవలయును.

జగత్తిం:— ఇట్టి సామాన్య కార్యమున కిన్ని రూపాయలు కావలయునా?

జనాబు:— చాల కష్టమైనది.

జగత్తిం:— ఎందుచేత?

జనాబు:— ఇప్పుడు రాయమల్ల శోవిందుఁ జామెను రక్షించు భారము వహించినాడు. అది కాక యింక నొక మాట కూడ వింటిమి. ఈ పిల్లకుఁ జాల యాస్తి యున్నదట. ఆ యాస్తి నంతయు నెవ్వరో వందించి యనుభవించు చుండెదరట. దాని నెల్ల దిరిగి సంపాదించి యామె కియవలయునని రాయమల్లుడు ప్రతిజ్ఞఁ బట్టినాడు.

జగత్తిం:— అది వట్టి యబద్ధము. ఎవరు మీకుఁ జెప్పినది? ఎవడో త్రాగు బోతు వాడు చెప్పియుండి వచ్చును.

జనాబు:— అయిన నై యుండవచ్చును మాకుఁ బని మిలభముగాఁ గావచ్చును. మాకు బై మాటలలోఁ గాలక్షేప మెందులకు?

జగత్తిం:— రాయమల్లనాహే బాపిల్ల పిషయమ్మ రక్షించు భారము వహించిన మాట మీ రేమనుకొనియెదరు? వట్టి గాలి మాట కావచ్చును.

జనాబు:— కాదు, కాదు. గాలి మాట కాదు.

జగ:— అది యే మైన నేమి. మీరా పిల్లను దీసికొని రాగలరా?

జనాబు:— జేను. తీసికొని రాగలము.

జగః— ఎన్నడు?

జవాబు:— ఈ రాత్రియే. అంతయు సిద్ధమైన సరి. మేము కోరినది
మోహిస్తుట కొప్పు కొనిన సరి.

జగః— ఈ రాత్రియే? యెట్లు చేయఁ గలను?

జవాబు:— ఆ భార మంతయు మాది మీరు మా మాటకంగీక
రించిన యెడల మీ పని నెరవేరును.

జగః— ఇక్కడి నుండి బూంసి గ్రామ మెంత దూరము.

జవాబు:— దాదాపు పది శ్రోసుల దూరము.

జగః— ఈ రాత్రియే పోయి వచ్చుటకు వీలు లేదు.

జవాబు:— ఆ మాట మీ కెందుకు? మీ పని యగుట మీకుఁ
గావలసినది. మీరు రెండువేల రూపాయ లిచ్చుట కొప్పుకొనిన
యెడల మేము మీ పనిని జేసి చూపించెదము.

జగః— మంచిది. ఆ బాటికను నా యొద్దకుఁ తీసికొనిండు. మీ
మాటకు నే నొప్పుకొని యుంటిని.

వారలలో నొక్కఁడు:— ఒక్కొక్క మనుష్యునకు రెండు వేల రూపాయల
నిచ్చెనిరా?

జగః— రెండువేల సచ్చెను.

వానిలో నొకఁడు:— తరువాత మీరు పేచీ పెట్టిన మేము మీ
మాట వినము.

జగః— నీ నిచ్చెదనని నోటితో మాట యనిన తరువాత నొక మాటలాడ
వలసిన పని యే మున్నది?

అంతట వారిలో మూడవ మానిసి:— మేము ఆమెనుబట్టుకొని తీసి
కొని వచ్చితిమి.

జగః— (విశేష వ్యగ్ర భావముతో నాశ్చర్యాన్వితుఁడై) “తీసికొని
వచ్చితిరా?” అని ప్రశ్నించెను.

జవాబు:—అవును. తీసికొని వచ్చితిమి.

జగ:—ఎవరిని తీసికొని వచ్చితి? ఎప్పుడు.

జవాబు:—మూడు రోజులు పది రోజులు యామెనే తీసికొని వచ్చితిమి.

జగ:—ఎక్కడ నున్నది?

జవాబు:— మూడుమంది పిల్లలు ఎక్కడ నున్నాడు వదలి పెట్టుదుమా? నాయంబులు కొంచెము చీకటి పడిన తరువాత నూతి దగ్గర బట్టలు కట్టుకుంటూ వెళ్లుచుండగా జూచితిమి. ముంచి పీలయిన సమయము దొరికినది గదా యిది వెంటనే పట్టుకొని లాగుకొని వచ్చి యుకచోట దాచి యుంచుతిమి.

జగ:—ఎక్కడ? ఈ సత్రములోనా?

జవాబు:— ఇతర జిల్లా నున్నది లేదు. ఎక్కడనీ.

రాయమల్లుడి సంభాషణ. పని మీరే తప్పగో బాలిక నెత్తికొని వచ్చి రని స్పష్టముగా తెలిసికొన్నాను. అమెను జంపి సీరాటాకముగా నామె కూర్చి ననుభవించి వలయు నది జగత్సంహారాడి దుర్నయము నందినది. జేయు చుండి నది యాయన తలంచెను. ఇది సంభవము.

జగత్సంహారమును దిక్కున ముప్పులు మనుష్యులును సత్రము వంక ముందుకునడచి. సత్రపు గుమస్తాయుని భయంకర కార్యము నందు వారలకు సహాయము చేయుచుండెనని రాయమల్లుని కనుమానము తిగిలెను. సత్రములోనికి జేరి యాదుర్మార్గులు దూరమున ద్వారముగ వచ్చు గుట్టపు పదార్థుని పని చేసితిమి. సత్రసంరక్షకుని వారు వచ్చువా రెవరని యడిగి. ఆతడును వెలుగుపడి యెవరైన వచ్చు చున్నారోమో యని చూచు చుండెను. ఇంక నెవ్వరును వచ్చుట లేదని చూచి యాతడు వారల ప్రశ్నకు వెంటనే జవాబియి లేదు.

జగత్సంహారము:— 'ఎవరు వచ్చుచున్నారు' అని మరల అడిగెను.

నతపాకుడు. ఇక నే నొక్కరిని లానులేదు. ఎవ్వడో యొక ముసలివాడు పూర్తిగా గ్రామి తూటయి దూలుచు నక్కడకు వచ్చి నిల్చి యుండెను.

౨౦

బంధిని తార

పై జెప్పిన నల్లుగు భార్యనూరు చుట్టే నొడలు మరచి యున్న ముసలివానిని జూరక పంత్ కత్తిని నేరుచేచు. వారలు తమలో దాము మాటలాడుకొనుచునే యుండిరి.

తన గ్రామి వృద్ధుడు:— పంత్ వాడా! పోకిరాత్రి యొక గది నగు బాటు చేసి నుద్దేశమున నీ కట్టనినను గూర్చుండ నీను కాళ్ళు రెండును బాంధుల నొప్పుచున్నవి. ఎక్కడ నైన బంధు కొని దయ్యను.

నతపు గురూస్తా:— చాలా చాలు, నీ పొమ్ము. ఇంక నేటికి గది నగుబాటు కాదు ఈ గదిను నుద్దేశమున నీ కట్టనినను గూర్చుండ నీను కాళ్ళు రెండును బాంధుల నొప్పుచున్నవి.

ముసలివాడు వాత్తు చేత చూలుచు జిడయుగా నృత్యము జేయుచు 'పొమ్మనియె' వా! పొమ్మనియెదవా! నాయనా! చిలుకా! పొమ్మనియెదవా! బాగుగా జిట్టితివి. చాలా బాగుగా జిట్టితివి. కొంచెము విసుము. చూడుము. నాబూ! బాగుగా మాజం చేసితిని. నిషా మత్తెక్కినది.'

న. గు:— ఏమి టోయి మిక్కిలి గడవిద చేసెనవు. ఎందుకు పొనాయనా! ఈ గదియు నొక్కడ ప్రదేశము లేదు. నీ ప్రోవ పట్టుకొని పొమ్ము. ఈ రాత్రి కిక్కడ వీలు లేదు.

వృద్ధుః— రాత్రి యొక్క డ బాబూ! యొక్క డ వడక కుదుగును? రాత్రి చాల ప్రాప్తు పోయినది. లోపలి నుండి యెవరో నైన నొక్కడని వెడల గొట్ట నాకుఁ గొంచెము చో టిప్పించుడు. సత్త్రము లన్నియు రాత్రి యంతయు నిద్రపోయినవి. నేను రాత్రి యంతయు చూడుము ద్రాగినాడు. ఇప్పుడు నాకుఁ గొంచెము వాడు కొనుటక స్థల విప్పించుడు బాబూ!

సత్రపు విశేఖరి కర్కశ కంఠమున 'నేను చెప్పచున్నాను. ఈ రాత్రి యొక్క డ స్థలము లేదు. నీవు నీ బాంబూను' అనెను. వృద్ధుః— ఇక్కడ నుండి యింక నొక సత్రమునకు దూర మెంత యగును.

స. గుః— ఇంక నొక శ్రోనుదూరమున నుండును. ఈ మార్గము తిన్నగా నొక్కడకుఁ దీసికొని వెళ్ళును.

ముసలి యు ట్టూర్పు పుచ్చి కేర జటికిల బడెను. అనేక విధముల నొడలు త్రిప్పకొనుచు విఖముఁ ద్రిప్పకొనుచు వడకుచున్న కంఠముతో, 'నాయనా! తదూరమా? యొక్క డ నుండి యొక యడుగు పెట్టలేదు. బాబూ! నా కాళ్ళు లాఁకకొని పోవుచున్నవి. కావలసిన నన్నెవడైన మోసికొని పోండు బాబూ!' అని యా సత్రముముందు గడ్డిదీసిన సద్దమంగా బడి శరణు మూసికొని యొక్క ట్టూరుములో గట్టిగా గురకవట్టి నారంభించెను.

వాని వేషమును సంభాషణను జూచి యెవ్వరు ననుమానించ లేదు. సత్రపు గుమాస్తా వాని దురవస్థను జూచి యే మాటయు చెప్పలేదు. అందఱును, 'పోనీ, ఎవడో ముసలివాడు మత్తెక్కి క్రింద బడినాడు. అందుకు మనదేమి పోయినది.' అని యనుకొనిరి.

లోపల నున్న దుఘలు వృద్ధుఁడు మత్తుచే నొడల మరచియున్న వాడని యోచించి తమ సంభాషణ వ్యవహారము నారంభించిరి.

పిచ్చుట వారి మాటలు పూర్తికాగానే యిద్దఱు మనుష్యులు వారు తీసికొని వచ్చిన బాలిక సచ్చటికి దీసికొని నచ్చుటకు ముతయొక గది యొద్దకు వెళ్ళిరి. సత్రపు వ్రాతగాఁడీ దుర్మార్గుల గుఱ్ఱములను దీసికొని వచ్చుట కశ్వశాలకు వెళ్ళెను.

వాండ్రీ మాటలు యభిప్రాయ మేమన, ఈ మనుష్యు లిద్దఱును జగత్సింహునిని నొక పర్వత సమీపస్థ గ్రామమునకు వెళ్ళి యక్కడ నొక బండిమీఁద నెక్కించి తమ డబ్బు తీసికొని యిచ్చుటకు రావలయునని యున్నది.

అక్కడఁ ద్రాగి క్రిందఁ బడి కుంభకర్ణునివలె నిద్రఁ బోవు చున్న మునలివాడు నిజముగా మునలివాఁడా కాఁడు. మత్తెక్కి పక లేడు, నిద్రపోవుట లేదు. ఈమునలివాడు మఱి యెవ్వఁడును గాఁడు! రాయవల్ల గోవిందుడే ఈ సంగతి పాఠకు లీవఱకే గ్రహించి యుండ వచ్చును. అయిన నిక్కడఁ జెప్పట ముంచిది. ఏద్రు రహస్యముగా యాలోచించుకొను సంగతులపై నాయన అత్యముఖియింపెను. దీని మీఁద నేమి యాపాదము చేయ వలయునని యాయన భావించు చుండెను. తన ప్రాణము పోవు నని యాయనకు భయము లేదు. తా నొక్కఁడను దని ప్రాణము పోయిన నయిదుగురు మనుష్యుల నెదిరించి నిలువబడుటకు లేశముచు భయముగాని సంతోషము గాని యాయనకు లేదు. కాని దానివలన లాభ మేమి? అయిదుగురు, అన్నటికిని దెగించినవారు, దుష్టులు, ఆయనను వట్టుకొని కొట్టినయెడల నేమి నేయఁ గలఁడు? ఈ బాలిక తారాబాయియే యెన యెడల నామె గతి యేమి కావలయును? ఆబాలిక యంత మందభాగ్యురాలు. ఈ యాలోచనతో నాయన తల పగిలి పోవుచుండెను. ఏవిధముగా నీ దుర్మార్గులనుండి తానను రక్షింపవలయును? ఇదియే యాయనకు బట్టిన విచారము. చిట్టచివర కామున, “ఎంతవఱకు జరుగునో

చూచెదనుగాక! ఏదైన నొక్క యుపాయము కాన్పించకుండునా!"
యని స్థిరము చేసికొనెను.

తానకు నాపదమీద నొక చాల బాగుచేయునుండియు
నేదో యొక కష్టము, చూడట చిన్నతనమున నాస్తియంతయు నన్య
క్రాంతమైనది. తరువాత జన్మస్థాన భ్రష్టత్వము కలిగి వర్థమాన
గ్రామమున నుండివలసి వచ్చినది. విమర్శించి బాలదినములనటకు నామె
బ్రతికి యున్నదియుఁ జచ్చినదియు జాడలేకపోయెను. తరువాత
నామెను జూచి రఘునాథుడు మోహించి వివాహము చేసికొనవలయు
నని యెన్నియో ప్రయత్నములుచేసి విఫలమనోరథుఁ డయ్యెను.
దురదృష్టవశముచే నా యభ్యాసరాజు, పాపము! తండ్రి యభీష్టమున
నెరవేర్చు బోధించుండ నా రఘు ద రాశ్మిని చేతిలోఁ జిక్కి బండ్రి
యయ్యెను. రాజుచిట్లుచే సహించుమే లేనయెడల నా రాజీ
యామె కర్కశ మయ్యెడిదో చెప్పుజాలము. పాతకు లీ సంగత
లన్నియు నీహాకే యెఱిగియున్నారు. ఈ విషయముల నన్నిటిని గడచి
యేదో యొకవిధమున నామె యొడ్డునఁ బడినది. ఆమెకు వాసముండ
హాస తప్పిపోయినది. కాని మగలు నేమి యీ నూతనాపద! ఇన్ని
దినము లైతగుచిత జగత్సంహారు తార బ్రతికియున్నదో
తెలిసికొని యావిధముగ బాధించి యామెను జ. పియైన వేయవలయు
నని విచారముల సమకూర్చుచు డెను. ఆయ్యా! అర్థమేగదా సర్వా
వర్థములకును మూలము! ధనకాంత యెంతసాపిట్టిది! తాళక
నా సంపదయే తేకుండిన నామెను హిసించువా రెవ్వరుండురు?

ఘటనాచక్ర మవిధముగఁ దిరిగినది! ఎట్టి యద్భుత పరివర్తనము
ఎట్టి విషమ పరిణామము!

ఎక్కడ మహాకీర్తిమంతుడగు గోవింద సర్దారుడు! ఎక్క
పాతభాగ్యురాలగు తార! ఎట్టి యపూర్వ సంయోగము! రాయమల్లు

హృదయమును దయాప్రహహమున హృదేవుడు ఉద్రేకింప
కున్నఁ దార యిచ్చి దినములు జీవించునా ! సందేహమే. ఇందు
మహదాశ్చర్యమైన మాటను రెండుసార్లు తొగ యొక్క యావదను
సరియైన సమయములోఁ దెలిసికొని రాయమల్లుడు కార్యరంగమునకు
వచ్చి చేరెను.

కొన్ని నిమనములు జరిగిన పిమ్మట నాడలు గగన్పొడితెడు
నొక భయంకర కార్యము జరిగెను. ఆ దృశ్యమును జూచిన నెట్టి కఠోర
హృదయమును గోమల మగును తాతినందెయైనను గరగి పీరై
పోవును. అది యెదుట బడెను.

ఆ లోమకర్షక దృశ్యమును జూచి నాగుమల్లునివంటి స్థిర
నిర్మల స్వారతుఁడును బుద్ధి భ్రంశము నొందఁగలఁడు.

ఆ యిద్దఱుఁదొంగలను, తారాబాయి సర్వప్రసంగాఁ దీసికొని
దిరిగివచ్చిరి. చూచినతోడనే రాయమల్లుడు తారాబాయిని
నానవాలు పట్టెను తార వెక్కివెక్కి యేడువసాగెను. 'అయ్యో !
నాయనా ! నన్నొక్కమాఱుగాఁ జంపివేయరాదా ! యీ విధముగా
సగము సగము చంపిన నేమి లాభము ? మీకు నే నెమి
యవకారము చేసితిని ? నన్నెందు కీ హింస పెట్టెదను ? మీ యత్యా
చారమునకు నాకుఁ గారణము కలఁబడుటలేదు. ఓయి భగవంతుడా !
నన్నీహింసనుండి తప్పించుటకు దయగల భక్తుఁడు నీ వా
డెవ్వఁడును లేడా ?' అని కేకలు పెట్టెను.

జగత్సంహారు మాట కడ్డమువచ్చి, 'నేను నిన్ను రక్షింపెదను.
గాని వాఁడు ముప్పురు ; నే నొక్కఁడను ; నే నేమి చేయఁ
గలను ?

రాయమల్లుఁ తొక్కసారి భూమిమీదనుండి లేచి యొక్క
దుముకు ముందుకు దుమికె మాఱు వేసమును దీసి పాతకాది

హతభాగ్యురాలగు చారకు భయము లేదు. తారా! నే నిక్కడనే యున్నాను. నీకు హానిచేయుట కెవ్వరి తరమును గాదు.' అని చెప్పవలయునని బుద్ధి పుట్టెను. కాని యదియంత యుక్తముకాదని యాయనకుఁ దోచెను. క్షమముగా మంచి పీఠం దొరకఁగలదని యాలోచించుచు దానికొకై యన్వేషించు చుండెను.

తారయొక్క యాశ్రందనమును, దీనాలాపములను విని యామె బృకుల భాజనస్వరూపమును జూచి రాయమల్లుడు దుఃఖ పినశుఁ డగుచుండెను. అతని గుండెలు బ్రద్దలగుచుండెను. ఇత నాయని ధైర్యము నిలుపలేక పోయెను. ఆకలిఁ గొన్న పులివలె నా దుర్జనులపై బడి వారి దేవామును తుడ తులడఁబలుగాఁ జేయవలయునని యాయనకుఁ గోరిక యుదయించెను. ఇంక జాలనేవు నహించుట కాయన కత్యంత కష్టమని తోచుచుండెను. ఆ దిక్కునూనిన బాలిక యొక్క యాశ్రోశము నింక నాయని వినజాలదు. సాతాత్తుగ నాతఁడు దొంగ నిద్ర నుండి మేల్కొంచెను. దీనికి గారణ మున్నది. వివిధముగనైన దన పైగలచేతఁ చారకు భయములేదని యాశ్వాసించుట మంచిదని యతఁడు తలంచెను.

తార యా దురంతకుల ముందర హృదయభేద్యముగు దీన స్వరముతో నేడ్చుచుండెను; నహస్రవిధముల బ్రతిమాలఁ కొనుచుండెను; తన్ను వదలిపెట్టుడిని ప్రార్థించుచుండెను; నారిలో నెవ్వరికిని హాని చేయలేదని తెలియపఱచుచుండెను. మరల రఘునాథుని దొంగల గుంపు చేతులలోఁ బడితినిని తార చింతించుచుండెను. ఈసారి తప్పించు వారెవ్వరుండరని యామె తలపోయుచుండెను.

రాయమల్లుడు తూలుచుఁ దూలుచు వారి మధ్యకు వెళ్ళి నిలిచెను. వికృత భావముతో గడ్డద స్వరమున 'నీ పిల్ల నేవరినో'

పట్టుకొని వచ్చి కుక్కలవలె బిక్కుకొని తినుట కట్టుకొని లాగుచున్నారా!
బాబా మీ కేమిటి మనుష్యులను దినెదరా?

తార కెప్పుడో గేక నైచి యేడువ నారంభించెను. “నన్ను
బ్రతికించుము నాయనా! నే నేమియు దప్పు చేయలేదు. న నేమియు
వీరికి హానిచేయలేదు. నన్ను వీరలు బలవంతముగా బిట్టుకొని లాగు
కొని వచ్చినారు. నన్ను వీరలు చంపివైచెదరు. నన్ను వీరలా—”

తార యిది నేమియు మాటలాడలేక పోయెను. గొంతుకలో
నుండి మాట రాలేదు. భయముచేత గొంతు పూడిపోయినది.

రాయమల్లుడు మత్తుగొన్న వానివలె దల యాగించి “నీవు
వీండ్రతోగూడ వెళ్ళవా? వెళ్ళననియెడవా?—వాండ్రు నన్ను పీడికొని
తనియెదరు. అందుకు ముందు నే నొక్క చిత్రము చేసెదను.
నేనొక్కసారి నీ చెవిని గొరిగెద నుండుము. ఎట్లుండునో చూచెదను.”

ఈ మాటలనుచు ఛద్దవేషధారియైన రాయమల్లుడు తూలుచు
దూలుచు నొడలు మరచిన వానివలె నోరు దెరచుకొని తార చెవి
దగ్గరకు వెళ్లెను. దుష్టులీ త్రాగుబోతు ముసలివాని చిత్రచేష్టలు చూచు
చుండిరి. ఈ త్రాగుబోతువాడు తమ కార్యమున కడ్డము వచ్చు
ననియే వారు తలంపలేదు. రాయమల్లుఁ డీ మధ్యకాలములో
శ్రీఘ్రముగఁ దార చెవియొద్దకు వెళ్లి మెల్లగా “నీకేమియు
భయములేదు. తారా! నే వచ్చితిని.” అనెను.

అటు పిమ్మటఁ దిరిగి యీ విధముగనే తూలుచుఁ దూలుచు
వృద్ధవేషమును దాల్చిన రాయమల్లుడు ప్రశ్నించెను. “నీకు వీండ్రతో
వెళ్ళడమున కిష్టములేదు! లేదా?”

తార, “లేదు, లేదు—వాండ్రతో నే నెన్నటికిని వెళ్ళను.
దొంగలు, వాండ్రు కూసీలుచేయువాండ్రు! వారలు నన్ను నింటినుండి
యెత్తుకొని వచ్చిరి.” అనెను.

తొర పై విధిముగా జనము చేప్పెను. కాని యా పృథ్విని నొకటి రెండు సాహస్య సజ్జలచే సాతడవ్వరో యామె గ్రహించెను. రాయమల్లగోపిందుడే యా మునలివాడని వేషము వేసికొని మత్తు గొన్న వానివలె మాటలాడుచున్నవాడని యామె తన తీక్షణబుద్ధిచే సందేహము లేకుండఁ గనుంగొనెను. వెంటనే యామె ప్రాణకోశమున నాశ సంఘర్షణ దొడఁగెను. ఇతఁ డన కెవ్వరును హాని నేయఁజాలరని యామె గ్రహించెను. ఎట్టి భయానకావస్థలో రఘుచోరుని హస్తములనుండి యాతఁడు రక్షించి యున్నాడు. ఆయన సాహసమును నామె కనులారఁ జూచి యున్నది. ఇప్పుడు మాత్రమిట్టి యథాపదనుండి యాయన తప్పించఁగలడా మన సందేహింప నవసరమేమి? రాయమల్లుడు:—నెట్లుట కిష్టము లేదా? యిష్టము లేదా? అటులైన నింత జగడ మెందుకు? (హఁనాకారులవైపుఁ జూచి) ఎందుకు నాయనలారా! మీ రెండు కామెను ఒట్టుకొని యటు నిటు లాగెదరు? ఆమెను వదలిపెట్టుడు.

ఈ మాట వినఁగానే యొక దొంగవాడు రాయమల్లుని ముఖము దగ్గఱగా నొక పిస్తోలును గుఱిపెట్టి “మునలివాడా! మత్తెక్కి యేడ్చుచున్నావు. నీ కెందుకురా యీ మాటలు! మా యిష్టము వచ్చినట్లు చేసెదము. నీ వెవడవుగా?”

పిస్తోలుఁ జూచి రాయమల్లుడు భయపడినట్లు నటించి పది బొరల దూరముగాఁ బరుగెత్తి నిలిచి “పిస్తోలు వలదు బాబా! పిస్తోలు గుఱిపెట్టి యేమి చేసెదవు బాబూ! చంపెదవా నేమి బాబో!”

నొంగవాడు పెద్దనప్పు లన్ని. 'చాపివేసెద నను కొంటివా
మునలివాడా! నీ పోదుకు పూ జక కష్టము పోయెదవు?'

రాయమల్లు:— అయినచో జూడుము. నీవు వట్ట విడికి వాడవు.
నేను మునలి వాడ నయి పోతిని గాని యొక్క దెబ్బతో
నీతలపగులఁ గొట్టువాడవు.

ఆ మాట విని యా దొంగలును, జగత్స్నిహుడునుఁ కడుపు
పగుల నవ్విరి.

ఒకదొంగ:— మేము 'పిడి వాండ్రు' మునులే. అయితని. కాని
యిక్కడ నీ వీరత్వము చూప లాభ మేమియు లేదు. కాబట్టి
మెల్ల మెల్లగా నిక్కడ నుండి వెళ్ళి పోము.

రాయమల్లు:— నే నంత సులభముగా వెళ్ళను. నే నీ యహ్మ
యినఁ దీసికొని పోయెదను.

జగత్స్నిహుని వేష భాష లన్నియుఁ బెద్ద మనుష్యుని వలె
నుండెను. అంతకు బైన నాయకుఁ చూపించు భానభంగమునం దెచ్చ
టను దన్యుని హింసాలీపి వ్రాసుఁ బడి యుండ లేదు. నృద్ధ వేష
మున నున్న రాయమల్లు నాతడు తెలికొనలేదు. రాయమల్లతనితో
మాట కల్పించుకొని జగత్స్నిహుని దగ్గఱకు వెళ్ళి 'మీరు చూడఁగాఁ
బెద్ద మనుష్యుల వలెఁ గనఁ బడుచున్నారు. ఇట్టి యుల్యాచారమును
జూచి మీరును నావలెనే చేతగాని యట్లు లూరకొంటిరి. నేను చెప్పు
చున్నాను రండు: మన మిద్దఱుమును గలిసి ప్రయత్నము చేసిన నీ
భౌతిక నుద్ధరింపఁ గలము.' అని చెప్పెను.

జగత్స్నిహుడు రాయమల్లుని దెవిలో 'వాండ్రతో' బోల్చా

దుటకు నాకు సాహసము లేదు. పెద్ద మానిసి వలె బోధించి యెంత దూరము చెప్పిన గలము? చెప్పి చూతము. ఇతరుల కొఱ కంత కంటె నెక్కువ యాడుగునము చేయు గూడదు.' అని చెప్పెను. రాయమల్లు:— వాడొక్కడైన బెద్ద మానిసి చందంబున బోధయు, యనుభవరూపి నొద్ద జన్మింప వాని బ్రతికింపుము ప్రార్థనము, రెండును నొక్కటియే.

జగ:— వీండ్ర సేరులు వాని కొని యధికారులకుఁ దెలియు పరువ వచ్చును.

రాయమల్లు:— ఈ లోపుగా వాండ్రు చేతులగల పనినిఁ బూర్తి చేసెదను.

జగత్సంహారము రాయమల్లు మాటకు జవాబు చెప్పక దొంగ లలో నొక్కనికే నన్ను జేసెను. వాడా నన్ను గైకొని రాయమల్లుని సమీపించి యిట్లు నెను. 'ఓరీ ముఁసలివాడా! నీవికఁ బ్రేలాపన ప్రేలిన నిన్ను విజయిగా నీసారి గూడువేసి కొట్టివై చెదనురా!'

రాయమల్లుడు నుత్తేక్కిన వాని వలె నంగ భంగముఁ గావించి 'నేనిక నొక్క యడుగు ముందుకురాను. ఖూరేము చేసి కొందురో చేసి కొనుఁడు. నే నీమెను దీసికొని పోయెదను' అనెను.

రాయమల్లుఁ డివికాట చెప్పిన కఠాత్రిమున నొక్క దొంగ యాతని నొక్క త్రోవుఁ ద్రోయుటకు ముందుకు వచ్చెను. వాడు చేయు సాచి కొట్టఁ బోవు సంతతిలోనే యాతఁడు రాయమల్లుని చేతిలోఁ జిత్తు మెల్లకిల బడెను. ముసల్మీనుడు త్రోవుఁ బడి నిలువ లేడను కొంటిరే! ఎదుచు వాడే క్రింద బడినాడే?

ఈను సహచరుని యున్నను జూచి పుట్టి యిద్దఱు దొంగలూ కోపావేశులై నృద్ధునిపైఁ బడఁ నరుముకొని నచ్చిరి. రాయమల్లుడు తత్క్షణమే వెనుకకు నడచి తన యంగీనుండి రెండు పిస్తోళ్ళను తీసి

రెండుచేతుల తోను బట్టకొనెను. దొంగలు వానినిఁ జూచి విస్మితులైరి. రాయమల్లుడు 'ఎవనికి సాహస మున్నదో రెండు ; ముందుకు రంకు; ఒక్కొక్కని నొక్క దెబ్బతోఁ దలఁ బ్రద్దలు చేసెనను.'

ఈ వ్యాపారముఁ జూచి జగత్సంహలుఁ డా కన్యలోని దీపమును హఠాత్తుగ నాగ్ని వేసెను. తత్క్షణమే తారయొక్క జాలికరమైన యేడ్పు విని వచ్చెను. దానిని బట్టి యామెను బలవంతముగా లాగుకొని వెళ్ళు చుండి రని తోఁచెను. వెంటనే తలుపు నొక్క ప్రోవుఁ ద్రోసికొని యెవరో యొక్క దునుకుఁ ముందుకు దుమికి వచ్చి నట్లుగాఁ దెలిసెను. అటు తరువాత వెంటనే గుట్టము పరువెత్తి నట్లు చప్పుడు విన వచ్చెను. ఎవడో యొక్కఁడు తార నెత్తుకొని పోవు చున్నట్లు రాయమల్లుడు తెలిసి కొనెను. ఆయన కిటికీ తలుపు తెరచి పిస్తోలును నాలుగు బారులు వదలెను. ఒక దొంగ పాటి పోవలయు నని ప్రయత్నము చేసెను. కాని చాడు దెబ్బఁదిని నేలఁ గూలెను.

రాయమల్లుఁ డా యనకాశమున ఎయిటికి వచ్చి తాను తన గుట్టమును గట్టివేచిన చోటున కరిగి యక్కడనుండి వచ్చి యొక్క ధ్వజములో బయలుదేరుటకు సిద్ధమయ్యెను. గుట్టము నెక్కుటకు ముందు రెండు మూఁడు సారులు పిస్తోలు కాల్చెను. ఆ ధ్వని విని జగత్సంహలుని గుట్టమును, ఇంక నొక దొంగవాని గుట్టమును తెదరి నాటి పోయెను. రాయమల్లగోవిందుఁ డింక నక్కడ నాలస్యము నేయక పాటిపోవు చున్న దొంగల వెంటఁ బడి తరిమెను.

ఇక్కడ జగత్సంహలుఁడును, సత్రపు విలేఖరియు, నింక నొక దొంగయు నామునలివాని చర్యను జూచి సుశ్చేష్టులై యచ్చోటఁ జదికిలఁ బడిరి.

సత్రపు:—అయ్యా ! ఇది యేమి యాశ్చర్యము ! ఈ మునలివాడు

సామాన్యుడుగా లేడే !

జగత్తిం:—వాడెవ్వడును గాడు. రాయమల్లుడే. వాడు విజముగా నా వెతువెంటనే వచ్చుచున్నాడు.

దొంగ:—వాడే యైనా గార మనచేతులలోనుండి తప్పించుకొన్నది. రాయమల్లుడు తప్పక రాజారాము స్వాధీనమునుండి తొలగు రక్షించుకొనగలడు. రాజారాము వాఁ చేతులలో బ్రాణము బోగొట్టుకొను నని తొలగించుచున్నది. ఆదొంగ యధార్థము చెప్పును. రాయమల్లుడు దొక్కడే యట్టి యనీమసాహ సులును కాలాంతకా తుల్యులు నగు దస్యులతో యుద్ధము చేయుటకు ధైర్యము చేయగల వాడు. ఆయన యొక్కడే దస్యులను దుచ్చులనుగాఁ జూడగలవాడు. ఆయన ముందు రాజారా వొక లెక్కలోనివాడు కాదు. వాని చేతులలో నుండి తొర నుద్దరించుటక విచిత్రము కాదు ; దుశాహ్వము కాదు.

జగత్తింహుడు నతని చోడి దస్యుడు నొక్క ముహూర్త మాత్రమైన వ్యయము నేయక తనచి తమ గుఱ్ఱములను నెదకుకొనుచు సత్వరముగ వెళ్ళిరి. కాని యంకికుఁ బూర్వమే యొక్కడితో యని పలుకెత్తికొ. యెను ఎంత వెంకిను గలబడ లేదు. జగత్తింహుడు నిరాశుడై 'ఆయన శిశ్చయముగా రాయమల్లు గోవిందుడే. నేను చేసిన దుష్ప్రచుత్తి మంతయును దినములకు విఫలమయ్యెను' అనుచు

వాఁడు తిరిగి సత్రములోనికి వచ్చిరి. తొర నపహరించి ప్రాణము నైన నుపేక్షించి గుఱ్ఱము నెక్కి విద్యుత్వేగముతో బాటిపోయి దొంగను వెంట దిటుముచు రాయమల్లుఁ డరగెను. తాను జంపుదు లేమో యని భయముచేతనే యిదివఱకు రాయమల్లుఁ దొంగలలో మొదట వివాదము పెట్టుకొన లేదు. కాని యిప్పుడు

భయము నిజ మాయెను. తనచేతులలో నండి యొక దొంగ తారను దప్పించి స్వచ్ఛందముగాఁ బాటిపోయెను. ఇది నేమిచేయుటకు నప్పుడు వీలులేదు. ప్రాణపు లీపిని వదిలి యా యుధకారములోఁ గేవలము గుట్టపు కాలి చువ్వడును బట్టి కొండమీది మార్గమునఁ బోవుచుండెను. ఈ సారి వాడు తప్పక తారను జంపి పేయునని యాయన యనుకొనెను. ఏది యే మైనను జగత్సింహుని పక్షమునఁ దార బ్రతికి యున్న యెడల గొప్ప యంతనాయము తటస్థించును. ఈసంతి రాజారామునకుఁ దెలిసిన యెడల వా డనాయాసముగా నీ కార్యమునకు నమ్మతించి జగత్సింహుని యొద్దనుండి గొప్ప బహుచానమును బొందిగలడు. అందుచేతనే మువ్వగు దొంగలును రాజారాము వెంట వెళ్ళుట మంచి దని తలంచెరి.

ప్రభాత మయ్యెను. అప్పటికిని రాయనుల్లును రాజారామును గలిసి కొనకేక పోయెను. గుట్టుముయొక్క డెక్కిల యానవాళ్ళు చూచిన రాజారాముడు రాజేశ్వరి యుపత్యక్మునైపునకుఁ బోయి నట్లు కాన్పించెను. అందుచేత నక్కడ తిక్కలై నెక్కువ దూరము పోనట్లు తెలియవచ్చెను. రాజేశ్వరి యుపత్యక్మునకుఁ బోవుటకు మగమమార్గము రాయమల్లునకుఁ దెలియును. అందుచేత గొద్ది కాలములో నక్కడ కాయడు చేరి గలడు. ఈయాశచేత నాతడు విశ్రాంతిని గొంత పుచ్చుకొనుటకు మునలివాని వేషమును దీసివేసి యొక కొక మాటు వేషము వేసికొనుటకు మార్గమధ్యమున నొక చిన్న సత్రములోఁ బ్రవేశించెను.

౨౨

మరునాడు రెండుజాములవేళ రాజేశ్వరుపత్యక్మునఁ బది పడచెందుగురు దొంగ లొక్కచోటఁ గూర్చుండి మాటలాడుకొను

చుండిరి. ఆ సమయమున నొకడు ప్రతాప వేషమున నచ్చటకు వచ్చెను. పాతకు లాతడెవ్వరో యెఱుంగుదురని తోచెడిది. రాయమల్ల గోవిందుడు.

ఇక్కడ నొక్కమాటఁ జెప్పఁ తావశ్యకము. - రఘునాథుడు దొంగల దళమునకు నాయకుఁడని యీ పటకే చెప్పియుంటిమి. కాని యాతఁడు దళమంతయు నొక్క సమయమున నొక్క స్థానమున నుండలేదు. వేఱు వేఱు స్థానములందు భిన్నభిన్న వ్యాపారములందు పడి పడ్రెండుగురు మనుష్యులు గలిసి చిన్నచిన్న గుంపులుగా నూచుచుండిరి. ఈ చిన్న గుంపులకుఁ బ్రత్యేక నాయకు లుండుచునే యుండిరి. ఆ నేతల యాజ్ఞానుసార ము గుంపులు పనులుచేయు చుండెను. కాని విండ్రందఱు నొకటియే సియమమున, ఒకటియే పద్ధతి క్రమము, ఒక ప్రకారమయిన సంకేతములు, ఇంగితములు గలవు. ఒక చిన్న దస్యదళములో జేరిన యొక క్రొత్తవాఁ డింక నొక దళమున కపరిచితుఁడైనను వారల సంకేతముల నానువాక్యము గొన్ని చూపించిన తోడనే తమతోనివాడని తెలియఁబరువఁగల్గును. రాయమల్ల గోవిందుడు ప్రతాపుని వేషమున ననేక దినములు రఘునాథుని దళములోఁ గలిసి యుండెను. ఆయన యపరిచిత దస్య దళముతోఁ బరిచయము చేసికొనుట కావశ్యకమయిన విషయము అన్నియును జేరిసికొనెను. ఈ ప్రతాపుడు రాయమల్లుఁ డనుమాట రఘునాథుఁడును, అతని దళమునకుఁ జెంది ప్రస్తుతము కాశాగారబద్ధులై కొందఱు నెఱుంగుదురు. కాని వారిప్పుడు వచ్చి ప్రతాపుఁ డెవ్వరో చెప్పలేరు గదా! ఇంతియకాక రాజారాముని చిన్నదళము మధ్య భారతప్రదేశమునుండి చాల ధనము సంపాదించుకొని ప్రధానత్వమున వహించి వచ్చెను. వాండ్రకుఁ బ్రతాపుని కీర్తి కలాపము లేమియును దెలియవు. ఈ సంగతుల నన్నిటిని బాగుగా నాలోచించి రాయమల్ల

గోవిందుడు సర్పయముగా రాజేశ్వర్యపత్వకమునఁ బ్రతాపుని
 వేషముతో రాజారామును గలిసికొనెను. అవసరమైన యన్ని
 గుర్తులను గుప్త సంకేతములను బొరపాటు లేక తెలిసియుండుటను
 జూచి యెవ్వరైన వానిని వేషధారి యని యనుమానింపలేదు.
 ఆయనము స్వల్ప కాలములో పాండ్రతోఁ గలిసి మిలసి
 చూల పరిచితునివలె మాటలాడ నారంభించెను. రఘునాథుడు
 బందీకృతుఁ డయ్యెనని విని రాజారాము నాయకత్వమును
 వహింప నిచ్చుగించెను. రాజారాము రఘునాథునివలెఁ బిరికి
 వాడు. రాయమల్లుఁ డాతని శౌర్యవంతునిగా నెఱుంగును. అనేక
 దినములకుఁ బూర్వ మొకప్పు డాయన రాజారాము నొక్కని
 కొండమార్గమున నడ్డగించుట తటస్థించెను. ఆయనకు రాజారాముతో
 ఘోరతర సంగ్రామము జరిగెను. పిమ్మట ననేకు లితరులు
 వచ్చినందున బందీకృతుఁడ సగుడునేమో యను భయమున
 రాజారాము పలాయనుఁ డయ్యెను. అప్పటినుండి రాజారాము
 మధ్యభారత ప్రదేశముననే యుండెను. రాయమల్లుని కోరిక
 తీర లేదు. ఆయన వీరత్వ మెచ్చట నున్నను రక్షించుటకు
 సంతతియు సంసిద్ధుడు. ఈ సారి యెప్పుడయినను రాజారాముతో
 యుద్ధము సంఘటించిన వాని బాహు బలమును, ఆస్త్ర
 శిక్షా నైపుణ్యమును, బరీక్షింప పలయు నని యెంతయో యాశ
 యాయన కున్నది. అట్టి దుర్గుట నుయోగ మిప్పుడు తటస్థించు
 నేమోయను నాశతో రాయమల్లుడు ప్రతాపుని వేషము వేసికొని
 యచ్చటకుఁ జేరెను. దన్యు దళముతోఁ బరిచయముగ మాట
 లాడుట కాయన కేమియును గవ్వము లేదు.

వేలు మాటలు కొన్ని జరిగిన తరువాత రాజారాము
 డిట్లు ప్రశ్నించెను. “మంచిది, ప్రతాపా! రాయమల్లు గోవిందుడు

మనకు సర్వ నాశము చేసినాడు. వానికే దీనికి మన మేమియుఁ బ్రతి హింస చేయఁ జాలమా ? ”

ప్రతాపుడు:—ఎందుకుఁ జేయఁ జాలము? సులభముగాఁ జేయఁ గలము. కాని యాయన యంతర్హ్యమిప్పటి నున్నాడు. నేనేమి చేసినను, ఎక్కడ కేగినను, ఎక్కడ నిన్నను, ఆయన కన్ని సంగతు లెప్పటి కప్పుడు తెలియును. నిన్న నా చేతికి దొరక నాయన కాని నేమియుఁ జేయఁ జాలక పోతిని.

రాజారావు విస్మితముడై ‘ఎన్నె వాడు కనబడెనా? ఎక్కడనో చెప్పుము చూతము. ’ అనెను.

ప్రతాపుడు:—బూర్జిగ్రామము పోవు దారిలో.

రాజా:—వాఁడే వేషము వేసికొన్నాడో చెప్పుము.

ప్రతా:—వాడు ముసలివాని వేషము వేసికొనెను.

రాజా:—అటులైన నిజమై యుండువచ్చును. వాఁడే కావచ్చును.

ప్రతా:—ఏమి! నీవుకూడఁ జూచితివా?

రాజా:—తిన్నగాఁ జూచితివా, లేదు. వానినిఁ జూచినప్పుడు నాకు నాశ్వర్యమై పోయినది. ఇంకఁ గొంచెమున వాని చేతిలో నా ప్రాణము పోయెడునది.

ప్రతా:—అటులైన జగత్సంహారి నాకు నమ్మి బూంది గ్రామము నుండి యొక పిల్ల నెత్తుకొని వచ్చినది నీవేనా?

రాజా:—ఆసంగతి నీ కెట్లు తెలిసినది!

ప్రతా:—నాకుఁ దెలియదా! జగత్సంహారు మొట్ట మొదట నన్నే యా పనికి నియోగించినాడు. కాని నే నెందుకుఁ జేసెదను! జగత్సంహారి నే నెఱుంగనా? యిదివఱ కొకసారి యిట్టి పనినే చేసితిని. కాని నా కొక దమ్మిడి యైన ముట్టలేదు. మనుష్యుడు నమ్మ దగిన వాడు కాదు. ఇంక నొక సంగతి

యన్నది. ఇప్పుడు నీవు తీసికొని వచ్చిన పిల్లకు రాయనుల్లుని సహాయమున్నది. ప్రాణము పోయినను సరే, యామె సుద్ధ రించుట కాదుకదా పనిచేయును. డబ్బు శిఖరడ కే నంత నున్నా హస్తమైన పని యెందుకు. జేయ విలయము!

రాజా:— జగత్సింహుని నీవు నమ్మువా?

వ్రతా:— ఎట్లు నమ్ము మనయెవరో చెప్పి. పని చేయుచు కొని డబ్బియ్యని వాని మాట నెవరు నమ్మెడిరు? అంతే కాక యీ బాలిక వ్యవహారమున నుండు జంకున్నది. ఆమె కేమైన హానికలిగిన రాయనుల్లుడు వదలి పెట్టడు. చఘునాథుఁ డీ బాలిక మూలముననే తన యానత్తుడైతిని తో బండికృతుఁ డయ్యెను. రాజారాము కొంచెను భీతికొండి 'ఏ మని చెప్పెదవు?

అట్లులైన నేర జేసిన పని సర్వనాశ మైన దనియె కదా! ఈ బాలికను రక్షించుటకు రాయనుల్లుఁ కంత పట్టుదల యున్న యెడల జగత్సింహుని కొట్టక యేల వదలి పెట్టినాడు?

వ్రతా:— ఇంక నది తెలియు లేదా? నిన్న రాత్రి జగత్సింహుడు పట్టు బడి చచ్చు నాడే. కాని బ్రతికినాడు.

రాజారాము పసిగొనితై 'ఏ పిదముగా' నని ప్రశ్నించెను.

వ్రతా:— ఆహా! ఆ విశ్వాస హీనిని గూర్చి చివర మాట వినుము. చిట్టచివర కవి మాన మగు నది భయమెత్తి సత్యము నుంకి పాటిపోయి నాడు. వెంట వెంట రాయనుల్లుడు వానిని దరిమెను. నేను తాళు నమ్ముచోట నుండి చూచుచుఁ బ్రక్కలు దప్పు కొన్నాను. వాని మీద నాకును గోప మున్నది. అందు చేత నే నేమియుఁ జేయ లేదు. ఆ మాయల మారి ముండ కొడుకు చచ్చిన నా కేమి?— నా కేమి నష్టము! నేనును వాని చావే కొరె చున్నాను.

రాజారాము మొట్టమొదటఁ బ్రతాపునిఁ గొంత సందేహించెను. కాని యీమాట లిన్నియును వినిన తరువాత నతని సందేహము చాలవఱ కంతర్హిత మయ్యెను. రాయమల్లుఁ డీవిధముగా మాటలాడుట కొక్కనిశేషకార్యసాధన యున్నది. అతని ప్రథమోద్దేశము తారయింకను రాజారామ నొద్ద నవరుద్ధదశయం దున్నదో లేదో తెలిసికొనవలయు నని, రెండవది- జగత్ప్రవాళిపై రాజారామున కవసరమృకము పుట్టించవలెనని. ఈ రెండుద్దేశములును నెరవేరిన వని వేఱుగఁ జెప్ప సక్కఱ లేదు.

౨౩

అనుసరించినందువలన ఫలము

ఈవిధముగా రాజారామును ప్రతాపనివేషమున నున్నరాయమల్లుడును చాల సంగతులు మాటలాడుకొనిరి. రాజారాము తా నెక్కడెక్కడ నేయేవిధముగ దారులు గొట్టినదియు దొంగతనములు చేసినదియు ననుస్తమును ప్రతాపునికి వర్ణించి చెప్పెను. ప్రతాపుడనేక వాక్యములమీఁద బెట్టి వాసియొద్దనుండి యనేక రహస్యకార్యములు తెలిసికొనెను. రాజారాము ప్రతాపునితోఁ జాల సమ్మకముగా వ్యవహరించు చుండెను. ఈవిధముగా దిస్సుజశమధ్యమున రాయమల్లుడు నిస్సహాయుడైనను సాహసముతోఁ దిరుగు చుండెను. ఇంతవనిఁ జేయఁగలఁ డని రాజారా మూహించును గూడలేదు.

క్రమముగా సంధ్యాకాలము దాటినది. రాత్రి గాఢమైన జీకటి కమ్ముకొని యున్నది. దొంగ లందఱును వంటఁ జేసికొని భోజనములఁ జేసిరి. రాయమల్లుడును వారలతో భోజనము చేసెను. ఒక్కఁ డొక్కఁడే శిబిరమధ్యమున శయనించిరి. రాజారామును రాయమల్లుడును వారితోఁబాటు శయనించి నిద్రబోయిరి.

రాయమల్లుడు మాత్రము విజయగా నిద్రపోలేదు. రాజా
రాయ రహస్యముగా నొకనికి నాజ్ఞ నిచ్చుటకు రాయమల్లుడు కపి
పెట్టెను ఆ యాజ్ఞప్రకారము బాడాహారసానుగ్రివి దీసికొని
యొక దిక్కుకు వెళ్ళెను. ఆ ద్రవ్యములు తారకొటకు బంపించు
చున్నవని యాయన ప్రహించెను. తారకచ్చట బందీచేసికో
యాయన కీతివఱకుఁ దెలియను. కాని యాస్థానమును గనుఁగొనుట
యొక కష్టమలోనిది గాదని యాలోచించి యాయన నిశ్చింతతో
నుంచెను నాసికాధ్వని వేయుచు రాజారాము నిద్రపోయెను.

రాత్రి రెండుజాములకు శిఖరనింక కనతిదూరమునఁ గావలియున్న
దొంగ లిద్దఱితో నొక్కఁడు రాజారామును దక్కిన కొండలు
దొంగలను నిద్ర లేపించెను.

రాజారాము, 'ఎందుకు?' అని ప్రశ్నించెను.

ద్వారపాలక దన్యులు—జగత్సింహుడని పేరుగల యొకఁడివ్వుడే
చూడఁ గోరుచున్నాడు. వాడిలకఁ గొంచమైన నా గుండు
దెబ్బఁ దిని చచ్చెడువాడే కాని వాడు మన సంకేతములన్నియు
బాగుగాఁ జెప్పి ప్రాణమును రక్షించుకొనెను.

రాజా:—వానిని దీసికొని రమ్మ—వానిని నే నెఱుఁగుదును. వానిలోఁ
బనియున్నది.

ఒక్క క్షణములోఁ ద్వారపాలకుడు జగత్సింహుని వెంట
నిడుకొని వచ్చెను.

జగత్సింహుడు—(లోనికివచ్చి) ఆ బాలిక నీ చేతిలోనుండి పోలేదు
కదా!

రాజా—లేదు.

జగత్—నీవెంట నొకడు తరుముకొని వచ్చెను. తెలియునా

రాజా—తెలియును.

జగత్—వాడెవరో తెలియునా ?

రాజా—ఎవడు ?

జగత్—రాజుమల్ల నోపిచుడు.

రాజారాము విస్మయపడె, “ఏమి చెప్పినవు ! అటులైన నుంచి పని యైనది. ఈ సారి నాని మోసముచేసి తప్పించుకొని వచ్చితిని.”

జగత్—అట్లు జెప్పటకు ఏలులేద. నే నొక్కసారి యా బాలికను

జూడవలయును. అంతవఱకు నాకు నమ్మకము లేదు.

రాజా—ఎందుకు ? నీకు నామట నమ్మకము లేదా ?

జగత్—నమ్మకము, అనమ్మకము, మాట డెందుకు ? మాతముపద.

ఈ సందర్భమున రాజారాము ప్రతాపుని కొఱకు నలుదిక్కులను జూడె. కాని యాకొండెచ్చటను నిలువలేదు. జగత్సింహుని దిక్కు చూచి, “ఏమి ప్రతాపు వెలుగుదువా ?” అని యడిగెను.

జగత్—ఏ ప్రతాపు ?

రాజా—ఎలుగువా ? నీవు మొదట నీ కొర్యమునకు నియోగించిన ప్రతాపుడు.

జగత్—తెలుగు దావా నీవని చెప్పితివే.

రాజా—ఎవడిని చెప్పితివా ? అని యెట్లు ! వాడెక్కడికి వెళ్లెను ? ఏడి ?

రాజారాము తెల్లపోయి నలుదిక్కులను ప్రతాపుని కొఱకు జూడ నాగంభించెను. జగత్సింహుడు “ఏమి ? ఏమైనది ? చెప్పుము !” అని యడిగెను.

రాజా—ఎవడో నచ్చి యంతయు గడచిడచేసి పోయెను. నీతో నానికొక బరిచయమున్నదట—నీవు వానిని నియోగించితి వట—నీ విడవట కొకసారి వాని డబ్బెగ వేసితివట—అప్పు నాకుని సంగతి యంతయు జెప్పినాడు. మన సంకేతములు

సంజ్ఞలు, సమస్తమును వానికిఁ దెలియను. అన్నియు సరిగా జూపించినాడు. వాఁ డెక్కడికి వెళ్ళినాడు ?

రాజారాము చాల మనస్తద్ధియును గోలుపోయిన వాడై నలుదిక్కులను దిరిగి తిరిగి చూచి ప్రతాపుని వెనుక వారభించెను. చిట్టచివరికు నాతని నెచ్చటను గానక సరాశనొంది, 'పాటిపోయినాడు—వాడు సత్యముగా మోసాడను ! నీ పేరు పెట్టుకొని నాతో మాటలాడినాడు. నీవు వచ్చుటనుజూచి కనబడకుండఁ పాటిపోయినాడు.'

జగత్సింహుడు నెత్తిగొట్టుకొనుచు నొకమూలఁ జరికిలఁ బడెను. గొఱుకు వీలవోయి, 'ఈ మాట యంతయును విజమైన యెడల నా బాలికయు లేదని మూసే. తన పేరే గూఢాయితోడు దును. వాడు పాటిపోయి యెడల నా బాలికయు వెంటబోయి యుండును.

రాజా:—బహో ! నా కిప్పు డంతయు సర్థమైనది. ఇది యంతయు రామమల్ల గోవిందుని మోసము. ఊ ! ఎంత భయంకరమైన మోసము ! ఎంత భయంకరమైన సాహసము ! నేను జంతువు లేక మాతో మాటలాడి కలిసి మోసి యున్నాడే. మాతోఁ గూడు పినెను. మాతోఁ గ్రోడచెను. ఎంత టక్కురి వేసము వేసినాడు !

రాజారాము ప్రతాపునితో మాటలాడిన మాట లన్నియును జెప్పెను. తార నుంచిన స్థానమును జూడవలయునని జగత్సింహుడు కోరెను. మంత్ర ముద్ధులైనవారివలె దొంగలందఱును గొంచెము దూరమున నున్న యొక పురాతన శ్మశానము ముందునకు వెళ్ళిరి. మొట్టమొదట రాజారా మాధగ్నశ్మశానమునఁ బ్రవేశించి యచ్చటఁ జూచి, 'లేదు—లేదు. తీసికొని పాటిపోయినాడు. పర్యనాశనమైనది.'

త్రోడ, క్షోభములచే రాజారాము పండ్లు పట్టపట్ట గొట్టికొను. 'నేను దయ్యములను భూతములను నమ్మను. కాని యీ రాయమల్లుడు మనుష్యుడా భూతమా యని యనుమానము వేయుచున్నది. వీడు భూతముకంటె సామర్థ్యము గలవాడు. వీనిపని యంతయు మాయ గారడీవలె నున్నది. పితౄచసాహసము చేసివాడు.'

సలదేహము బాగుగాఁ దీర్చుకొనుటకు జగత్సంహారు దీపమున దీసికొనివచ్చి లోపల మూలుములల నన్నుట్టిని వెదకి చూచెను. వారిలో నొకఁడొక మూలనుండి యొక కాగితపు ముక్కను బట్టుకొని వచ్చెను. రాజారాము దానిని దీసికొని జగత్సంహారుకిఁ జదివి వినిపించెను.

"మండభాగ్యురాలగు తారయొక్క కష్టసుఖముల భారమును నేను గ్రహించినాను. నే నిప్పు డామె నరక్షింతుఁడను. ఆమె యెడల నత్యాచారము నేయువాఁడు నా పరమశత్రువు. యమునివలె నేను హనివెంట నీడవలెఁ దిరిగెను జాగ్రత్తగాఁ జెలిసికొనుడు. ఎవరైనఁ దార కవకారప్రయత్నము చేసినయెడల వాఁడు మృత్యు మార్గమును వెదకుచున్నాఁడని యర్థము.

శ్రీ రాయమల్లసాహేబు"

ఈ చీటి చదివినతోడనే జగత్సంహారు మోము ముడతలు పడినది. గుండె లదరెను. దీర్ఘనిశ్వాసము లారంభమాయెను. వాణ్ణిట్లు లాలోచించుచు దొడ్డంగెను. 'తారయొక్క ఆస్తి విషయము రాయమల్లుని కెంతవఱకుఁ దెలియును ? ఆమె యెవరి బిడ్డయో, యామె యాస్తి మోసముచేసి యెవ రనుభవించు చున్నారో, యిది యంతయు నాయనకుఁ దెలియునా ? ఆయన నిజముగాఁ దారయొక్క యాస్తి నంతను సంపాదించవలెనని ప్రయత్నము చేయుచుండనా ? నిజమేయైన నా యైశ్వర్య భోగపు దినము లంతయు నొందినవి.

న్యాయస్థానములలో జగత్సింహునకుఁ దిరిగి తిరిగి వ్యాజ్యము జయమైనను ఇప్పుడున్న తార నిజమైన తారయని ప్రమాణము కాకపోయినను రాయమల్లుడు తారయొక్క సంరక్షణము తీసికొని నాడని విని వానికి సంతరాత్మ స్తంభితమయ్యెను. జగత్సింహుని వ్యాజ్యము పూర్తియైనను ఏదో యొక విధమునఁ దారను తన హస్తగతము చేసికొనవలయునని యతఁడు ప్రయత్నము చేయుచుండెను. ఆ జయసింహుడు జబ్బుపడకపూర్వ మాతఁ డెంత ప్రయత్నము చేసినను కార్యము సాధింపలేకపోయెను.

ఇన్ని దినములనుండి పెక్కుసార్లు తప్పించుకొని పోయెను. గాని ఈ సారి తప్పించుకొనుట రాయమల్లున కంత సులభము కాదని జగత్సింహుడు తెలిసికొనెను. రాయమల్లు డింతవఱకు నేకార్యము నందును విఫలమనోరథుఁడు కాలేడు. తార యొస్తి సంతను తిరిగి సంపాదించుటయందు విచిత్ర మేమున్నది. రాయమల్లుడు క్రమ ప్రకారము ప్రయత్నము చేసినయెడల నేవిధముగనైనను ప్రమాణాది సంగ్రహము గావించి న్యాయస్థానములో వ్యాజ్యము వేయును. జగత్సింహుఁ డిన్నిదినముల కీ ప్రమాదమును గ్రహించెను. అతఁ డుచ్చైస్వరమున, 'రండు మనమిప్పుడే రాయమల్లుని వెంటఁ దరుముదము. వాఁడెంతదూరమో వెళ్లి యుండఁడు. రాయమల్లుని జంపి తారను నా చేతికిచ్చినవానికిఁ పదివేల రూపాయలు బహుమతి నిచ్చెదను. మన మింతమంది కలిసి యొక్కని చంపలేమా?'

దొంగ లందఱు నొక్క గంతువేసి నిలువఁబడిరి. మఱు యొకఁడులో నందఱును గుఱ్ఱముల నెక్కి బాణవేగమున రాజేశ్వర్యవ శ్యకమునుండి బయలుదేరి బయటకు వచ్చిరి.

దొంగ బంధియును నిగ్రం బోవుచున్నపుడు గొట్టు పట్టు చున్నట్లు పట్టించుచు ననయునుచును నాలోచించు చుండెను. ఈనంగటి సతకుల కీవటకు పిరిదమే. పిమ్మట నందఱును గాథ నువ్వు ప్రి యుండున్నట్లు జాను. నే నట్టి పిమ్మట గాఢ బ్రక్కమీదనుండి లేచి తొరను వెదకుకొనుచు బోయెను. కొంచెము దూరము ముందుకు వెళ్ళి పర్వతాంక రాశమున నొక గాలిసోఁ గట్టిన, పడిపోయిన ఇంటి నొక దానిని జూచెను. హతాత్మ్యము జూచిన నది యొక ప్రాచీన దుర్గమువలె గాన్పించును. పూర్వ ముగియును రాజ స్థానమున నెవ్వరో రాజు వేసవికాలమున నివసించుటకు గట్టించుకొనిన యిల్లు కావచ్చును. చాలకాలము నుండి యుం దెవ్వరును వాసము చేయుట లేదు. ఆ నిర్జన భగ్నమందీర మిప్పుడు దొంగల కావాసముగాఁ బరిణ మించెను.

ఆ భగ్నమందీర ద్వారము పొంగ నెవ్వరో యేడ్చు చున్నట్లు కొంచెముగా పినవెళ్ళెను ఆయన మనస్సులో, 'ఇచ్చటనే నిశ్చయ ముగ దొంగలు తొరను బందిలగాఁ జేసి యుండ వచ్చును అయ్యో! మందభాగ్యుగా లేంత దూకు ముందు చుండెనొగదా!' యని తలంచెను. విద్యుద్బేగముతో నిశఁ డింటికి వలఁ బ్రవేశించెను. ఎదుటనున్న పొంగణ మంతయుఁ జెట్టుచేయిలతో నిండి యుండెను. రెండు ప్రక్కలను రెండు గదులు వాసయోగ్యముగ నుండెను. అందొక్క వైపున గదిలోనుండి యన్నప్రాండన ధ్వని బయలువెడలు చుండెను. ఆయన వెంటనే యాకాశ్యలోఁ బ్రవేశించి మెల్లగా 'తారా! తారా! నీ విక్కడ నున్నావో?' యని పిలిచెను.

తార 'మీ రెవరు?' అని ప్రశ్నించెను.

‘రాయమల్లు:—తారా! నేను రాముని ల్లుడ. నేను వచ్చినాను. నాకంత పురము నానవాలు ఎట్లులేనా? నీవు నడువ గలవా?'

తార:—(తీరముపై నుండి) మీరు వచ్చితిరా? యిటు లైతే నేటికే... నిరవధాని నన్ను దొంగలు చంపజాలరు. నన్ను రక్షించుడు. నన్ను ప్రతిఘటించు. ఇది తేచి నడవ జాలను, నన్నిక్కడ చేతులు కాళ్ళుకట్టి ఉడవేసినారు?

రాయమల్లుడు తత్క్షణమే నీసము చూచించి ఇంటి యనన్తను తార యన్తను జూచెను. పిమ్మట జేబునుండి యొక కత్తి దీసి దారను గట్టివేసిన (తాళ్ళను గోస) వేసెను.

రాయమల్లుడు:—తారా! రమ్మ. మాటలాడుటకు గాలము లేదు.

తార మాటుమాట చెప్పలేదు. రాయమల్లుడు తప్పిన టైలరు జేసెను. ప్రాణపాయసమయము గాని బొదల చాటున. దాగుకొనుచు రాళ్ళు రవులు చాటుచు నిరహస్యముగా జాలదూరము వారిద్దఱును పోయిరి. ఒక్కచోట జేన పిమ్మట రాయమల్లు డిట్లనియెను. ‘తారా! ఇంక భయములేదు. ఇప్పుడు మనము నిరాపద స్థలము లోనికి వచ్చితిమి. రాజేశ్వర్యవత్సకమునుండి ఒయటకు వెళ్లుటకు రెండవ మార్గము లున్నవి. దొంగల కారెండును దెలియవు. వారల కొక్కమార్గమే తెలియను. నాకు రెండవ మార్గము కూడ దెలియను. ఈ రెండవ మార్గ మిచటనే రహస్యముగా నున్నది. ఒక శోభ దొంగలు మనలను వెనకికొనుచు నింతవర్యంతము వచ్చిరేని మన మనాయాసముగా వారి భారినండి తప్పించుకొన గలము. చారలంతవఱకు మనలను తఱుము కొని రాని యెడల మన మింక నొక మార్గ మవలంబింతము. దొంగలీ రాజేశ్వర్యవత్సకమునకు ఎచ్చుమార్గము కూడ నే నెఱుగుదును. నేను వచ్చినదికూడ నామార్గమే. దానికి గొంచెము దూరముననే నా గుఱ్ఱమును గట్టివేసితిని. నీవచ్చట వారికి గనబడక పోయినతోడనే

నేను నిన్నుఁ దీసికొని వచ్చితి నని వారు తలంతురు. కాన మన మిచ్చట నిశ్చితశో నుండఁ జూచుదు. వారందఱును గలిసి మఠవెంటఁ దఱుముకొని వత్తురు. ఏమార్గమున నేను వచ్చితి నో మనము నా మార్గముననే సత్వరముగఁ బోవచ్చును. '

తార యాతురతశో, 'ఆ త్రోవను పదిలి నాటి యొక మార్గమున నెండుకు వెళ్ళఁగూడను ? '

రాయమల్లు:—ఈ మార్గముని వెళ్ళినఁ ద్వితీయముగా వెళ్ళవచ్చును. గాని యీ మార్గమున వెళ్ళిన నొక్కసారిగా గుఱ్ఱము నెక్కి పోవచ్చును. అటులైన నుపలను బట్టుకొనఁ గలవా రెవ్వరు ? తార సుజేహించుక యందుకు సమ్మతించెను. అటుపిమ్మట దన్యులు రాజేశ్వర్యపత్యకిమునుండి బయలు దేరిరి. రాయమల్లుఁ డును దారయు బయటకు వచ్చి సత్వరముగ నొక్క గుఱ్ఱము నెక్కి వెడలిపోయిరి.

తారను బట్టుకొనుటకు దొంగలు బూందిగ్రామము వఱకును వెళ్ళుదు రని యాయన యనుకొనెను. అందుచేత నాకుని యీ మార్గము వడలి యింక నొక త్రోవ దొక్కినెను.

౨౫

మ టి యొ క ప్ర య త్న ము

ఈ సారి తారను దొంగల బారినుండి రక్షించి రాయమల్లుడు బూందిగ్రామమున కామెను బంపలేదు.

పర్వతప్రదేశమున, కావలివ్రక్క నమతలమున నొక్క చిన్న నగర మున్నది. ఈ స్థానమునఁ దారయొక్క తండ్రిగారి యిల్లున్నది. ఇది చాల పెద్దది. రాజభవనమువలె నమస్త నడుపాయమా యున్నది.

మనుష్యులు బండ్లు గుట్టములు మొదలైన వానితో నెక్కువ భాగ్య వంతుల కడనరమైన వాని యన్నటితోను సిరి సంవదలతో, దులః దూగుచుఁ దారతండ్రి యీరఁజుండెను. కాని పాపము ? ఎఱిగినమేవ రికి దక్కుటో ! ఆరాజైస్విర్యమునకుఁ బుష్పము జగత్సంహుని యను భవములో నున్నది.

రామానుల్లుడేసగరమునకు వచ్చి తార నిశులకెవ్వరిని దెలియనియొక నిర్జంఘామునఁ బోలీను వారల నంగక్షణక్రిందనుంచి యామె యాస్తిని గూర్చి యెవ్వ రెవ్వ రే యే వాక్య మియ్యఁగలరో విచారించు చుండెను.

అంతట జగత్సంహుడు నింకికి దిసిరివచ్చి యేనిధముగ రాయ మల్లుని పాస్తములనుండి తప్పించుకొన నచ్చునో యని యోచించు చుండెను.

వాని మొట్ట ముదటివృష్టి రఘునాథునిపై నుండెను. పిక్క రఘునాథుఁడే తారయొక్క వ్యవహారము నంతయు నెఱుగును. ఆఘు నాథుడు రామానుల్లుని ప్రయత్నముచే బంపిభావమునఁ గారాగార బద్ధుడై యున్నాఁడు. విపత్తు నున్నందులన వాడు తనకుఁ దెలిసిన వ్యవహారమునంత నొప్పుకొని నేమో, అట్లాప్పుకొనిన జగత్సం హునికి గవ్వము. కావున జగత్సంహుని వాని నెట్లు లైర బంపి నునికి తప్పివవలె నని యున్నది. కాఁ డిప్పుడే కారాగారమునందున్నాఁ డని జగత్సంహుడు విచారించ నారంభించెను. రెండు దినములలో వాని సంగతి కనుగొనఁ గలిగెను. పిమ్మటఁ గవ్వపడి వానిని బయటకు రప్పించు నుపాయము చేయవలయును. వానికి స్వచ్ఛవిప్పిం చుటయే పని. ఈయలోపనతో వాఁ డిక నొక వేఱు ప్రయత్నము చేయలేదు. ఎక్క డెక్కడనో వెనకి వాని పోలిక గల పాతీయొక మనుష్యుని పట్టుకొని వచ్చెను. వీడును దొంగలలోని వాఁడే. పట్టు

ములలో వివాస ముండి యెక్కడెక్కడ దోచుకొనుటకు వీలగునో ముందు కనుగొని మాటచెప్పి మర్యాదలు ఇట్టి వేగులగు చారులు ప్రతినగరమునను ప్రతిగ్రామమునను రఘునాథుని కనంభ్యాకు బున్నారు. వీడు నటువంటివారిలో నొకడు. రాయమల్లుని పరాక్రమముచే నలుదిక్కులను దొంగలు కట్టవడినా రని తెలిసి వాడిక నటువంటి కార్యములందు గలుగఁ జేసికొనుటకు సాహసించుట లేదు. కావున వాడు సంపాదన లేక యాకలికిఁ జాల బాధ పడుచున్నాడు.

జగత్సింహుడు వానిని విచిచి, 'వీ వొక్కవనిఁ జేయఁగలవా? నేను నీకు అయిదు వేల రూపాయ లిచ్చెను.' అని యడిగెను.

వాడు వాని స్వతంత్రమున కెప్పుడు నేరబదిరూపాయలును గనుల జూడలేదు. కావున నయిదువేల రూపాయ లనిన వానికి గుభేరుని భాండాగారములోఁ దగ్గరై యుండెను. మనస్సుతో 'నేను నయిదు వేలరూపాయ లొక్కసారి సాహసించి యొక్కదినమున భాగ్యవంతుఁడ నయ్యెద' నని యాలోచించెను. ఆశ్చర్యము నొంది సత్యోపముతో వాడు 'ఏమి పని చేయవలె' నని యడిగెను.

జగత్ — అరే అబ్బాయి! జయిలులోనికి వెళ్ళెదవా?

వాని కేమియు సర్దము కాలేదు. రూపాయలు మాట విని వానికి నొడలు తెలియుట లేదు. అందుచేత వాడు కారణ మేమని యడుగుట లేదు. జయిలుకు వెళ్ళుటకు సిద్ధ మైనాడు.

జగత్సింహుడు వానిని తన యింటికిఁ దీసికొని వెళ్ళెను. అచ్చట వాని కన్నీ నంగతులను జెప్పెను. వాఁ డందఱు కంగీకరించెను

౨౬

దురభిసంధి

రాయమల్లుసాహే బింతవఱ కేపని చేయుచున్నదియు నెవ్వరు నెఱుంగదు. కాని యాయన యెక్కడకువెళ్ళిన నెవ్వరో వెంట ననుసరించి

తిరుగుచున్నటు లున్నది! ఇంత కాలమునుండి యపరాధపరిశోధకుఁడుగాఁ బనిచేయుచున్నాఁడు. కాని యాయనవేంటివఁటి తిరుగుట కెవ్వరును సాహసింపలేదు. ఆయన చాల ప్రతాపవంతుఁడు. ఆఖండ వృత్తావ శ్రీమంతుఁడు. వానిపేరు వినిన దొంగలు దోపిడిగాఁద్రు దూరముగాఁ బాటిపోవుదురు. ఇప్పుడు కొన్ని దినములనుండి యెవరో కొందఁ తాయన ననుసరించి తిరుగుచుండిరి. ఎక్కడికి వెళ్ళిన నక్కడ నాయనపై నెవరో విశేష లక్ష్యముంచి చూచుచుండిరి. తోవలోఁగాని కొండ ప్రదేశము నందుగాని పోవుచున్నప్పు డొకరిద్దఱు ముఖము ముటుగుచేసికొని హఠాత్తుగా నాయన ప్రక్కనుండి వెళ్ళుచుండిరి. ఒక్కొక్కవేళ నీయన యొక్కడైన న నిలిచియున్నపుడు దూరమున నిలువఁబడి యాయనను గలిపెట్టి చూచుచు మాటలాడుచుండిరి. రాయమల్లుఁ డెప్పుడు నిట్టి యావిద నెన్నఁడును జూడలేదు. ఈ సారి యింక నొక యుపాయ మేమియు లేక జగత్ప్రింహుఁడు తనను జంపింపఁ జూచుచున్నాఁడని రాయమల్లుఁడు మనస్సులో నూహించెను. ఆవిధముగా జగత్ప్రింహుఁ డన్ని కష్టములనుండియుఁ దప్పించుకొనవచ్చునని యోచించి యుండ వచ్చును ఇందువలన నాయన యేమైన భయపడెనా? లేదు. భయ మెవ్వరికైన నుండవచ్చును. గాని యాయనకు భయమనునది లేదు. ఈ సంగతులు వినినను జూచిన నేమాత్రమును భయ మాచునకుఁ గలుగలేదు. కాని తారకొత్తుమాత్ర మాయన విచారించుచుండెను.

బూది గ్రామమునుండి రావలసినదని యజయసింహున కుత్తరమునాసి పిలిపించెను. మంగళుడుకూడ వచ్చెను. తారను వర్ధమానపురమున విడిచిపెట్టిన రాజప్రత్రినిఁ జాల వెదకి కనుగొని తీసికొని వచ్చెను.

ఈ విధముగఁ గొన్ని దినములు గడచిన పిమ్మట నొకనాడు రాత్రి చీకటిచో నింటినుండి బయటకు, రావలసినవచ్చెను. అప్పుడు

హతాత్తుగ నతని రెండువైపులనుండియు యిద్దఱు మనుష్యులు మోటు మోటిసినట్లు పరుగెత్తిరి. వీర లింకను దన్న విడిచిపెట్టలేదని యాయన తెలిసికొనెను. కారణమేమో ముందు తెలియఁగలదు. ఆ దిశను నాయన యొద్ద సత్త్రశస్త్రము లేమియులేవు. ఆ యిద్దఱు మనుష్యులను గొంతదూరము ముందుకువెళ్ళి వెనుకకుఁ దిరిగి చూచుచు దన్ను గూర్చి మాటలాడుచున్నట్లాయనకు దోఁచెను. ఆయన వెళ్ళుచున్న సంగలో మనుష్యునెచారము లేదు. ఆయన యొక వేళ నాస్థానమునుండి వెళుకకు వారిలినను దనవెంట వచ్చుచున్న యిద్దఱు మనుష్యులను తమచేతిలోనికి దొరికిన సత్యుఁ తప్పించుకొని పోవునేమో యని యాతనిపైఁ బడదురు. ఈ సంగతి సంతయు నాలోచించి యాయన వెనుకకుఁ దిరుగక ముందుకే పోవ నారంభించెను. ఆ జనశూన్యమైన సందునం దింతఁ ముందు వెళ్ళిన యిద్దఱుగాక మఱి యెవ్వరును లేరు. ఇంకఁ గొలఁచెము దూరమువెళ్ళిన తరువాత వారు తన నాక్రమితురని యాయన యనుకొనెను. అంతటఁ గొంతపడి చింతించి యాయన యొక సారాయుఁగడిలోఁ బ్రవేశించెను. అద్భుతముచేత నాయన యనుచుఁ డొక్కఁ డక్కడ నుండెను. ఆ మనుష్యుని మాటువేషము చూచి మొదట రాయమల్లుఁ డాతని నానవాలు పెట్టలేదు. కాని వాడు రాయమల్లుఁడు ప్రవేశించిన మాత్రమున లేచి యాయన యొద్దకు వచ్చి యభివందన సజ్జ యాచరించెను.

రాయమల్లుడు మెల్లఁగాఁ బ్రశ్నించెను. 'ఇక్కడ నేమిపని యజిత్ ?'

అజిత్ :—మీరెవరివెంటఁ గనిపెట్టి యుండు మని యంటిరో వాని వెంటనే యుంటిమి.

రాయమల్లుఁ—ఇక్కడ నింకను మనవార లేవ రున్నారు ?

అజిత్:—నలుగు రై దుగు రున్నారు.

రాయమల్లు:—సీయొద్దఁ బిస్తో యన్నదా !

అజిత్:—శున్నది.

రాయమల్లు:—నా కిమ్ము. మీరు సిద్ధముగా నుండుడు. ఇప్పుడే యొక భయంకర కార్యము కా నున్నది. నే నెవరిని గనపెట్టి చూచు నుంటినో వారిని వదిలి పెట్టవలదు. వారిని బట్టుకొని నుట కుపాయము చూడుడు. నేను వచ్చెదను.

ఈ మాటలు చెప్పి రాయమల్లుడు పిస్తోలు వట్టుకొని వెడలి పోయెను.

సారా యంగడియందుఁ బది పండ్లెండుమంది బాగుగా నివా యెక్కునట్లు త్రాగి తిరుగు చుండిరి. కాని వారిలో నేమియుఁ ద్రాగ కుండ మత్తెక్కి న వారివలె నటించుచు వారితో నమానముగా నివా పనులు చేయుచున్న వారు కొందఱు కలరు. వారే రాయమల్లుని యనుచరులు.

బాటమీఁద జనసంచారము లేదు. సారా యంగడిలో నున్న జనమును జూచి యెవ్వరును బెద్దమనుష్యులు. అనుకొనటకు వీలులేదు. ఆయూరు మిక్కిలి క్రూరము. పెద్ద మనుష్యులు మిక్కిలి తక్కువ. సామాన్యముగా నితరు లందఱు నెట్టిచోట బ్రాణ నాశము కొరకు భయపడెడిరో యట్టిచోట రాయమల్లు సాహే బపూర్వ సాహసము, అతుల మానసిక తేజమును జూపించును. ఆయన సారా దుకాణము నుండి బయటకు వచ్చి వెనుకటి వలెనే పోవ నారంభించెను.

జగత్సింహుఁ డైదువేల రూప్యము లిచ్చెద నని పాగ్దానము చేసిన మనుష్యుని దన యింటికిఁ దీసికొని వెళ్ళి యేమి చెప్పినో తరు వాత నేమి చేసెనో పాఠకుల కింకను దెలియదు.

జగత్సింహుఁ డంతపాపి మఱి యొకఁడు లేడు. మహాపాపి !

ప్రభువత్తియొక్క పాతివ్రత్యమును పాడుచేసిన వానియంత విశ్వాస భూతుకుడు మహాసావి మఱి యొకఁడుండనా? ఇతరుల యాస్తి హరించి యనభవించు చున్నాఁడు. ఇన్ని దినములనుండియూ నిరాతంక ముగా ననుభవించిరాఁడు. ఇక భవిష్యత్తులో దన కుండకపోవు నేమో యని చింత. తనకు లేకపోవు నేమో యని యంక యానూ పము పడుచున్నాఁడు. వాఁడు సామాన్యముగా ననుభవించుచున్న యాస్తి యన్యాయ మైనను నిదలఁ గలఁడా? ఈ యాస్తికొఱకురాయ మల్లుని ప్రాణముల హరించి కంటకమూలచ్ఛేదము చేయువలయు నని యతని సంకల్పము. లెన్నఁగా దెలిసికొన నతరువాత రాయమల్లుడు రాజేశ్వ ర్యవత్సకమునుండి తాంను దీసికొని పోయె ననియు దిరిగి బూంది గ్రామము రాజే దళయు నతనికిఁ దెలియ వచ్చెను. అంతట నవరాధ పరిశోధకుని కార్యముపైఁ బరిశోధన చేయుట కనేక మనుష్యుల నియోగించెను. కాని మాకీడు నియోగించిన మనుష్యు లలో నవ్వరును రాయమల్లుని గొట్టి చంప సాహసించ లేదు.

అంతట నాతఁ డిట్లు తలపోసెను. రాజారామును రఘునాథుడు నిద్దఱును గలిసిన సీకాకర్మము నిర్వహింపఁ గలరు. గాని మఱియొక రీకార్యమును నిర్వహింపలే రని యోచించెను. రాజారా మతన యాలోచనను విచి యామాటనే స్రుతిధ్వనించెను. వాడు చిర కాలమునుండి రఘునాథుని బ్రభువుగాఁ బరిగణించి యుండెను. అతని బుద్ధికుశలత యొక్క సహాయముచేత వాఁడనేక సమయములందు విశేషలాభము నొంది యుండెను. ఇంతే కాక రఘునాథునివంటి సాహసపురుషుడు భారతవర్షములో లేడని వాని విశ్వాసము. ఈ కారణము లన్నిటిచేతను రాజారాము జగత్సంహునితో నిట్లు చెప్పెను. “రఘునాథుఁ డొక్క సారి శైలునుండి తప్పించుకొని వచ్చినయెడల నేనును వాడును గలిసి రాయమల్లుని వంటి వారిని బది మందిని జుపి పాటవేయఁ గలము”

జగత్సింహుడును బాగుగా నాలోచించి యాకార్యనిర్వహణ మున కుపక్రమించెను. అందు మీఁద నయిదువేల రూపాయల బహు మతి కంగీకరించి యొక మాఁసి సందుకు నియోగించెను. వాని క్లిష్ట చేప్పెను. “ఇడిగో వినుము. నీవు చూడఁగా రఘునాథుని జాల వఱకు బోలి యున్నావు. నీవు జెనులు దగ్గఱకు వెళ్ళిరఘునాథుని చుట్టమునని సెలవు పుచ్చుకొని లోపలికి వెళ్ళుము. అక్కడ వానిని చూచినట్లే చూచి వాని దుస్తులు నీవు వేసికొని యక్కడచూడి నీదుస్తులు వాని కిమ్ము. వాడు నీదుస్తులు వేసికొని బయటకు రాఁగలడు. వానితో నాకిప్పుడు ముఖ్య మైన పని యున్నది. నీవే రఘునాథుడ వనకొని కోర్టులో సాక్షాదాదేశి నీకు శిక్షాశిక్ష వేసెదరు. తగువాత నిన్ను పా యాంతరమున విడుదల చేయించెదను. ఇప్పుడు మాత్రము నీవు జయిలులో నుండవలయును అందుకొఱకే నీకు నయిదు వేల రూపాయ లిచ్చుట కొన్నకొని యు.టి. నీవు జయిలులో నుండినను, నీ కుటుంబము నంతను బోషించు భారము నే వహించెదను. ఈ యయిదు వేల రూపాయలును నీవు దాచి పెట్టుకొనుము. నీవు జయిలునుండి వచ్చిన పిమ్మట నీకు లాభసాటియైన వ్యాపార మేమైన జేసికొన వచ్చును.”

జగత్సింహుని యనుమతితీసికొనిన యీమనుష్యుడు చాల పేర వాడు. కడుపునకు దిండిలేక చాలకష్టము బొందుచున్నాడు. తన కుటుంబము యొక్క భవిష్యత్తుస్సఖము కొఱకును సర్తమానత్తుద్భాదా నివారణార్థమును జగత్సింహుని నీచోపదేశమును విని జయిలులోని కరిగెను. రఘునాథుడు కారాగారమునుండి తప్పించుకొని రాజారాము తోడను జగత్సింహునితోడను గలిసికొనెను. రాయమల్లుని మీఁద రఘునాథుని కీ వఱకే చాల కోప మున్నది. ఆయన ప్రాణముల హరించుటకు రఘునాథుఁ డెంతయో యుత్సాహముతో నుండెను. ఎవరో దుర్మార్గపు టుద్దేశముతోఁ దనవెంట వచ్చుచున్నారని రాయమల్లుఁ డనుమానపడుచున్నాఁ డని యీవఱకే చెప్పి యున్నాము.

దు స్వం వా ద ము

రఘునాథుఁ డొకభద్రవశమునందుఁ బుట్టినవాఁడు. చమనను వ్రాయను కొంచెము వేర్చి యున్నాఁడు. వానిశింశూరి గుల్లు బూందిగ్రామమునం దున్నది. వాడు చిన్నతనమునఁ దారతో నాడు కొను చుండెనువాఁడు. పిమ్మట వాని తల్లిదండ్రులు గతించినారు. రఘునాథునికి దుర్మార్గుల సహవాసము దొరికినది. వాని చక్రత్ర యంతయు సవనిత్రమును గళంకితము నయ్యెను. క్రమముగా నాతఁడు సర రాక్షసుఁ డయ్యెను. ఇట్టి కాలమున నాతఁకి జగత్ప్రింహునితో స్నేహము సంభవించెను. జగత్ప్రింహుఁడు తారను వర్ధమానపురికిఁ బంపించి యొక విధముగా నిశ్చింతతో నుండెను. అటు పిమ్మట సజయ సింహుఁడు తారయొక్క స్వశిష్యును గూర్చి ఋజువు చేయుటకు, న్యాయస్థానమునకు దిగినపుడు తార సేవిధముగ వర్ధమానపురికి తీసికొని వచ్చిరో తెలిసికొనుటకు జగత్ప్రింహుఁడు రఘునాథుని నియోగించెను. రఘునాథుఁ డంతకుఁ బూర్వము తార నెఱుంగును. తార యతని బాల్యకాలములో నాతని నేస్తురాఁడు అజయసింహుని బిడ్డ. ఇంతపర్యంతము నాతఁకిఁ దెలియును. కాని యీ సంగతి జగత్ప్రింహునికిఁ దెలియదు. రఘునాథుఁ డప్పుడు నీచులు యాతనికిఁ జెప్పలేదు.

జగత్ప్రింహుఁడు రఘునాథుని సమ్మితసరహస్య వృత్తాంతము నంతను దెలియఁజూచెను. అప్పటినుండియుఁ దారను తనహస్తగతము చేసికొనవలయు నని రఘునాథునికి లోభబుద్ధి పుట్టెను. తారను వివాహము చేసికొనినయెడల నామెయొక్క యసాధారణసంపదయుఁ దనకు దక్కు నని యతఁడు తలంచెను. ఆయాశ నొక్కచట్ట న వాఁడు

విడువఁ గలఁడా ? యందుచేతనే రఘునాథునికిఁ దారను వివాహమాడ వలయు- నని యాతరత యుండెను.

ఈయాశలోఁ బడి రఘునాథుడు జగత్సింహుని యొద్దనుండి తారయొక్క స్వత్వమును గూర్చిన ప్రమాణపత్రము లన్నియును గౌళల్యముతో సంపాదించెను. జగత్సింహుడును రఘునాథుని మనస్సుతోని యుద్దేశమును గ్రహింపఁ జాలక యన్ని వ్రాతముల ములను నానిచేతి కిచ్చుటకు సంజేహింపలేదు. అంతే కాక యింకా నొక యాలోచనకూడ నాతఁడు చేసెను. ఒకవేళఁ దారయొక్క స్వత్వమునుగూర్చి దొరతనపువారు తమసంజేహమును దీర్చుకొనుటకు వ్రాతములములను తన యింటియందు వెదకించుట కుత్తరు విచ్చిన నాసంగతు లన్నియును బయట పడునేమో యని యతనికి భయముకూడ నుండెను. అందుచే నెల్లవ్రాతములములును రఘునాథుని చేతియం దుండినఁ దనకు భయము లేదని కూడ యోచించెను. ఈభావనఁ జేసి రఘునాథుని నువయుక్తుఁడఁ గాను విశ్వానయోగ్యుని గాను దలఁచి నాని కా కాగితము లన్నియు నిచ్చెను.

రఘునాథుడు కొంతవఱకుఁ జనువను వ్రాయును నేర్చినవాడని యీవఱకే చెప్పి యుంటిమి. వాడుఁ వైనఁ జెప్పిన కాగితము లన్నియును జదువుకొని వారి నొక్కఁడారి న్యాయస్థానమునఁ జూపి సంతమాత్రమునఁ దారకుఁ బోయిన యాస్తి తిరిగి రాఁ గల దని వాడు తెలిసికొనెను. అందుకుఁగాను వాఁ డంతరాయముల దొంగిలినవలయు నని యుద్దేశించి యా సకల పత్రములను నొక రహస్యస్థలమున దాచిపెట్టెను. ఆచోటు నివ్యధృష్టి గలవానికిఁ దప్ప మఱియొకరికిఁ జెలిసికొనుటకు వీలు లేదు. ఒక వైపున రఘునాథుడు జగత్సింహుని మోసముఁజేసి యతఁ డనుభవించు చున్న యాస్తినిఁ బొట్టఁబెట్టుకొనవలె నని యనుకొనుచున్నాడు. రెండవవైపున జగత్సిం

హులు తారను హస్తగతము చేసికొనవలయు నని అనేకోపాయములను వెదకుచుండెను. ఇద్దఱకును దాకమీదనే ధ్యానమున్నది. రఘునాథునికిఁ దారను విగాహమును చేసికొనవలయు నని యున్నది. జగత్సంహారికిఁ తారను జంపవలయు నని యున్నది.

రాయమల్లుఁడు తారను రాజేశ్వర్యవత్ససిముఖ దొంగల పశమునుండి తప్పించి తీసికొని రాగానే కొత్తలుయొక్క యొక స్వస్థానమున మొదట దాచి యుంచెను తరువాత నజయసింహుని బూది గ్రామమునుండి పిలిపించి వారలకు నొక చిన్న యిల్లు నద్దెకుఁ దీసికొని యందు వారి నుంచెను.

ఆ యింటికి నాలువైపుల నుద్భావనన ముండెను. దొంగల గొంఠెము దూరముగా నుండెను. ఇంతదూరము వెదకుకొనుచు నెవ్వరును తారని యాయన మొదట నభిప్రాయపడెను.

ఆయన ముగ్ధులగుటచే నజయసింహుని, మంగళుని, తారను నుంచెను. పోలీసువారి కావలికూడ నియమించెను. ప్రతిదినము నొకటి రెండు సారులు వారలను వెళ్ళి చూచు చుండెను. శీఘ్ర కాలములోనే తారయొక్కయాస్తి తిరిగి రాగలదని యాయనకు దృఢవిశ్వాస ముండెను. కాని యొకదినమున వాయన వెళ్ళి చూచు నప్పటికి హృదయభేద్య మైనదృశ్యము గాన్పించెను. ఆయింటివాట మెట్లుక్రింద ముఖమును, కాళ్ళను, చేతులును గట్టుబడి పోలీసు భటు లిద్దఱును స్మారకము తప్పి పడియుండిరి. తత్క్షణమే వారికట్లు తొలగించి ముఖముమీద నీళ్ళు చల్లెను. వారలకు స్మృతి వచ్చిన తరువాత వారల నేమియు నడుగక వెంటనే లోపలఁ బ్రవేశించి చూచెను. ఒక గదిలో మేజామీద స్మృతిదప్పి అజయసింహుఁడు పడియుండెను.

నెమ్మది నెమ్మదిగా వానికి స్మృతి వచ్చుచుండెను. అతని మనస్సునకుఁ గొంఠెము శాంతి కల్గెను. అచ్చటి కాయన నేవకులిద్దఱు

అను వచ్చిరి. 'ఏమి యీసంగతి' యని యాయన యడిగెను.

వారిలో నొకఁడు:—మేము ప్రతిదినమును గ్వారమున మాటునేపము లతోఁ గొపలా యున్నటులే ఈదినమునఁ గూడనుంటిమి. అట్లు మే మిద్దఱుమరు చిలిచి యుండి నుఖ దుఃఖములు మాటలాడు కొను చుంటిమి. అంతట వాతాత్తుగ సిద్ధఱు వెనుక నుండి వచ్చి మాముఖము మీఁద బట్టినేసి గట్టిగఁ బట్టుకొనిరి. ఆ బట్టమీఁదనుండి యొక ఘోషైశ్వరాసని శోటెను. ఆ వాసన మాకు తొలినతోడనే మేము స్మృతితప్పి పడి పోతిమి. అటు తరువాత మా కేమియును తెలియదు.

రాయమల్లపాహేలు రెండవవాని నడుగఁగా వాఁడు నట్లేబదులు చెప్పెను. అందువలన నాయన వారలకు మత్తుమందు వాసన మాపించి స్మృతిఁ దప్పించి రని సిద్ధాంతంబు చేసెను.

౨౮

మరల నాపద

ఆజయసింహుఁడు కన్నులఁ దెరిచి నలువైపులఁ జూచెను. జరిగిన సంగతిని తిన్నఁగా గ్రహించితఁక పోయెను. ఏమాటను జెప్ప లేక కొంతనేవు వెట్టిచూపులు చూచెను. చుట్టు నంధకారమువలెఁ గాన్పించెను. అంతయు నింద్రజాలమువలెఁ గావ్యైతను. అప్పటికి నతనికి నతని యవస్థ తెలియలేదు. పూర్వాపర సందర్భములు జ్ఞాపకమునకు రాలేదు. వాతాత్తుగ నీ ఘోరము నంఘటించెను. కొంతనేపటికి రాయమల్లునియొక్కయు నాయన యనుచరుల యొక్కయుమాటలర్థ మయ్యెను. ఒక్క టొకటే సర్వపూర్వ విషయములును స్మరణ మార్గమునకు వచ్చెను.

అంతట నతఁ డేడువఁ జొచ్చెను. పెద్దపెట్టున నేప్పుడు 'రాయ మల్లా నీవు వచ్చితివా? నాకు సర్వనాశ మయ్యెను. తార నెవ్వరో యెత్తుకొని పోయిరి.' అనెను.

ఆసంగతి నదివఱకే రాయమల్లుడు గ్రహించెను. ఎవ రెత్తుకొని పోయిరి? అని యడిగెను.

అజయ:— ఎవరో నేను జెప్పఁజాలను. ఏమో చెప్పఁజాలను. ఎక్కడ నుండియో యొక్కమాటుఁగాఁ బది పండ్లఁజుగును మనుష్యు లింటిలోనికి జొరఁబడిరి. వచ్చిన వాఁడందఱును! బలశాలులు— భయంకరమైనచోరులు! మీరు బయటకు రావలదని చెప్పినందు వలన నే నొక్కదినము నిల్లు విడిచి పోలేదు. వాండు లోపలకు వచ్చి మొట్ట మొదట తారముఖము మీఁద ఒట్టవేసి పట్టుకొనిరి. అమె భయముచే వడక నారంభించెను. నే నడ్డము వెళ్ళుటకుఁ లేచి నిలువఁబడితిని. అంతట నొక్క డొకఁడూ పైసరసము పోసిన రుఘాలును నాముక్కుమీఁద వేసి పట్టుకొనెను. నేను గొంచెమునేపు లాగుకొని లాగుకొని యావాసనచేత స్మృతి దప్పి పడిపోతిని, నాకు మత్తువచ్చినది. ప్రాణము పోవునప్పుడు వచ్చు మగత నిద్రవలె నాకు సంప్రాప్త మైనది. సగముప్రాణ మున్నట్లును లేనట్లు నున్నది. ఆసమయములో మందభాగ్యురాలగు నాతార నెత్తుకొని పోయిరి. అయ్యో! అమ్మా! నాకు సర్వ నాశమైనది. ఇంతివని చేసియుఁ జిట్టచివరకు మఱలఁ తార డొంగల చేతులలోఁ బడినదే. ఇంకను మాతారను వాండు బ్రతుక నిత్తురా?

రాయమల్లుడు లేచి నిలువఁబడెను. బయటకు వెళ్ళుచు 'మంగళుఁ డెక్కడ' అని యడిగెను.

అజయ:— వాఁడెక్కడో యెవరికి తెలియను? వాడు సాయంకాలము

మా కాళిరవదార్థములు తెచ్చెద నని వెళ్ళెను. ఇంతవఱకుఁ దిరిగి రాలేదు. వాని కేమి వనూడినదో యేమియుఁ జెలియదు.

అజయసింహునిమాట లింకను బూర్తికాశ ముందే ముంగళుఁ డొగర్చుచు నెక్కడ నుండియో పరుగెత్తుకొని వచ్చి కేకలు పెట్టుచుఁ జెప్పెను, “రాయమల్లసాహేబు! మాకు పర్వనాశ మైనది. తారను మరలదొంగ లెత్తుకొని పోయిరి. చహా! ఈసారి వాండుచంపి వేసెదరేమో బాబూ ! చంపి వేసెదరేమో. రాయమల్ల సాహేబు! ఏ మగునో బాబూ ఏ మగునో ?” ముంగళుఁడొగర్చుచు నొగర్చుచు నేడ్చుచు నేడ్చుచు బహువిధముల నే మేమియో చెప్పుచు నొడలంత యును వడకి పోవుచుండ నక్కడఁ జితికిలబడెను.

రాయమల్లగోవిందుడు ‘ఇదే నే నొక్కయాట మాటలాడుటకు వేళ లేదు. నేను వెంటనే వెళ్ళవలయును. దొంగలు తారనెచ్చటి కెత్తుకొని పోయిరో నాకు బాగుగాఁ దలయును. నా ప్రాణమునిచ్చి యైనఁ దారను దీసికొనివచ్చెదను. మీ రిక్కడనే యుండుడు’ అని చెప్పెను.

ఇంతవఱకును జెప్పి రాయమల్లడు పిచ్చిపట్టినవానివలెఁ బఱు గెత్తెను. ఆయన జీవితకాలములో నేకార్యము సంత యా వేశముతోఁ జేయలేదు. పఱుగెత్తుచుఁ బఱుగెత్తుచుఁ దనవెనుక ననుచుఁ డొక్కడు వచ్చుటఁ జూచి యిట్లు చెప్పెను. ‘మీ రేమియు భయపడవలదు. నాకొఱకుఁ జింత పడవలదు. నావెంట రానక్కఱ లేదు. నేను ప్రాణము పోయినను నేనొక్కడనే పరిమందితో యుద్ధము చేయుటకు జడియను. నీ విప్పుడే కొత్తాలు నొద్దకుఁ బోయి నాపేరు చెప్పి యింకనుబదిమంది యస్త్రధారు లగు మనుష్యులను దీసికొని నిన్నరాత్రివలెనేమాయెంటి యొద్దఁ గావలి యుండుడు.’

ఎక్కడ నాగకుండఁ దొందరగా రాయమల్లుడు వెడలిపోయెను.

అందఱు నాయన భీష్మామూర్తిని జూచి స్తంభితులై యుండిరి. చాల నేపటివఱకు నెలలు మాట లాడ లేదు. కొంతసేపటికి శజయసింహుడు మంగళునదిక్కు చూచి యడిగెను. 'మంగళా, నీ వెక్కడకు వెళ్ళితివి !'

మంగళుడు కొంత స్పృహ తీసికొని, వాడు నమ్మినెమ్మడిగా జవాబుచెప్పెను. "మీ కాహార సార్థములు తిచ్చుటకు నేను దుకాణము దగ్గఱ నుంచి యున్నాను. అప్పుడొక్కఁడ నవచ్చి 'నీవేమి మంగళుడా? నీవజయసింహుని యంటనుండెదవా?' యని యడిగెను. నేను 'ఔను' అని జవాబు చెప్పితిని. అటులైన శీఘ్రముగ రమ్ము.' అని వాడుచెప్పెను. నను వానిమాట కర్థము తెలియక 'ఏమివని?' యని యడిగితిని. 'ఆసంగతి చెప్పుటకు వ్యవధి లేదు. రాయమల్లసాహేబు ఈదగ్గఱనే యొక యింటఁ జావునకు సిద్ధముగా నున్నాడు. ఆలస్యము చేసినఁ జచ్చి పోవును. ఆయన మీచేతకే దారియొక్క యాస్తినిగూఁటించి యేమియో కాగితము లియ్యవలయు నట, కొన్నిమాటలు చెప్పవలయునట మీతోరిక నాలస్యము చేయవలదు. పలు గత్తికొనపోయి యాబండి నెక్కి కూర్చుండి. రాయమల్లుడుచచ్చిపోవుటకు సిద్ధముగా నున్నాడు—ఈమాట వినన మీఁదట నా కేమియు దొరలేదు. తొందరగఁ బోయి బండి నెక్కితిని. వాడును నాతోఁగూడ వచ్చి బండి యెక్కెను. తత్క్షణమే బండి వాయువేగముగాఁ బోయెను. కొంత దూరము పోయిన తరువాత మఱియిద్దఱు వచ్చి బండికి రెండువ్రక్కల నున్న మెట్టపై నెక్కిరి. తత్క్షణమే లోపలనున్న మునుష్యుఁడొక తళతళమెఱయుచున్న సురియును జేతఁ దీసికొని నావైపు దానితోఁ జూపింతి 'నే నెవరినో యెఱుఁగదువురా? సర్దారు రఘునాథ్ నాపేరు. నోరు మెదలించినఁ జూపి వేసెదను.' అనెను. నేను జచ్చిన శవమువలె బడి యుంటిని." అజను సింహుడు

నిస్సీతుడై భయానుచే జనించు చున్నకనులతో 'పిమ్మట!
పిమ్మట నేచుయినది' అని యడిగెను.

మంగళుః— పిమ్మట నూరు నదలివెట్టి యొక పల్లెలోఁగిరి దీసికొని వెళ్ళి
యక్కడ నొకటాని యింటియొద్ద బాడిలిపిరి.

అజయః— అటుపిమ్మట!

మంగళుః— ఆ యింటిలో నొక గదియందు నున్నచి గట్టిగా బయట
దాళము బిగించి వారందఱును వెదలిపోయిరి. తరువాత దాదా
పాక గంటసేపు చే నందుఁ దంటాలుపడి కిటికీ యూచలు పగులఁ
గొట్టి బయటకు దాటి వచ్చితిని. ఆ సమయములో వారలే
మగల నా బండినిఁ బోయి యదే విధముగ మఱి యెవరినో
తీసికొని తొందరగా వచ్చు చుండిరి. నాకును నందేహము
వాడమివది. బండికి నెనుక వెనుక నేనును వచ్చితిని. మునలి నాడను
బండితోఁ జరుగెత్తఁగలనా? బండి నాకుఁ బైఁ జాల ముందైపోయి
నది. నేను వెనుకఁ బడితిని. కొంతదూరము పోయి చూచితిని.
ఆ బండి యొక పెద్ద యింటియొద్ద బాగెను. అందుండి యొక
బాలికను జేతులతోఁ బట్టుకొని యింటిలోని కత్తుకొని పోయిరి.
మనతారనే యా విధముగాఁ దీసికొని పోయినా రని నాకు
స్పష్టముగాఁ దోచెను. నేను మునలిచాడిను. వారి లండఱు
యువకులు, బలశాలులు. వారిని నేనేమి చేయఁ గలను? ఏమైనను
మాటలాడిన యెడలఁ గత్తితో నొక్కపోటు నన్నుఁ బొడిచెదరు.
అవని చేసినలాభము లేదు. రాముమల్లనాపేరు మాట
జ్ఞాపకము వచ్చినది. ఆయన తప్ప నితఁ నెవరు నీయాపదనుండి
రక్షించువాడు. లేరని తలపోసితిని. ఆమాట యనుకొని సరాసరి
కొత్తాలు నొద్దకుఁ బఱుగెత్తితిని. అక్కడ రాయమల్లుడు
లేనందునఁ దన్నుగా నిక్కడకు వచ్చితిని. అయ్యయ్య! నే నను

కొనినట్లే యోచి! మనతార నిన్ని రోజులైనతరువాత దొంగలు చంపివేయుట తటస్థించు చున్నది——”

మునలివాఁ డింతవఱకుఁ జెప్పి యింక కేమియుఁ జెప్పలేక పోయెను. కన్నటిభారలు రొమ్ముమీఁద బడి యంతు లేకుండఁ బ్రవహించు చున్నవి.

౨౬

దుర్వృత్తదళము

నర్దాగు రాయమల్లసాసేబు సారాగుకాణమనుండి బయటకు వచ్చి యేమి చేసెనో యింతవర్యంతమునఁ జెప్పలేదు.

ఆయన నెమ్మది నెమ్మదిగా ముందుకుఁ జాలదూరము వెళ్ళెను. కొంతదూరము వెళ్ళు నప్పటికి వెనుకఁగాని ముందుగాని యెవ్వరును గనబడ లేదు. హఠాత్తుగఁ బిస్తోలు కాల్చినట్లు చప్పుడాయెను. ఉన్న రని యొకగుం డాయన ప్రక్కనుండి వెళ్ళెను. దొంగలు తనదగ్గఱకు వచ్చి యాక్రమించుటకుభయపడి దూరమనుండి పాళిము లీయవలయు నని యోచించు చున్నారని యూయన తెలిసికొనెను. ఈ విధముగాఁ జచ్చుట కాయన సంసిద్ధుడై యుండలేదు. ఆయన కొకయుపాయము తోచినది.

మార్గముప్రక్క నొకగ్నహవిర్భాణ మగు చుండెను. దానికిఁ జాట్టుకోడ కట్టవలెనని పురానులు లోతుగఁ దీసి యుంచిరి. అచ్చట నది యాయచక్రం జాల వీలుగా నుండెను. ఒక్క దునుకు దుమికి యాయన పురాదులలోఁ జేరెను. ఆయన వెంట వచ్చిన దొంగ లిద్దఱు నాయనకుఁ గలఁబడకుండ జాగ్రత్తగ నతని ననునరించుచు వచ్చిరి. అంతచేత హఠాత్తుగ నాతఁడు మాయ మైనందున వారిగుండుదెబ్బ

చేతఁ గ్రిందఁ బడినాఁ డని యనుకొని మహాహ్లాదముతో నచ్చటికి వారు వచ్చిరి.

అందులో నొకఁడు, 'ఏడీ వాడు?' అనెను.

రెండవవాడు:— ఎట్లు పొందెనాడు నాకుఁ దోచుట లేదు, ఏమైనాడు?

ఇద్దఱును గలిసి చుట్టుకట్ల సంతను బాగుగా వెదకిరి. ఎక్కడను గనబడలేదు.

మొదటివాడు:— ఈరాయగుల్లుఁడు మానిసి కామరా దయ్యము.

చూచుచుఁ జూచుచు నుండఁగానే మాయ మైనాఁడు బాబా! యిది యేమి! యింద్రబాలమువలె నున్నదే?

రెండవవాడు:— కాదు కాదు. ఈ గోతిలోఁ బడి యుండును. గుండు చప్పుడు విని ప్రాణమునకు భయపడి పరుగెత్తి చూడక యీ గోతిలోఁ బడివాడు.

మొ. వా:— అయితే మంచిపని యైనది. ఈసారి చాలబాగుగానైనది. ఇంక నెక్కడికిఁ బోగలఁడు?

ఇద్దఱు మనుష్యులును చాల యుల్సాహముతో నచ్చట గూర్చుండిరి. పునాదులలోఁ జాల నల్లకారము! అందులో నెవ్వరైన నున్నారో లేదో తెలిసికొనుటకు వీలు లేదు.

ఒకమానిసి:— గుండు సరిగాఁ దగిలినది.

రెం. వా:— దానివలన లాభ మేమి? చీకటిలో బాగుగాఁ దగిలినదో లేదో తెలియుటకు వీలులేకుండఁగ నున్నది. పద, మన మిద్దఱుమును లోపలకు దిగి చూతము.

రాయమల్ల సాహేబీ యవస్థలో నేమి చేయువలయునో ముందే యాలోచించి సరిగాఁ జేసి యుండెను. దొంగలలో నొకఁడు రాజారా మునియు రెండవవాడు రఘునాథుఁ డనియు నెక్కడ పాతకులకుఁ

జెప్పవలసి యున్నది.

రఘునాథుడు:—రాజారామ! ఇద్దరము నొక్కవై వున్నడియేగినది
దిన్నగా వెదుకలేము. నీవై వున్నడి దిగుము. నే నీవై వు
న్నండి దిగెదను.

రాజారామట్లే చేసెను. రాయమల్లసాహేబును సిద్ధముగా
నుండెను. రఘునాథుడు నెమ్మది నెమ్మదిగా దిగుచుండగా రాయ
మల్లుడు వాని రెండకాళ్ళను బట్టుకొని చరాలున నేలమీదకు లాగి
కొట్టెను. రఘునాథుడు క్రిందబడి యొక కేక పెట్టి లేచి నిలువబడెను.
రాయమల్లసాహేబు వాని చేతినుండి పిస్తోలు లాగుకొని వాని గుండెల
మీద నెక్కి వానిగొంతుక గట్టిగాఁ బట్టుకొనెను. రాజారాము
తొందర తొందరగా దిగుచుండెను కాని రఘునాథుడు గొంతుక పిసికి
నట్లు నోట మాటరాక కేకలు వేయుటను విని కొంతకాల మేమియుఁ
దోచక యుండెను. అకొలది కాలమునో రాయమల్లుడు తన బట్టలలో
నుండియొక గట్టి త్రాడు తీసి వానిని జేసులు వెనుకకు విరిచికట్టెను.
ఈ విధముగాఁ గట్టి వాని కంఠమునుండి మాట రాకుండపట్టుకొని
యుండెను. వాడు చావకుండమాత్ర మూపిరి గొండెమువదలి పెట్టు
చుండెను. రఘునాథుని కంఠమునుండి వచ్చుమాటయస్పష్టముగా
నుండుట విని రాజారాము కొంతతడ వేమిచేయుటకును దోచక
యూరకుండెను కాని వాడు రఘునాథునివలె బిరికివాడు కాడు.
వానికి సాహస మున్నది. శక్తి యున్నది. మానసిక తేజమున్నది.
మూడునాల్గు నిమిషము లాగి వాడు గర్జము నందు దిగెను. రాయ
మల్లుడు దానమయమున దగ్గఱకు వెళ్ళి నిలువఁ బడెను. రాజారాము
తనదగ్గఱకు రాగానే యాయన యొక దెబ్బ కొట్టెను.

వాడు దానితో క్రిందబడెను. రాజారాము చేతిలో బిస్తోలున్నది. వాడు
క్రిందఁ బడినతోడనే పిస్తోలు చప్పు డయ్యెను. పిస్తోలునుండి గుండు

బయటకు వచ్చి రాజారామునకే తగిలెను. ఆదెబ్బ తగిలినమీఁదట వాఁడు స్మృతిఁ దప్పి పడిపోయెను.

రాజారాము వాని పిస్తోలుదెబ్బకే వాఁడు పడిపోయె నని రాయ మల్లుఁడు తెలిసికొనెను. లేనియెడలఁ దిరిగి లేచుటకుఁ బ్రయత్నము చేసెడివాఁడె యని యతఁ డూహించెను. ఆయనంతటఁ గాలవిశంబ నము నేయక వానిని గూడ వెనుకటిప్రకారమే చేతులు విరిచికట్టి వేసెను.

ఇంతట రఘునాథుఁడుమాట లాడఁ గల్గెను. “రాజారామ్ రాజారామ్” అని వాఁడు కేక వేసెను.

ఎవ్వరును జవాబు చెప్పలేదు. రాయమల్లసాహేబు శ్రోధముతో రఘునాథుని ముఖముమీఁద దన్ని ‘జాగ్రత్త! నోరు మూసికొనుము! మెల్ల మెల్లగా లేచి నావెంట రమ్ము’ అనెను.

రఘు:—ఎట్లు రాను? నాచేతులు కట్టివేసినావు.

రాయమల్లసాహేబువానిని లేవదీసి నిలువఁ బెట్టెను.

రాయ:—రఘూ! ఈసారి విను. నీకు శిక్ష తప్పదు. నీ విప్పటి కైన మాట వినునెవల నీశిక్ష చాలనెఱకుఁ దేలిక యగునట్లు చేసెదను.

రఘు:—నన్ను నీవు చంపివేసెను నరే, నేను నీమాట వినను. నన్ను బట్టుకొని వెళ్ళి నీ వేమి చేసెదవో చేయుము. నే నిప్పుడు నీ స్నేమియుఁ జేయలేకపోయిన నెప్పుడో ధౌత్యము నాచేతిలో నీచా వున్నది. నే నిప్పుడు జయిలునకు వెళ్ళినను నీమాట మరువను. రెండు సంవత్సరములు కానిమ్ము. పదిసంవత్సరములు కానిమ్ము. జయిలునుండి బయటకు వచ్చి నీ ప్రాణములు తీసెదను.

రఘునాథుఁడు సామాన్యముగా మాట లక్ష్యపెట్టవాఁడు కాఁడని రాయమల్లుఁ డెఱుంగును. కాబట్టి యాయన మరల నీరికనొక సారి

యొక్క పాదప్రహరము విచ్చెను. ఆప్రహరము దివి వాడు క్రింగఁజూడి సంబాళించుకొన శక్తవోయెను. రాయమల్లుడు రఘునాథుని బట్టను దీసి దానిలో వాసిచేతులను గాళ్ళను గట్టిగాఁ గట్టెను. అటుతరువాత నాగర్తమునుండి వాని నెత్తి బయటఁ బడవేసి యాసారా యంగడి యొద్దకు వెళ్ళెను. అటుతరువాత సిద్ధ జనుచరులను వెంటఁ దీసికొని యొకరిని బండి తీసికొని రమ్మని పంపితిరిగి గర్తము యొద్దకు వచ్చెను. ఒక యరగఁటలో దొంగరఘునాథుని రాజారాముని కొత్సాల్చియొక్క యంధకూపమునఁ బడవేయించెను.

30

వి ప త్న యొ క్క యం తి ము

నర్తారు రాయమల్లుఁ డనుచరులపై భార ముంచి తారను రక్షాస్వముగ దాచియుంచిన ఇంటికి వెళ్ళి చూచిన సంగతి నీ వఱకుఁ జెప్పి యుంటిము. అక్కడనుండి సారాయంగడి యొద్దకు వెళ్ళి పిమ్మట రఘునాథుని రాజారామును బట్టుకొనిన సంగతిని దెలిపి యుంటిమి. అటుపిమ్మట నున్నత్తుచీరీతి నెచ్చటికి వెళ్ళి యుండెనో చెప్పలేదు. ఇప్పుడు చెప్పుచున్నాము.

ఆయన సర్కాసరి తారయొక్క తండ్రియింటికి వెనుకవైపునకు వెళ్ళెను. తారయొక్క తండ్రి యిల్లని యిప్పు డక్కడ పాడుకలేదు. జగత్సంహుని యిల్లనియే పేరు. వెనుకటి సంగతు లెవ్వరికిని దెలియవు. ఆయన యనాయాసముగ నింటిచుట్టుగోడ దూకి లోపల బ్రవేశించెను.

తారయొక్క తండ్రి యింటికి నాలుగువైపుల నుద్యానవన ముండెను. మధ్యస్థలమునఁ బెద్దయిల్లు. రాయమల్లుడు సత్వరముగ నొ యింటియొద్దకు జేగెను. ఆ యింటియందొ జెన్నరును మనోముఖుల

నందకి లేడు. అంతయు ఘోరశకు నిద్రావస్థయందున్నదా యన్నట్లుండెను. రాయమల్లుఁ డొక పెద్ద చెట్టుపై నెక్కెను. ఆ చెట్టుపై నుండి గోడమీఁద కెక్కి యొక పిన్నుండియే యాచెట్టుకొమ్మ యొకటి వట్టుకొని యొకటి మీద రెండవ యంతస్తుమీఁదకు దిగవచ్చును. ఆయన గూఁటిధానిగా రెండవ యంతస్తులోనికి వచ్చెను. అక్కడ నెవరికెంత స్వరముగాని వడచిన చప్పుడు గాని వినఁబడలేదు. ఆయన నలు దిక్కులకును జూచెను. కాని యెవరును వచ్చు చున్నట్లు చప్పు వినఁ బడలేదు. ఇంట నెవరు నున్నట్లు సంచారము లేదు. అంతయును నిశ్శబ్దముగా నుండెను.

రాయమల్లుఁడు మూడవ యంతస్తుపై కెక్కెను. అక్కడను నాలుగు వైపులను జూచెను. ఎవరును చలనము గాని చప్పుడు గాని లేదు. ఒక గదిలోవలఁ జాలచిన్నదీప మొక్కటి వెలుగు చుండెను. ఆతురపాటుతో నాగడి ముందర కాయన వెళ్ళెను. జాలకజ్జయొక్క తలు పొకటితీసియున్నది. అందులోనుండి చూడఁగా గదిలో నొక మూలఁ గొండెము సన్నముగా నొక దీపము వెలుగు చుండెను. ఆవెలుతురులో నొక మంచముమీఁదఁ బడుపు పైన నొకస్త్రీ పరుండి యుండెను. రాయమల్లుఁ డాకక్ష్యయొక్క ద్వారము నొద్దకు వచ్చి తలుపు గుంజి లాగెను. తలుపు లోపలి వేయలేదు. అందుచేత లాగిన మాత్రమునఁ దలుపు కేరచుకొనెను. ఆయన యాగడిమ్యకుఁ బోయెను. శయ్యవ్రక్కను నిలిచి చూడ హతభాగ్యురాలగు తార స్మృతి. తప్పి శిథిలావస్థయందు కేశము లన్నియుఁ నానావిధములఁ బడియుండి శయ్యపై నుండెను. రాయమల్లుఁ డామెకు స్మృతి తెప్పించుట కుపచర్యలుచేసెను. కాని లాభము లేకపోయెను.

ఆసహాయమున గదికి వెలువల నెవరో వచ్చు చున్నట్లు చప్పు డయ్యెను. రాయమల్లుఁ డొక నేమి యుపాయమును దోచక మంచము

క్రింద దాగుకొనెను. మఱి వెనుక భుజములతో నాగడిలోనికి జగత్సింహునిను దారయొక్క నవతిత్తలియు వచ్చిరి.

నవతిత్తలి:— ఇదిగో నీ సింహునికి సింహులచేదను. చూచువలదు.

జగత్:— ప్రియసీ, నీ కేమి తెలియును! తారను జంపుల తప్ప యింక నొక యుపాయము లేదు. ఎక్కడ నైన దాచియుంచిన రాయ ముల్లు డేదో విధముగ నీమెను బయటకుఁ దీసికొని రాగలడు. అంతర్యామి యైనదేవుని కైనఁ గొన్ని తెలియనివి యుండును. గాని రాయముల్లునికిఁ దెలియనిది లేదు.

మన మిప్పు డిక్కడ మాట లాడు చుంటిమా, వాడు మనకుఁ గనఁ బడకుండ నెక్కడనో మనవెనక నెలువబడి వినుచుండును. రాయముల్లుఁ యొక పెనుభూతమువలె నెప్పుడును గనిపెట్టి యుండును. ఎవరికిని వాడు కనఁబడఁడు కాని వాఁ డందఱను జూచు చుండును. దేశ దేశాంతరపు సంగతు లన్నియు వాని కవగాహనయై యుండును. ఎట్లు తెలియునో యెవరికిఁ దెలియును? వానికిఁ బిశాచసిద్ధి యైనదేమో యనుకొందును.

తారన. తల్లి:— ఇప్పుడు రాయముల్లుఁ డెక్కడ నున్నాడు?

జగత్:— రఘురాధుడును రాజారాము సిద్ధులును గలిసి వానివెంట బడినారు నేడు వానిని జంపి వేయవచ్చును. కాని వారలింకను రాలేదు. అందువేతఁ గొంత సందేహముగా నున్నది. ఒకవేళ రాయముల్లుని వలనఁ బట్టుపడినా రేమో.

తారన. తల్లి:— అట్లులైన నీ విప్పు డేమి చేసెదవు?

జగత్:— వారలగొట కెదురు చూచు చున్నాను. వాంఛ్రు రాక పోయినయెడల నేనే స్వయముగా జంపి వేసెదను. నా కిటికీ ప్రక్క చుట్టుకొండ నొక గొయ్యి తీయుమని యిద్దఱు మనుష్యు లను సియోగించినాను వారు తీసి యుందురు. ఈమెను జంపి

శవము నందులోఁ పారవేసి కప్పి వేయఁజూచును.

తా-స-తః—పాలిపెట్టు నెడల నొకఁ జంపు పెండుకు ? యీ స్మారకము తప్పి యున్నపు డనా మూసముగా నందులోఁ బాలి పెట్టు వచ్చును.

జ-తః—ఏదో యొక విధముగా నంతయు చేయుట నుంచిది.

ఇతరజను మాటలాడి ముగ్ధులు వెడలిపోయిరి. రాయ ముల్లుడు తత్తబిమ్మ మాచవ క్రింద నుండి బయటకు వచ్చి కనబడకుండ వారి పెంజు నంటి వెల్లెను వారొక నెక్క నున్న కత్తయందుఁబ్రవే శించిరి. రాయముల్లు డొక వానినొక నేనుక వెనుకకు మరలినచ్చి యుపాయముగాఁ దొరను దన మూపుపైఁ బెట్టుకొని బయలువెడలెను. మూడవ మంతస్తునుండి రెండవ మంతస్తు నకును రెండవయంతస్తునుండి యొకట వ యంతస్తునకును వచ్చెను. ఎవ్వరు నెక్కడనడ్డగించలేరు. కాని క్రిందికి వచ్చిన పిమ్మటఁ దలుపు గడియ తిన్నగాఁ గనబడలేదు. ఒక పాదతాడనము చేసి తలుపు గడియ విరుగఁగొట్టి తలుపు తీసికొని బయటకు వచ్చెను.

ఆచవ్వాడున కితరమనుష్యు లందఱును నిద్ర లేచిరి. ఇంట దొంగలు పడిరి. 'దొంగలు' అని యన్ని వైపులనుండియు నందఱును గేకలు పెట్టిరి. ఆగోలకు జగత్ప్రపంచము కన్నులునలుపుకొనుచు నిద్రఁబోయి లేచిన వానివలె బయటకు వచ్చెను.

రాయముల్లుఁ దేమియు మాట లాడ లేదు ? ఆయన శరవేగ ముతో రాజు వీధికి వచ్చెను. మొట్టమొదటఁ గనబడిన కావలి ఖటుని బిలిచి వానికి రక్షకభటుల సైగలు చేసి సహాయము చేయు మని చెప్పెను. వాడు 'నమ్మది' నెమ్మది' యని గేకలు వేసికొనుచు నాయనవెంటఁ బయిగెల్లెను. త్రోవలో నొక బండి కనబడగా నాబండివానిని లేపించెను. వాడు కావలిఖటుని

జూచి చీకతోడై నిలువఁబడెను. రాయమల్లుఁడు తొరను బట్టుకొనియా
శకటముతోఁ గూర్చుండెను. కావలిభటుఁడను యాడుబైపున నెక్కినను.
అతురవఱుడు కంకను బుగ్గురు సల్గురు కావలిభటులు వారితోఁ
గలిసికొనిరి. వాఁడుఁడ కిద్దఱు చొప్పున శకటమునెక్కి వెంట
వచ్చిరి. అట్లల్పకాలములో రాయమల్లుఁ డజయఁసింహుని యొద్దకుఁ
జైతన్య పిఁసీఁ యగు తొరను దీక్షింపి నచ్చిట్టించెను. మంజుఁడు
తొరకు శుశ్రూష చేయ నాంఘ్రించెను. రాయమల్లుఁ డొక యుత్తరము
వ్రాసి పోలీసుస్టేషనుకు బంపెను. అక్కడ నుండి వెంటనే జనాబు
వచ్చెను.

మీయొక్క యాదేశప్రకార మీ రాత్రి యంతయును రేపు
మీ యొద్దనుండి నూతనయాదేశము వచ్చునంతవఱకు జగత్ప్రిహుని
యింటినుండి గావలి వాండను నియమించి యున్నాను. పైఁజెప్పిన
యింటినుండి యొక్కమానిసియుఁ బాఠింపకుండ సంపూర్ణప్రయత్నము
చేయఁచున్నాము. జగత్ప్రిహుని యింటివాకిట నేను స్వయముగా
మాటు వేసముతో నుండెదను. మీ యాజ్ఞాప్రకారము కావలివాండ్రు
మాటు వేసముతో నుపరిచితుల వలెఁ దిరుగుచున్నారు. జగత్ప్రిహుని
యింటియొద్ద మనమనుష్యులు కావలియున్నట్లు పరు లెవ్వరికిని
సందేహము గలుగకుండ్ఁ దగు బాగ్రత పెట్టియున్నాను.

ఉత్తరమునకు జనాబీ విధముగా వచ్చిన తరువాత నాయన
యా రాత్రి ఆ యింటినుందు విశ్రాంతి తీసికొనెను. అనుచరులలో
నెవ్వరి కేయే పని నియమించవలయునో వానిని నియమించి కనిపెట్టి
యుండెను.

మఱునాడు ప్రతికూలమున జూను ప్రాద్దేశ్య వతికును రాయ
నల్లుఁ డొక్కడే నల్లెనో నేలని చెననో కొంచెము స్థిరముగ జెప్ప
లేరు. ఆ సందర్భము యేర్పాట్లను గట్టిగాఁ జేకొని జగత్సంహార
యింటి యొద్దకు వచ్చెను.

జగత్పితృహను కచేసావడి యంగుల గూర్పుండి యిద్దఱు
 మృగములై చున్ననో గతినిన గాత్ర జాగిన వాణాదుమును గూర్చి
 మాంసోభంజనముండెను. ఏముసానునుచేత నన్ని విధముల
 దప్పించుకొన వచ్చునో గాని గూర్చుచులోచును స్థిరముచేసికొను
 చుండెను.

రామమల్లం దచ్చటకు వచ్చి 'జగత్సేవకుఁ డెవరి పేరు?' అని యడిగెను.

అయిన జగత్సంహల కలుగుగక హోలేమ, అయిన నెందు కిట్లు
ప్రశ్న! దానికిఁ గారణ మాయనకే తెలియును.

జగత్ప్రభువాడు నానిద్ద చిత్తముతో, 'ఎందుకు మహాశయా!
మీ కేమి గూఢశక్తియి! తమ పేరు?' అని ప్రశ్నించెను.

రాయమల్లసాహేబు గంభీరభావముతోఁ బ్రశ్నార్థమున మిచ్చెను. 'నాపేరా? నాపేరు రాయమల్లుడు. నీసవరాధవశోధనఁ జేయుదును. దొరతనపుచాకు నన్ను సర్దారు రాయమల్లసాహేబుని పిలిచెను. అందఱును రాయమల్లుగోవిందుఁ డనియెను.'

జగత్:— తమ రిక్కడ కేపనిమీద దయచేసినారు?

రాయ:— నేను తమ యాస్తి విక్రయముచేసికొని గొనుటకు వచ్చితిని.

సత్యము— మా మాస్తి యొక పెంటుభూమికూడ నమ్మునది లేదు,

అదిగోక మోగిన కేమిటను వని లేకపోయిన నువ్వూ మీరు
పట్టిన చొక్కాన వట్టిన చొక్కాన.

రాయ:— శేష చుట్టల పట్టిన చుట్టలగా మేనియును నోపటలేదు.
అస్తి మిమ్మును చుట్టినది నేను బలవంతము చేయుట లేదు.
మీ చుట్టల పట్టినచు శేషని వట్టించుట నబ్బిరారు.

జగత్:— అయ్యో! చూడకు. మీరు చూయుటిదగ్గఱకు పట్టి
యవవరకుగా చూడలు రానిచ్చు చున్నాను. కొంచెము
తెలిసికొని మాటలాడుఁ జ. నాకు గోవిందు వచ్చిన మిమ్ము
నిక్కడినుండి వెయ్యివలె బంపింపఁ గలను.

రాయ:— ఈ యిట్లు ఉమది కాదు. ఇందులో నొక యిటుకముక్క
గూడ మీరునుగి కొను.

ఈ మాట చెప్పి రామమల్లసాహేబాక చిన్ని బిడుగును జేసి
నుడి తీరె యూ. అతఁడే యొక మానిసి మాయునితోఁ బ్రవే
శించెను. ఆ మానిసి నాని జగత్ప్రింహుడు చదివిన దమ్మును.
రాయమల్లుడూ బాపి, 'ఈ పనిమ్మున కాని' మంగళాగ్ని
రాలగు కొరకు పట్టించుట బంపింపిచ్చిటకు మీరు నియోగించినదే'
జగత్:— తుట్టి మిథ్య. వీరిని నెప్పుడు నెఱుంగను. ఈ నెప్పుడును
బాడను లేదు.

రాయమల్లుడు తిరిగి బిడుగులు వేసెను. తత్తణమే మిటి యొక
వృద్ధుడా యింటిలోనికి వచ్చెను. జగత్ప్రింహుడు వానిని బాచికను
లెట్టె జేసి 'వీర డెవరు? వీరుకూడ మీతో బాటు నన్ను బాధించుటకు
వచ్చినమానిసి యేవా?'

వృ. మంగళుడు:— నన్నిప్పుడవవాలు పట్టలేవా? నేను మంగళు
డను. జ్ఞాపకము వచ్చినదా? (కోర్కెముతో) దొంగ విశ్వా
భూతుకా!

జగత్సంహారము ముందరి కొక్క దునుకు దుమికి మంగళుని దగ్గఱకు వచ్చి, 'ఏమీ! నీవు మాయుడికి ఎప్పుడు నన్ను దెచ్చివచ్చి చెప్పి దీసికొని కొట్టెదను. మిగిలిన వన్నె వేసెదను. ఇంకా తెలిసికొని నూలు బానిము పాపే దున్నుదా?'

రాయమల్లుడు జగత్సంహారము నీ నుట్టుకొని కూర్చుండఁ బెట్టెను. 'ఇంత శోచ మంగుఁయ్యెను. మహాశిఖామణి! నీవెందు చచ్చి బడుము. ముందు మీ మాట వినియు.'

జగత్సంహారము క్రోధకీమాదులతో నొకప్పుడై 'రాయమల్లు గోవిందా! ఇది యేమియును బాగుగ నుండలేదు. మూరింటికి వచ్చిన పెద్దచురుప్పుని నిట్లు అవమానియు చేయింపరాదు. కొనినియు తెలిసి కొనుడు. మీకుఁ గగిన దండిన నును' వలెను.

రాయమల్లుడు నవ్వుచు మృదువున నవ్వెను. 'నా కేక నా సంగతి తెలియలేదు. మహాశిఖామణి! నీ క్రోధమయములు తక్కువ తెలియ ననుకూలము నీ నేని చేయింప వెనుకొందు లాలోచించి చేసెదను. ఆ పక్షములు మహాశిఖామణి చింతి పడ నక్కఱ తదు.' అని పలికెను.

అట్లు పిమ్మట రాయమల్లుడు రుద్రమూర్తియై పండ్లు పటపటఁ గొఱకుచు బూర్ణమైన శోభముతో, 'ఎవ! ననుకను నావాసము చేసి నాతో మాటలాడవనా తిన్నగాఁ జూచుము' తరయ్యై తలద్రీ యాత్మ నీకుఁ గలఁబడకుండ నక్క జాప్యమిది యున్నది. నీ వెవరి సంపద విశ్వాసఘాతకుండవై ముగ్ధమించు కున్నావో' వాని నెట్లు విషవ్రయోగముచేఁ జిహ్నిభితివో చూచు నప్రమాదముగఁ దెలియు చున్నది. నీ వంటి పశ్వాసఘాతకుని కేలు శిక్ష యగునో చూచుట కాయన స్వర్ణము నుడి వచ్చి యున్నాను. సరకభావన నీ వింకను బాగు నొప్పుకొని కున్నావు,' అని చివ్విన్నె.

రాయమల్లుడు మరల బిగులు వేసెను; ఈసారి యజును
సింహుడు నెమ్మది నెమ్మదిగా లోపలికి వచ్చెను.

జగత్సింహుడు వానిని జూచి 'ఓహో! ఏసిని నేను జాగుగా
నెఱుగుచును. ఏడు పట్టిటక్కరి. ఒక యబద్ధపుణిల్ల నెక్కడనుండియో
తీసికొని వచ్చి నూతో వ్యాజ్యమునకు దగినాడు. ఆసంగతి దొర
తనంపు సభయందే పూర్తిగా ఋజు వె నది. ఏని దీసికొని వచ్చి
మమ్ములను బెదిరించ వచ్చితివా? నేను నూకు స్పష్టముగా నున్నమాట
చెప్పి టున్నాను. నన్ను భయపెట్టి నాదగ్గఱనుండి యొక్కపై నయి
దీసికొనలేదు.'

రాయమల్లుడు మరల నీలవేసెను. నల్లకు మనుష్యులు రఘు
నాథుని రాజారామును జేతులకు బెడిచి వేసి యక్కడకుఁ దీసికొనివచ్చిరి.

రఘునాథుని నీ విధముగా బంధీకృతునిగఁ జూచినప్పుడు జగ
త్సింహుని ద్వైతమంతయు నిరయు లోయెను. 'వాడు నిరాశ నొంది
'ఏ డెవఁడు? రఘునాథుడా! నీవును నాకు వ్యతిరేకముగా నాత్మ్య
మియ్య వచ్చితివా?' యని పలికెను.

రఘునాథుడు బదులు చెప్పెను. 'ఇదిగో జగత్సింహా! వినుము.
ఇత నీ మర్యాద దక్కదు. ఇప్పుడైన నీయూన్ది యంతయు నెవరిదో
వారి కిచ్చి వేయుము. రాయమల్ల సాహేబుకాళ్ళు పట్టుకొనిన నీకు
శిక్ష తేలికగా వేయించును. సీమాలమున నాకు సర్వము నాశనమైనది.
నీవని చేబట్టుటవలన నాకీ దుర్దశ వచ్చినది. తొరియొక్క స్వత్వమును
ఋజువు చేయుటకుఁ గావలసిన కాగితము లన్నియును నేను రాయ
మల్లున కిచ్చి వేసితిని. నీ విఁకఁ దప్పించుకొనుట కేమార్గమును లేదు.'

జగత్సింహుడు నిర్వీర్యుడై యొక్క నిట్టూర్పు వుచ్చి
"అందఱును దొంగలు. కాగితములు, పత్రములు, అన్నియుఁ గల్పవృక్ష
మీ రందఱును గూడి నన్ను మోసము చేయవలె నని

చున్నారు." అనెను.

రాయమల్లుడు, 'జగత్సంహ! నీయదృష్టము తిరిగి పోయినది. నీకుఁ జెడుదీక్షములు వచ్చినవి. నీవంకను మా తో జతురత్వముగామోట లాడిన లాభము లేదు. నీకుఁ దెలియదా! నే నేవనిసి జేవట్టినను దానిని గట్టిగజాగ్రత పటఁచునదే సూతిము చేయను. కావలసిన దృష్టాంతము లన్నియును సిద్ధము చేసికొన వచ్చునాను. నీ విప్రదోషక కొనక పోయిన నే నాజ్ఞ యిచ్చినతోడనే భటులు నీ చతులకు సంకెలలు తోడగెదరు. తిన్నగాఁ గొత్వాలు దగ్గఱకుఁ దీసికొని పోయెదరు. ఆలోచించి లాభము లే దని తెలిసి కొనుము.'

'జగత్సంహ! దేడుపు ముగముత', "తమ రేమిచేయ మనెద రో చెప్పుడు' అనెను.

రాయమల్లుఁ—ఈమహమ్మ్య లందఱియెటనును, నీవు కాగితమును గల మును దీసికొని యీ యాస్తి యెవరిదో వాఁకిఁ దిరిగి వ్రాసి యిమ్ము. వారందఱును సాక్షు లగుదురు. దానికి నీకీప్తము లేక పోయిన యెడల నీ వంత కాలము నెన్ని దొంగతనములు, ఏన్ని కూసెలు, ఏన్ని మాయలున్యాయస్థానములో విచారణకాగలవు. అంతటితో నీకు యావజ్జీవము కారాగారవాస శిక్ష వడును.

జగత్—ఈవిషయమునుగూర్చి తారయొక్క సవతితల్లిని గూడ నడుగుట మంచిది. నేను లోపలికి వెళ్ళి యడిగి వచ్చెదను వాటి పోయెద నని మీరు భయపడ నక్కఱలేదు.

రాయమల్లుడు కొంచెము నేవ్వి, 'వాటిపోవుటకు వీలు లేకుండఁ జేసి యున్నాములే. ఈ యింటనుండి యొక యీగకూడ బయటకుఁ బోవుటకు వీలు లేదు.'

జగత్సంహ! డింటి లోపలకు వెళ్ళి తిత్తణమే యేడ్చుచు బయటకు వచ్చెను. రాయమల్లుఁ 'దేది యింతిశ్రమముగా బయటకు వచ్చి

తివి. ఏమి, యేడుపు వచ్చు చున్నది!

జగత్పి హుళి, 'సర్వనాశసమైవది. సర్వనాశసమైవది. తార నవతితల్లి కలుపుచాటునుండి యన్ననంగితులను పసి పువము తిని ప్రాణత్యాగముచేసికొన్నది. ఆమె కళ్ళెరియు మెజానాడ పెడయున్నది' అజయసిహుడు:—మంచిపని యైవది. పరువులపను చేసినది. గొప్ప వారి యుటిబిడ్డ జయమును పెళ్ళుటవలె జచ్చిన మేలు. ఆమె వానశాసన మహాలక్ష్మిగారిగొత యైవది. పరలోక ముగా శేషమునశించి పోవును. పాపులుచచ్చిపోయి రవిదుఃఖిప వలసిన యవసరము లేదు.

ఇక్కడ రాయమల్లుడు ప్రాయమునైన దత్తయు జగత్పిహుళి దొకప్రతిమవలె వ్రాయ నారంభించెను. అక్కడ నున్నవా రెండియు సాక్షిసంతకములు చేసిరి. రాయమల్లుడు రాంపూర్వము జగత్పిహుళిని యనుచరులుగా పచ్చట నున్నవారు సాక్షిసంతకములుపెట్టిరి.

రాయమల్లుడు తిసవనన బూర్త చేసికొని జగత్పిహుళిని నతిని యనుచరులను దొంగరఘునాథుని రాంపూర్వము వంటి దిసికొని వెడలి పోయెను.

దొంగరఘునాథుని దీవిధముగా రాయమల్లునికి లొంగక పోయిన యెడల్ల భారయొక్క స్వత్వమును ప్రమాణము చేయగలడో లేడో యని సందేహము వానయొద్ది నన్నికాగితిములును వ్రాతిములము లును దొరకుటవలన దారయొక్క స్వత్వమును బుజువుచేయుట యాయనకు నుభయమైనది. ప్రథమమున దొంగ రఘునాథుడు రాయ మల్లుడు చెప్పిన మోటల నెరిగిరెడవ లేదు. కాని ఘాటు చేసినకూనీ లను దొంగతనముల నొక్కటొకటే పెద్ద జాబితాగా వివరించి వానిని బట్టుకొనుటకై యెన్నిదొరతనపు టాజ్ఞావత్త్రికలున్నవో చెప్పినపుడును

పిచ్చుట నీకుచగాధముల క్రింద నాని కేత కళోరశిఖ యగునో తెలిపి
విడుదల చేయ రాదునట్లు శుశ్రూష గతుల డయ్యెను.

జగత్ప్రింహుని యుద్ధముండి నాన్మూకారముల మహాదుములచేత
సంపాదించి వ్రాతములమును కాతమును నాన్మూకారములచేత
వత్సలము నొ గుప్తస్థానమున దాచిపెట్టెను తానను జట్టచినట
వటకు నాని పెట్టనలె నని యుద్దేశము చేసె. జగత్ప్రింహుఁడు పాపము
చేత సతనిని గారాగారమునుండి తప్పించి కపుకు వాఁడు రాజేశ్వ
ర్యపత్యకమున కేగి మూవ్రాతములు లుగము దీసికొని వచ్చెను.
గోవింద సర్దారు నేవిధముగనో పాప సనమునకుఁ బంపించి యేముపా
యముచేతనో తారకు దావశ్యము చేసికొని గామి యైశ్వర్య సంపద
సనుభవించ గచ్చువడి వాఁడు విట్టచివర వటకు పంపెను. ఈ యుద్దేశ
ముతో వాఁడకాగితముల పక్షియుఁ దీసికొని వచ్చెను. కాని వాడు
(భూతభగవ్యవర్త మానముల) త్రికాలజ్ఞుఁడును సర్వాంతర్యామియు
నగు చక్రయొక్క చక్రములనుచే విపరీతము లగుచుండెను. అనర్హవరా
జమునును, భర్తజనును కలిగెను నమునాధుఁడు రెండనసారి రాయ
మల్లుఁ చేత బంధింపబడెను. ఈసారి బంధింపఁగఁ దైరపుకు తన శిక్షను
తేలికఁ జేయఁగోరఁడు నా వ్రాతములములు తాయమల్లులికిచ్చెను.

రాయమల్లుడు తనకలలో గూడఁ జల్లరచవిది సంపాదించఁ
గల్గెను. అందుచేత రఘునాథు నూరడించి యతఁకి యాపజ్జీవ కారా
గార శిక్షను దప్పించి తేలికగా శిక్షపడునట్లు సహాయము చేసెను.

జగత్ప్రింహునకుఁ జరకారాగారనివాసశిక్ష సంపాదించి మాయెను.
కాని యంతశిక్ష యనుభవించలేదు. కొద్దికాలమునకే కారాగారములో
బాము గజచి యతఁడు చనిపోయెను.

రాజారామునకుఁ బంపించెడు కఠినశిక్ష సంభవించెను. వాడు
ఈ పోలినఁగుములో నితరదొంగలును వారివారిసేదములకుఁ దగినట్లుగా

శిక్ష ననుభవించిరి. అప్పుడినుండి రాజపుత్రస్థానమునందు జానపదులకు భయభావన యశయు నాతర్హిత మయ్యెను.

తాగ త యాస్తి నెల్ల బడసిందై పినశండ్రి బజయసిహుళుపై నమస్తభారము నుంచి సిల్పిత్తతో సింఁడెను. అజయసిహుళు రాయమల్లున కిచ్చి తారను వివాహము చేయవలెను ప్రస్తావించెను. తార రాయమల్లునాపేజయొక్క గుణములచేత నే గా కృతజ్ఞతా పాశములచేతను బద్ధయై యుండెను. అందుచేత నాప్రస్తావమున కే యసమ్మతీయు సలకఁజూడు. నాయకులును తారయొక్క రూపు, లేఖ, గుణ, విలాసములచేత నచరాగబద్ధుడై యుండెను. కావున శుభదినమున, శుభనక్షత్రమున, శుభయోగమున, రాయమల్లునికిని దారికును జయప్రసముగా వివాహము జరిగెను. అజయసిహుళు తారయొక్క గర్భమున నొక్క కుమారుఁడను గుమార్తెయు జన్మింపఁగా జూది యొనంగించి పరలోకమున కేగెను.

దొంగఁ ఘనాధుఁడు తారాగారమున వేసినశిక్ష ననుభవించి విడుదలయై వచ్చి తారా రాజమల్లులను శరణు జొచ్చెను. వారును వాడు చేసిన నేరములను మరచి తమింది వానిని తమక్షణక్షణికీ దీసికొని వాడు బ్రతికి యున్నంతకాలమును గాపాడిరి.

